

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
2018 – YL – 096

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ İNŞASI:
AKTÖRLER VE UYGULAMALAR

HAZIRLAYAN
Yaşar ALDIRMAZ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Murat Necip ARMAN

AYDIN – 2018

T.C
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Yaşar Aldırmaz tarafından hazırlanan “Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç İnşası: Aktörler ve Uygulamalar” başlıklı tez, 29/11/2018 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u> :	<u>Kurumu</u> :	<u>İmzası:</u>
Doç. Dr. Necip Murat ARMAN (Başkan)	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	
Dr. Öğr. Üyesi Levent YILMAZ	Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dr. Öğr. Üyesi Barış Gürsoy	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulununsayılı kararıyla(Tarih) tarihinde onaylanmıştır.

Unvanı, Adı Soyadı
Enstitü Müdürü

T.C
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

29 / 11 / 2018

Yaşar ALDIRMAZ

ÖZET

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ İNŞASI: AKTÖRLER VE UYGULAMALAR

Yaşar ALDIRMAZ

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat Necip ARMAN

2018

Küreselleşme ile birlikte uluslararası ilişkiler zemininde yumuşak güç kavramı dış politikanın en önemli unsurlarından birisi halini almıştır. Uluslararası ilişkiler literatürüne ‘Yumuşak Güç’ kavramını kazandıran Joseph S. Nye’a göre yumuşak gücün üç temel kaynağı içerisinde ilk başta kültür gelmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin sahip olduğu kültür zenginliğinin Afrika’dan Balkanlara ve oradan da Orta Asya’ya kadar uzanan tarihsel bağları sayesinde, yumuşak güç potansiyeline önemli bir katkı sağladığı var sayılabilir.

Literatürde Türkiye’nin yumuşak gücünü ve bu gücün unsurlarını konu edinen çok az sayıda çalışma bulunduğu gibi özellikle son on beş yılda Türk dış politikasında vurgu yapılan yumuşak güç kullanımının etki ve faydalarını araştıran çalışma sayısı da yok denecek düzeydedir. Bu nedenlerle hem Türkiye’nin sahip olduğu yumuşak güç potansiyelini kavrayabilmek hem de bu gücün unsurlarını ortaya koyabilmek önem arz etmektedir. Dahası sahip olunan güç ve unsurların kullanılmasının ne tür etkileri olduğu ya da olabileceğinin araştırılması da Türk Dış Politikası açısından oldukça önemlidir.

Tez çalışmasında öncelikle Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde güç kavramı tanımlanacak güç kavramının dönüşümü ve globalleşme süreci ele alınacaktır. İkinci bölümde Türk Dış Politikasında yaşanan değişim ve dönüşüm ile yumuşak güç kavramı açıklanacaktır. Son bölümde ise Türkiye’nin yumuşak güç inşacısı kurum ve kuruluşların faaliyetlerine değinilecektir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Güç, Sert Güç, Yumuşak Güç, Globalleşme, Türk Dış Politikası.

ABSTRACT

THE CONSTRUCTION OF SOFT POWER IN TURKISH FOREIGN POLICY: ACTORS AND PRACTICES

Yaşar ALDIRMAZ

Master's Thesis, Department of International Relations

Thesis Advisor: Doc. Dr. Murat Necip ARMAN

2018

Recently, the concept of soft power has become one of the most important elements of foreign policy. According to Joseph S. Nye, who brought the concept of "soft power" to the international relations literature, culture comes first in three basic sources of soft power. In this context, this context, Turkey's cultural wealth that stretches from Africa to the Balkans and Central Asia, makes an important contribution to its soft power potential.

In literature, besides the scarcity of studies on the issue of Turkey's soft power and its elements, the number of studies on the effects and benefits of the soft power usage having been emphasized by the Turkish Foreign Policy especially for the fifteen years are so few. For these reasons, it is important to grasp the potential and components of soft power possessed by Turkey. Furthermore, it is also important for Turkish foreign policy to investigate the effects or possible effects of the use of the possessed powers and elements.

In this thesis, firstly, the concept of power will be defined within the International Relations discipline and the transformation of the concept of power and the process of globalization will be discussed. In the second chapter, the change and transformation in Turkish Foreign Policy and the concept of soft power will be explained. In the last section it will be referred to the activities of Turkey's soft power builders of institutions and organizations.

KEY WORDS: Power, Hard Power, Soft Power, Globalization, Turkish Foreign Policy.

ÖNSÖZ

Tez çalışması kapsamında “Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç İnşası: Aktörler ve Uygulamalar” konusunun incelemeye değer bulunması, literatürde Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç inşasını ve yumuşak güç inşacısı kurum ve kuruluşları konu edinen çok az sayıda çalışma bulunduğu gibi var olan kısıtlı sayıdaki çalışmanın da güncelliğini yitirmiş olmasıdır. Tez çalışması ile temel olarak globalleşen dünyada dış politikanın stratejik bir enstrümanı haline alan yumuşak güç uygulamalarının bugüne kadar Türk Dış Politikasında ne ölçüde kullanıldığının tali olarak ise Türk Dış Politikasında yumuşak güç inşası için hangi kurumların dönüşüm geçirmiş yahut devreye alınmış olduğunun ve bu kurum, kuruluşların yürüttükleri faaliyetlerin neler olduğunun anlaşılabilmesi açısından literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Her tür çalışmada olabileceği gibi bu tez çalışması sırasında da belli bir takım zorluklar yaşanmış ancak karşılaşılan zorlukların aşılması noktasında pek çok değerli insanın anlamlı katkıları olmuştur. Öncelikle yüksek lisans çalışmalarımın her safhasında sonsuz anlayış ve destekleriyle her zaman yanımda olan aileme, tez çalışmamın fikir aşamasından itibaren her evresinde yardımlarını esirgemeyen, her zaman yol gösteren danışman hocam, Doç. Dr. Murat Necip ARMAN’a (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Aydın İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler ABD Öğretim Üyesi) kalpten şükranlarımı sunmak isterim. Destekleri, eleştirileri ve fikirleri ile bana her daim yardımcı olan Arş. Gör. Dr. Gönül TEZCAN’a (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler ABD) özellikle teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim. Tez savunma jüri üyesi olarak değerli görüş ve eleştirilerini esirgemeyen Dr. Barış GÜRSOY (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Aydın İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler ABD Öğretim Üyesi) ve Dr. Levent YILMAZ’a da (Dokuz Eylül Üniversitesi Siyaset ve Sosyal Bilimler ABD Öğretim Üyesi) ayrıca teşekkür ederim. Son olarak yüksek lisans çalışmalarımın her aşamasında emekleri bulunan Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Aydın İktisat Fakültesi ve Nazilli İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler ABD tüm öğretim üyelerine, bu yola birlikte çıktığımız Emrah SOYDAN ve Aydın İMRAK’a minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

29 / 11 / 2018

Yaşar ALDIRMAZ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GRAFİKLER DİZİNİ.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xii
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	4
1. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ KAVRAMI.....	4
1.1. Uluslararası İlişkiler ve Güç.....	4
1.1.1. Uluslararası İlişkiler Disiplininde Gücün Tanımlanması.....	7
1.2. Küreselleşme ve Güç Algısındaki Değişim.....	12
1.3. Alternatif Bir Güç unsuru Olarak Yumuşak Güç.....	14
1.3.1. Yumuşak Güç Kavramına Yöneltilen Eleştiriler.....	16
2. BÖLÜM	19
2. TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA DEĞİŞİM VE YUMUŞAK GÜÇ.....	19
2.1. Yumuşak Güç Kavramı.....	19
2.1.1. Yumuşak Gücün Kaynakları.....	22
2.1.2. Sert Güç – Yumuşak Güç İlişkisi.....	27
2.1.3. Yumuşak Gücün Önemi.....	28
2.2. Türk Dış Politikasında Değişim ve Dönüşüm.....	31
2.2.1. 1923 – 1990 Arası Dönem Türk Dış Politikası.....	33

2.2.2. 1990 – 2002 Arası Dönem Türk Dış Politikası.....	34
2.2.3. 2002 Sonrası Dönem Türk Dış Politikası	35
2.3. Yumuşak Güç Kapsamında Türkiye'nin Kalkınma ve İnsani Yardımları.....	36
3. BÖLÜM	41
3. TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK İNŞA EDİCİ KURUMLAR	41
3.1. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç İnşa Edicisi Olarak Kamu Kuruluşları.....	42
3.1.1. Dışişleri Bakanlığı	42
3.1.2. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü.....	49
3.1.3. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı	55
3.1.4. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.....	63
3.1.5. Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü	73
3.1.6. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	72
3.1.7. Yunus Emre Enstitüsü.....	77
3.2. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç İnşa Edicisi Olarak Sivil Toplum	91
3.2.1. Türk Kızılay	92
3.2.2. Türkiye Maarif Vakfı.....	95
3.2.3. Türkiye Diyanet Vakfı	97
3.3. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç İnşa Edicisi Olarak Medya.....	101
3.3.1. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu	102
3.3.2. Anadolu Ajansı	103
3.3.3. Türk Sineması ve Dizileri	105
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	107
KAYNAKLAR	112
ÖZGEÇMİŞ	121

KISALTMALAR DİZİNİ

AA	: Anadolu Ajansı
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Başkanlığı
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
BYGEM	: Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü
KDK	: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TDP	: Türk Dış Politikası
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TMV	: Türkiye Maarif Vakfı
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
YEE	: Yunus Emre Enstitüsü
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 2.1.: Türkiye Resmi Kalkınma Yardımları	38
Grafik 2.2.: OECD/DAC Üyesi Ülkelerin ve Türkiye'nin Net RKY Rakamları	38
Grafik 2.3.: Türkiye Resmi Kalkınma Yardımlarından En Çok Yararlanan Ülkeler	39
Grafik 2.4.: Ülkelere Göre İnsani Yardımlar (2017)	39
Grafik 2.5.: Ülkelere Göre İnsani Yardım/GSMH Oranları (2017).....	40
Grafik 3.1.: Gider Türüne Göre TİKA Harcamaları (2017)	59
Grafik 3.2.: TİKA Daire Başkanlıkları Bazında Harcama Payları (2017).....	59
Grafik 3.3.: 2017 Yılı TİKA Proje ve Faaliyet Çıktıları (Eğitim Sektörü).....	60
Grafik 3.4.: 2017 Yılı TİKA Proje ve Faaliyet Çıktıları (Sağlık Sektörü).....	60
Grafik 3.5.: YEE Kültür Merkezlerinin Bölgelere Göre Dağılımı (Yüzdesel).....	83
Grafik 3.6.: Türkoloji Projesinin Yürütüldüğü Üniversitelerin Bölgelere Göre Dağılımı...	85
Grafik 3.7.: Yıllara Göre YEE Faaliyet Sayıları.....	86
Grafik 3.8.: 2016 Yılında Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Bölgelere Göre Dağılımı.....	86
Grafik 3.9.: 2016 Yılında Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Türlerine Göre Dağılımı	87
Grafik 3.10.: Yıllara Göre Kursiyer Sayısı (2009-2016).....	87
Grafik 3.11.: Kurlara Göre Kursiyer Dağılımı (2016).....	88
Grafik 3.12.: Bölgelere Göre Kursiyer Dağılımı (2016)	88
Grafik 3.13.: Yıllara Göre Öğrenci ve Okul Sayısı (2011-2016)	89
Grafik 3.14.: Öğrenci ve Okul Sayısının Ülkelere Göre Dağılımı (2016).....	89
Grafik 3.15.: Kitap Satışı Yapılan Kurumlar (2016)	90
Grafik 3.16.: Türkçenin Sesi Radyosu İçerik İstatistikleri (2016).....	90

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1.1.: Yumuşak Gücün Kaynakları/Araçları/Hedefleri.....	22
Tablo 1.2.: Güç Davranış Spektrumu.....	27
Tablo 1.3.: Gücün Üç Hali – Farklılıkları	28
Tablo 3.1.: Dışişleri Bakanlığına Bağlı Yumuşak Güç Uygulayıcısı Birimler	44
Tablo 3.2.: TİKA Daire Başkanlıkları	57
Tablo 3.3.: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Hizmet Birimleri	64
Tablo 3.4.: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Kurulları	64
Tablo 3.5.: Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu Üyeleri	65
Tablo 3.6.: Kültürel ve Sosyal İlişkiler Eşgüdüm Değerlendirme Kurulu Üyeleri	67
Tablo 3.7.: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Kurulu Üyeleri	68
Tablo 3.8.: YEE Kültür Merkezlerinin Bölgelere Göre Dağılımı	83
Tablo 3.9.: Türkoloji Projesinin Yürütüldüğü Ülkelerin Bölgelere Göre Dağılımı	85
Tablo 3.10.: TMV Faaliyet Alanları ve Faaliyetleri	95

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 3.1.: 2008-2017 yılları arasında Bosna Hersek özelinde TİKA projeleri	61
Görsel 3.2.: YTB Tarafından Uygulanan Programların Dağılımı (2017)	69
Görsel 3.3.: YTB Burslandırma Çalışmaları (2017).....	70
Görsel 3.4.: BYGEM Takip Edilen Haber Kaynağı Sayısı (2002-2016)	75
Görsel 3.5.: BYGEM Dış Basın Takibi Yapılan Dil Sayısı (2002-2016)	76
Görsel 3.6.: Mültecilerin Avrupa'daki Dağılımı (2017).....	80
Görsel 3.7.: Ülke Bazında TMV'ye Devredilen FETÖ İltisaklı Okul Sayıları	96
Görsel 3.8.: TDV Eğitim Programı İstatistikleri	98
Görsel 3.9.: 2015-2016-2017 Yılları TDV Ramazan Yardımları.....	99
Görsel 3.10.: Yıllara Göre TDV Vekâlet Yoluyla Kurban Kesim Programı İstatistikleri ...	100
Görsel 3.11.:TDV Dünya Geneli Cami Yapım Projeleri.....	100

GİRİŞ

*“Girdiği her savaşı kazananlar aslında usta komutan değildirler.
Düşman kuvvetlerini, orduları savaşmadan çaresiz bırakanlar, işte onlar en iyisidir.”
Sun Tzu*

Tarihin başlangıcı kabul edilen M.Ö. 5000’lerde Sümer kent devletlerinin kurulması ve ilk uygarlıkların ortaya çıkmasıyla birlikte özellikle göçebe kavimlerin kent devletlerle giriştikleri yağma mücadelesi ve kent devletlerin sınırlar konusundaki uyuşmazlıkları sürekli savaflara neden olmuş, bu mücadeleler tarihte ‘güç’ ve ‘güç mücadelesi’ kavramlarını ortaya çıkarmıştır. Antik çağlardan günümüze geçen zaman zarfında güç, toplulukların birbirleriyle etkileşimi noktasında ciddi bir yer tutmuş ve bu etkileşimi inceleyen, yorumlayan bir disiplinin; Uluslararası İlişkiler¹in ortaya çıkması noktasında önemli bir unsur olmuştur. Bahsedildiği üzere insan topluluklarının var oluşundan itibaren bu toplulukların etkileşiminde önemli yer tutan güç kavramı, tarihten alınan ders ve tecrübelerle evrilmiş, geçmişte sadece sert yönüyle tanınırken günümüzün globalleşen dünyasında yumuşak bir yüzü olduğu da ortaya çıkmıştır.

Son yüz yıllık dönemde meydana gelen iki dünya savaşı ve Soğuk Savaşın ardından uluslararası sistemde başlayan dönüşüm, özellikle Soğuk Savaşın bitişiyle güç dengesi açısından önem arz eden iki kutuplu düzenin sona ermesi, global iletişim sistemlerinin çeşitlenerek artması, bilişim ve bilgi teknolojilerinin hızla gelişmesi, dijitalleşme, sosyal medyanın çok güçlü bir etkileşim aracı haline dönüşmesi gibi etmenler sayesinde gücün yumuşak yönünün kazandığı önem ile ön plana çıkmasına yol açmıştır. Yaşanan bu hızlı gelişim ışığında devletlerin hem iç hem de dış politikalarında meşru uygulamalar daha fazla önem kazanmış, demokrasi ve özgürlük alanının genişlemesiyle devletlerin sert güce kolayca başvurabilme şansı kalmamıştır. Tüm bunların ötesinde hem liderlerin hem de devlet kurumlarının kamuoyu desteği alabilmek amacıyla özellikle sosyal medya kullanımı gözle görülür biçimde artmış hatta ön koşul halini almıştır. Ortaya çıkan bu gelişmeler ve uluslararası ortamın dönüşümü tüm aktörler için yumuşak güce sahip olmayı ve bunu etkin şekilde kullanabilmeyi mecburi kılmıştır.

¹ Uluslararası İlişkiler ifadesinin zaman zaman büyük zaman zaman küçük harfle başlaması basım yahut yazım yanlışlığı olmayıp büyük harflerle yazıldığı yerlerde disiplinden, küçük harflerle yazıldığı yerlerde ise bir kavram olarak uluslararası etkileşimden bahsedilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Savunma eski Bakan Yardımcısı Joseph S. Nye tarafından 1990 yılında ortaya konan ‘Yumuşak Güç’ uluslararası ilişkiler düzleminde önem kazandığı gibi Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde de popüler bir kavram halini almıştır. Nye’ a (2004/2017: 25) göre uluslararası ilişkilerde aktörlerin kandırmaca veya tehdit kullanmadan, işbirliği ile veyahut cazibe unsurları ile istediklerini yaptırabilmesi yumuşak güçtür. Kültür, siyasi değerler ve dış politika yumuşak gücün başlıca kaynakları arasındadır. Nye için bir ülkenin kültürünün evrenselliği son derece önemlidir; çünkü Nye yumuşak güç uygulama noktasında kültürü, çok özel, çok güçlü bir kaynak olarak görmekte ve bir ülkenin kültürünün, içerisinde evrensel değerler barındırdığında, politikaları başkalarının da paylaştığı değerlerle ve çıkarlarla uyumlu olduğunda istenen sonuçların elde edilme olasılığının daha fazla olduğunu savunmaktadır.

Türkiye de son on altı yılda dış politikasında yumuşak güç enstrümanını yoğun biçimde kullandığını iddia eden bir aktör konumundadır. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren farklı dönemlerde farklı uygulamaların gözlemlendiği Türk Dış Politikasında (TDP) özellikle İsmail Cem’in dışişleri bakanlığı döneminde yumuşak güç kullanımına dönük uygulamaların söylem bazında temelleri atılmış 2002 yılı sonrasında Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)’nin tek başına iktidara gelmesiyle söylemlerin eyleme dönüşümü hız kazanmış daha sonrasında Ahmet Davutoğlu’nun dışişleri bakanlığı döneminde ise yumuşak güç uygulamaları konusunda ciddi adımlar atılarak dış politikada yumuşak güç uygulayıcısı kurumlar devreye alınmış, mevcut yapı yumuşak güç perspektifine göre yeniden dizayn edilmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı Türk Dış Politikasını yumuşak güç unsurlarının kullanımı açısından değerlendirmektir. Çalışma “Yumuşak güç bir temel unsur olarak Türk Dış Politikasında ne ölçüde kullanılmaktadır?” sorusuna yanıt bulmayı amaçlamaktadır. Tali olarak ise özellikle 2002 sonrası dönemde Türk Dış Politikasında hangi kurumların yumuşak güç inşa edici kurumlar olarak ortaya çıktığı anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu noktadan hareketle öncelikle Uluslararası İlişkiler disiplininin kurucu bir kavramı olarak ‘Güç’ analiz edilecektir. Bu analizden hareketle gücün unsurları ve farklı güç uygulamaları da incelenecek ve 1990 sonrasında Amerikan gücünün uluslararası alanda daha kabul edilebilir algılanabilmesi amacıyla Joseph S. Nye Jr. tarafından formüle edilmiş yumuşak güç kavramı tartışılacaktır. Bu tartışma 2002 sonrasında Türk Dış Politikasında yumuşak gücün neden kültürel havzalar üzerinde kullanıldığı iddiasına bir akademik zemin teşkil

edecektir. Çalışma bu zemin üzerinden Türk Dış Politikasında özellikle 21. yüzyılda yumuşak gücün uygulanma sahalarını tespit etmek üzere yürütülecektir. Bu temel araştırma sorusuna anlamlı bir yanıt bulunabildiği takdirde hangi kurumların bir dış politika enstrümanı olarak yumuşak gücün kullanımına hizmet ettiği diğer bir araştırma sorusu yanıtı olarak tartışılacaktır.

Tez çalışması kapsamında sırasıyla Uluslararası İlişkilerde güç kavramı tarihsel ve teorik açıdan ele alınacak, küreselleşme ile birlikte uluslararası sistemde yaşanan dönüşümün güç algısında yarattığı etkiler incelenecektir. Yaşanan küreselleşme süreci ile birlikte ortaya çıkan yumuşak gücün nasıl ve ne şekilde ifade edildiği, öneminin ne olduğu, kaynakları ve hedeflerinin nasıl şekillendiği hususları araştırılacaktır. Bunların yanı sıra yumuşak güç inşası noktasında yöntem ve faaliyetlere değinilecek nihayetinde Türk Dış Politikasında yumuşak gücün yeri ve niteliği, yumuşak güç işlevleri bakımından kurum ve uygulamalar mercek altına alınacaktır.

Çalışmada, başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere yumuşak güç inşa gücüne sahip ilgili kurumların resmi internet sayfaları ve faaliyet raporları gibi birincil kaynakların yanı sıra, ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. İlk bölümde kavramsal çerçeve çizilirken disiplinin önde gelen düşünür ve akademisyenlerinin kitap ve makaleleri kaynak olarak kullanılmıştır. İkinci bölümde Türk Dış Politikasında yaşanan değişim ve dönüşüm süreci ile yumuşak güç ve unsurları birincil kaynakların yanı sıra yine ikincil kaynaklarla desteklenerek analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde ise Türk Dış Politikasında yumuşak güç inşa edici Kamu Kurumları, Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve medya kuruluşlarının resmi internet siteleri, resmi doküman ve faaliyet raporlarından yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ KAVRAMI

Uluslararası İlişkilerde yumuşak güç kavramına geçmeden önce, disiplininin ve güç kavramının tarihine kısaca da olsa değinmek hem tarihten günümüze güç kavramının, bu kavrama atfedilen tanımlamaların dönüşüm ve gelişimini hem de yumuşak gücü ve bu kavramın ortaya çıkışını neden sonuç ilişkisi bağlamında anlamak ve anlamlandırmak bakımından önem arz etmektedir.

1.1. Uluslararası İlişkiler ve Güç

Güç kavramının oldukça önemli ve belirleyici bir role sahip olduğu modern ve global dünyanın en dikkate değer disiplini olan Uluslararası İlişkiler, uygarlıkların etkileşimi bakımından antik çağlardan günümüze değin sürüklenebilir bir maziye sahip olmasına rağmen bir disiplin olarak oldukça kısa bir geçmişe sahiptir. Uluslararası ilişkiler tarihini Antik Yunan uygarlığında, ‘Peloponnesian Savaşları²’na kadar götüren düşünürler bulunmaktadır (Arman, 2012: 3) ancak ulus devletlerin tarih sahnesine çıkışında milat kabul edilen ‘Westphalia Barışı³’ modern manada uluslararası ilişkilerin ortaya çıktığı tarih olarak genel kabul görmektedir. Her ne kadar ‘Westphalia sonrası dönem’ uluslararası ilişkilerin başladığı dönem olarak kabul görse de İlk çağlarda Çin, Hint, Pers, Mısır gibi uygarlıklar kapalı ve izole yaşamayı tercih etmiş olsalar bile birbirleriyle savaşarak etkileşime girmiş ve güç mücadelesi vermişlerdir. Buradan yola çıkacak olunursa uluslararası ilişkiler tarihini çok daha eski dönemlere Sümer Site devletleri ve aralarında kurdukları ilişkilere kadar dayandırmak mümkün olabilecektir.

Güç kavramının tarihteki yerine bakıldığında; MÖ 500’lü yıllarda yaşamış ünlü Çinli komutan Sun Tzu’nun savaş stratejisi üzerine sohbetlerden bir araya getirdiği ‘Savaş

² İngilizce metinlerde “The Peloponnesian War” şeklinde ifade edilirken Türkçe metinlerde “Peloponezya /Peloponessos/Pelopones/Peloponnesian Savaşları” şeklinde farklı birkaç değişik yazıma rastlanılmaktadır. Sparta ve Atina arasında MÖ 431 yılından 404 yılına değin süren, Atina kent devletinin yıkılması ile sonuçlanan savaş. Detaylı bilgi için bk.: Britannica (2018). Peloponnesian War Ancient Greek History. *Encyclopaedia Britannica*, <https://www.britannica.com/event/Peloponnesian-War>.

³ Otuz Yıl Savaşları’nı bitiren ve Avrupa’da egemen devletler sistemini kuran 1648 tarihli antlaşma. Detaylı bilgi için bk.: Sönmezoğlu, F. (Derleyen), Arıboğan, Ü., Ayman, G. ve Dedeoğlu, B. (Hazırlayanlar), (2010). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*. İstanbul: Der Yayınları.

Sanatı⁴, adlı eserinden yola çıkarak gücün ilk defa sistematik bir araç haline bu dönemlerde geldiği (Goldstein ve Pevehouse, 2014/2015, 85) savı ortaya atılabilir. Bu esere baktığımızda savaşan devletler döneminde, Sun Tzu'nun devlet yöneticilerine verdiği öğütlerle harplerde gücün nasıl kullanılması gerektiği hususunda yol göstermiş olduğu görülmektedir. Sun Tzu bunu yaparken ahlaki zekâyı göz önünde bulundurmaksızın hile ile dahi gücü artırmanın yollarını anlatmıştır.

Sun Tzu'dan sonra MÖ 400'lü yıllarda yaşamış Atinalı general Thucydides⁵ de (M. Ö. 460–395) Atina ile Sparta arasında cereyan eden ve 30 yıl süren Peloponnesian Savaşları'nı tasvir ettiği ve uluslararası çatışmanın kökenlerini güç politikası dinamikleriyle açıklamaya çalıştığı, 'History of the Peloponnesian War'⁶ (Peloponnesian Savaşları)' adlı eserinde güç kavramının önemini ve güce dayalı politikanın ahlak kavramına önem vermeyen yönünü etkili biçimde ortaya koymaktadır (Şener, 2011: 22). Thucydides bu eserinde, savaşa zemin oluşturan sebeplere değinmekte, savaşı kaçınılmaz kılan sebebin Atina'nın sürekli güçlenerek büyümesi ve bu büyümenin Spartalılar üzerinde oluşturduğu psikolojik baskı ve korku olduğunu ortaya koymaktadır, eser içerisinde yer alan ve 'Melian diyalogu'⁷ olarak bilinen bölümün barındırdığı bazı ifadeler bu noktada dikkate değerdir (Şener, 2011: 23).

(...) Adaletin şekli gücün eşitliğine dayanır; aslında güçlü gücünün yettiğini yapar, zayıflarsa kabul etmeleri gerekeni kabullenirler.

(...) Bu ne bizim yaptığımız bir kanun, ne de yapıldığında onunla ilk hareket edenler biziz. Biz geldiğimizde o mevcuttu ve biz de bizden sonra gelecekle için burayı terk ettiğimizde o ebediyen var olmaya devam edecek.

(...) Bu toplantı sona erdiğinde yeniden tekrar düşünün: Burada tartıştığımız ülkenizin kaderidir; sadece bir ülkeniz var ve onun geleceği sizin vermek üzere olduğunuz, iyi ya da kötü, tek bir karara bağlıdır.⁸

⁴ Savaş Sanatı, MÖ 6. yüzyılda Sun Tzu'nun kaleme aldığı askeri taktikler ve savaş üzerine bir çalışmadır. Eser 13 bölümden oluşmakta olup günümüzde dahi askeri strateji ve taktik noktasında temel bir eser olarak kabul görmektedir. Eserin Türkçe çevirisi için bkz.: Tzu, S. (2016). *Savaş Sanatı*. (Çev. Yıldız, A.). İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları.

⁵ Thucydides, Peloponnesian Savaşlarında yer almış Atina generalidir.

⁶ Eser özellikle devletler arası çatışmanın kaleme alınmış ilk siyasi ve etik analizi olması bakımından önemlidir. Bunun yanı sıra eser, 'güç', 'hegemonya', 'diplomasi', 'ititafklar', 'tarafsızlık' ve 'emperyalizm' gibi pek çok kavramın ilkel halini içerisinde barındırmaktadır. Eserin Türkçe çevirisi için bkz.: Thucydides. (2017). *Peloponnesos Savaşları*. (Çev. Akdemir, F.). İstanbul: Belge Yayınları.

⁷ 'Melian diyalogu', Pelopones Savaşı sırasında Melos'un liderleri ile Atina elçi ve komutanlarının arasında geçen görüşmeyi anlatmaktadır.

⁸ Melian diyalogu'nun tamamı için Bkz. Thucydides, History of the Peloponnesian War, ss. 400-407.

Thucydides'ten yaklaşık yüz yıl sonra Hindistan'da yaşamış (Sancak, 2016: 5) danışmanlığını yaptığı prens (sonradan Maurya İmparatorluğu⁹ hükümdarı) Chandragupta Maurya¹⁰, ya savaş ve diplomasi konularında verdiği tavsiyeler ile Machiavelli'nin öncülü ve realistlerin Thucydides'in ardından en sık referans verilen ikinci isim olarak kabul edilen (Boesche, 2003) Kautilya'nın (Can, 2011: 51) 'Arthashastra' adlı eseri de Antik Çağ'da karşımıza çıkan güce ve/veya ortaya konulan güç mücadelesine yer veren önemli bir diğer eserdir. Kautilya burada, her devletin gücünü en üst seviyeye çıkarmaya çalıştığını ifade etmektedir (Boesche, 2003: 17). Bu arada ahlaki değerlerin uluslararası ilişkilerde etkisinin olmadığını ya da çok az etkisinin olduğunu, bu nedenle de ahlaki değerlerle rasyonel şartların çatışması durumunda ikincinin tercih edilmesi gerektiğini tavsiye etmektedir (Say, 2011: 360-361). Thomas Hobbes¹¹ gibi bilimin amacının güç olduğuna inanan Kautilya güce ayrı bir önem atfederek kralın sürekli gücüne güç katmaya yönelik hareket takip etmesi gerektiğini tavsiye etmektedir. Ona göre, "daha fazla güç sahibi olmak bir kralı diğerine karşı üstün, eşit güç sahibi olmak eşit ve daha az güç sahip olmak ise ondan aşağı yapacaktır. Bu nedenle de kral her zaman ve her durumda gücünü artırma peşinde olmalıdır" (Arıboğan, 2007: 45-48). Gücün kuvvetli olma anlamına geldiği ve kuvvetin de zihinleri etkileyebileceğini ifade ettiği cümleleri bize Kautilya'nın tavsiyeleri ile yalnızca düşmanlarının davranışlarını kontrol etmeyi değil, aynı zamanda düşünceleri üzerinde de hakimiyet sağlamayı hedeflediğini göstermektedir (Boesche, 2003: 15).

Günümüzden binlerce yıl önce Sun Tzu, Thucydides ve Kautilya gibi isimler uluslararası ilişkiler üzerine analizler yapmış ve güç kavramını öne çıkararak bugün bir disiplin haline almış olan Uluslararası İlişkilerde gücün merkezi bir konuma sahip olmasının önünü açmışlardır.

⁹ Eskiçağ Hint tarihinde önemli bir yere sahip olan Maurya İmparatorluğu yaklaşık olarak M.Ö 322'de Chandragupta'nın tahta geçmesiyle başlar ve son hükümdar Brihadratha'nın M.Ö 185'de öldürülmesiyle son bulur.

¹⁰ MÖ 321-298 yıllarında yaşamış, eski Hindistan'da kendi adıyla anılan Maurya İmparatorluğu'nun kurucu hükümdarı.

¹¹ İngiliz filozof ve siyaset teorisyeni, Britanya İmparatorluğu'nun dayandığı politik düşünce sisteminin merkezindeki figürlerden birisidir. 1651 yılında yayımlanan ve batı siyaset felsefesinin izleyeceği yolu çizen 'Leviathan' adlı eseri, temel insan içgüdülerinin bencilce olduğu düşüncesini dile getirmektedir.

1.1.1. Uluslararası İlişkiler Disiplininde Gücün Tanımlanması

Uluslararası İlişkiler bakımından güç, her dönem çeşitli çalışmalara ve tartışmalara konu olan oldukça önemli bir kavramdır. Öyle ki sosyal bilimler çerçevesinde belki de üzerinde en fazla tartışılan olgu noktasındadır. Hatta John Vasquez'in 'The Power of Politics' isimli araştırmasında gücün uluslararası ilişkilerin en önemli kavramı olduğu savı ortaya atılmıştır (Tanrısever, 2012: 53). Bu bağlamda, uluslararası sistemde aktörleri tanımlamak için 'süper güç', 'nükleer güç', 'bölgesel güç' gibi kavramlar kullanılırken literatürde de 'güç dengesi', 'asimetrik güç' gibi kavramlar da güç ile ilintilidir. Ayrıca, ulusal çıkarın en temel unsuru olarak sunulan (Morgenthau, 1948/1970) güç, en başta da ifade edildiği gibi uluslararası ilişkilerde özellikle realistler için merkezi, fakat bu merkezi konumuna rağmen ilginç bir biçimde tanımlanması ve ölçülmesi zor bir kavramdır (Goldstein ve Pevehouse, 2014/2015, 87).

Bu denli önem atfedilen gücün literatürde üzerinde uzlaşmış bir tanımı olmadığı gibi araştırmacıların bakış açıları ve savdukları görüşlere göre güce farklı anlamlar yükledikleri görülmektedir. Güç kavramına uluslararası politika içerisinde merkezi bir önem atfeden, 1948 yılında yazmış olduğu 'Politics Among Nations' adlı kitabı günümüzde realist yaklaşımın temel başvuru kaynakları arasında yer alan ve realist düşünce üzerinde en fazla etkiye sahip olduğu kabul edilen (Bozdağlıoğlu, 2012a: 40) Morgenthau gücün -politikanın temel amacını veya herhangi bir politik davranışın temel güdüsünü oluşturmasının yanı sıra amacı gerçekleştirmek için bir araç olduğunu ifade etmektedir (Arı, 2013: 143) yani ona göre güç hem politikanın temel gayesi, hem de bu gayenin başarılı olabilmesi yolunda kullanılan bir araçtır. Kavramın içeriği ve kullanım biçiminin politik ve kültürel kesimler tarafından belirlendiğine işaret eden Morgenthau (1970: 10)'da gücü şu şekilde açıklamaktadır;

[...] insanın insan üzerinde denetim kurmasını ve devam ettirmesini sağlayacak olan her şeyi kapsayabilir. Bu yüzden, güç, bu amaca hizmete eden bir toplumsal ilişkiyi; fiziksel şiddet kullanımından bir insanın bir başka insanın aklını ve düşüncesini kontrol etmesini sağlayan en görünmez psikolojik bağıntılara kadar her şeyi kapsar. Güç (veya iktidar) Batı demokrasilerinde olduğu gibi, moral ereklere disiplin altına alınmış ve anayasal güvencelere kavuşturulmuş bulunduğu zaman olsun, meşruiyet ve hukukiliğini kendi sahip olduğu kuvvetinden başka hiçbir yerde bulamadığı kaba

kuvvet şekline girdiği zamanlarda olsun, güç (veya iktidar) insanın insan üzerindeki egemenliğini kapsar.

Kenneth Waltz'a (1990: 36) göre ise güç, devletin varlığını sürdürmesi ve güvenliğini sağlması için ihtiyaç halinde başvurulacak bir araçtır. Yani güç bir amaç değil devletin güvenliğini en üst seviyeye çıkarabilecek bir araçtır çünkü ona göre devletin nihai amacı güçten ziyade güvenlidir. Robert Gilpin'e (1981: 13) göre ise güç, "devletlerin sahip olduğu askeri, ekonomik ve teknolojik yetenekler" iken Joseph Frankel (1979: 102-103) kapasite olarak tanımladığı gücün diğer devletlerle karşılaştırıldığında bir anlam ifade edeceğini vurgulamaktadır. Güç kavramına farklı bir açıdan bakan Nye (2004/2017: 19, 20) ise güç için "Güç, hava durumu gibidir. Herkes ona bağlıdır ve onun hakkında konuşur; fakat çok azı onu anlar. [...] Güç, aynı zamanda aşk gibidir: Yaşamayı, tanımlamasından ve ölçülmesinden daha kolaydır; fakat bu onun gerçekliğini azaltmaz." demektedir.

Gücün tanımının sağlıklı olabilmesi için, gücün sahip olmayla ilgili yönü ile ilişkisel yönü arasındaki ayrımın ortaya konmasında önemli yarar vardır (Sönmezoglu, 2005: 173). Hakeza, güç kavramını tanımlama çabaları aslında gücün bu iki yönü -ayrı ayrı yahut birlikte- referans alınarak gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, uluslararası politika literatüründe gücü tanımlamaya yönelik girişimlerde gücün sahip olma ile ilgili yönü çoğunlukla kapasite/kabiliyet kavramıyla ifade edilirken; ilişkisel yönü etki/kontrol kavramıyla ifade edilmektedir (Şener, 2011: 16). Kısacası güç bir aktörün başka bir aktöre yapmak istemediği bir şeyi yaptırma yahut yapmak istediği bir şeyi yaptırmama kabiliyeti, aktörlerin davranışlarını etkileme/kontrol edebilme yeteneği veya potansiyeli olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan yola çıkarsak aktörler başka aktörleri onlardan etkilendiklerinden daha fazla etkiledikleri oranda güçlüdürler. Aslında tüm tanımlar temelde gücü etki bakımından ele alır (Goldstein ve Pevehouse, 2014/2015: 88) ve istediklerinin çoğunu yaptırabilen aktörler güçlüdür. Bu tanımlamalardan yola çıkarsak etkileme kapasitesinin güç ile açıklanabileceği gücün de etkiyle ölçülebileceğini söylemek yanlış bir ifade olmayacaktır.

Güç direkt olarak bir aktörün bir başka aktör üzerindeki etkisi değil bunu gerçekleştirebilme yetisi yahut potansiyelidir. Uluslararası İlişkiler içerisinde araştırmacıların çoğunluğu bu yeti ya da potansiyelin devletlerin spesifik niteliklerine (maddi veya soyut) ya da sahip oldukları öğelere (büyüklük, gelir düzeyi, silahlı kuvvetler vb.) bağlı olduğunu düşünmektedir bu da yetenek olarak tanımlanabilecek güçtür.

Yetenekler, daha az döngüsel mantık içerir ve ölçülmesi etkiye göre çok daha kolaydır (Goldstein ve Pevehouse, 2014/2015: 88).

Tez çalışmasının temelini oluşturan yumuşak güç kavramı açısından (ileride detaylı olarak anlatılacağı için özetle) baktığımızda ise hakimiyet, güç uygulamanın (diğerlerini etkileme/davranışlarını değiştirme-kontrol etme) tek yolu değildir karşılıklılık ve kimlik temel ilkeleri de işe yarayabilmektedir (Goldstein ve Pevehouse, 2014/2015: 88). Realist ekol savunucuları dahi etki çabalarında ortaya çıkabilecek sonuçların başka unsurlara da bağlı olabileceğini, güç kullanımının farklı biçimlerde uygulanabileceğini kabul etmektedirler.

Görüldüğü üzere güç, Uluslararası İlişkilerde adından sıkça söz ettiren kavramlardan birisidir. (Arıboğan, 2001: 18) Kavramın bu denli yaygın kullanımı; tanımının çerçevesini bir hayli genişletmiş, netlikten uzak hale getirmiştir. Örneğin, Morgenthau uluslararası politikanın nihai hedefini güç arayışı ve güç mücadelesi ile özdeş hale getirip ulusal çıkarı da güç kavramı üzerinden tanımlayarak realizmin merkezine bu kavramı yerleştirmiştir fakat bu denli belirleyici rol atfettiği güce net bir tanım getirememiştir (Özdemir, 2008: 116). Kısacası disiplin içerisinde -yumuşak yahut sert- niteliğine bakılmaksızın ciddi öneme sahip bir kavram olan gücün tanımı konusunda görüş birliği yoktur. Her bir teori güce farklı birer anlam ve misyon yüklemiştir. Buradan hareketle güç kavramının Uluslararası İlişkiler bağlamında ne ifade ettiğini biraz daha açık anlaşılabilmesi için realizm başta olmak üzere bazı Uluslararası İlişkiler teorilerinin gücü nasıl tanımladıklarına bakmak faydalı olacaktır.

Realist kuramcılar, egoizm ve anarşinin siyaset üzerindeki kısıtlama ve baskısını ön plana çıkarırlar (Gilpin, 1986: 305). Basit anlatımla realizm uluslararası ilişkileri güç üzerinden yorumlayan bir ekoldür. Realistlere göre güç uluslararası ilişkilerde belirleyici faktör konumundadır ve güç politikaları ile eşdeğerdir. Dolayısıyla güce bağlaşıklık başatlık ilkesi realist düşüncenin temelidir. Realistler için güç, Sun Tzu, Thucydides ve Kautilya'nın tavsiye ve tespitlerinde de gördüğümüz üzere, ahlâkta dâhil hayata dair tüm diğer faktör ve değerlerden öndedir. Realistler için farklı ideolojilerin, dinlerin yahut kültürün pek önemi yoktur. Ancak güç tüm realistler için merkezi bir kavram olsa da güce olan ihtiyacın kaynağı noktasında klasik realistler ile neorealistler arasında bir ayrışma vardır. Bu ayrışmada en temel nokta klasik realizm kuramcılarının gücü amaç, neorealist kuramcılarının ise gücü araç olarak görmesidir. Yani klasik realistlere göre güç asıl amaç iken neorealistler için asıl amaca yani güvenliliğe ulaşmada bir araçtır.

Klasik realistlere göre güç bir nevi caydırma kapasitesi yahut yeteneğidir. Klasik realizm içerisinde güç ve güvenlik kavramlarının eşdeğer olarak görülmesinin ve güçlendiğinde askeri kapasitenin akla gelişinin ve nihayetinde gücün amaçsallaştırılmasının yegâne sebebi de budur. Güç olgusunun temelde caydırma yeteneğine dayandığı varsayımı objektif bir ulusal çıkar kavramının güç yoluyla tanımlanmasını sağlamaktadır, böylece edimsel ve nesnel ulusal çıkar, saldırıların caydırılması ile tanımlanabilmektedir (Özdemir, 2008: 127). Bu caydırıcılık yeteneği sistemdeki aktörleri saldırıdan sakındırmaktadır. Edward Hallett Carr ve Hans Morgenthau ortaya koydukları fikirlerinde gücün caydırıcılık esasına işaret etmektedirler. Kısacası onlar için güç, aktörlerin ulaşmak istedikleri son amaçtır; Morgenthau'nun güç unsuru olarak saydığı faktörlerin (coğrafya, nüfus, doğal kaynaklar vb.) toplamıdır ve diğer aktörlerin kapasitesinden bağımsızdır (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004: 61).

Neorealizme göre ise güç, daha önce de ifade edildiği gibi klasik realizmden farklı olarak devletler için ulaşılması gereken bir amaç değil, amaca ulaşma noktasında başvurulabilecek bir araçtır (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004: 62). Buradan hareketle neorealitlerin güç tanımına bakıldığında, aktörün kendi kapasitesi ve diğer aktörleri etkileme yeteneğinden ziyade global sisteme dikkat çekildiği görülmektedir. Güç tanımına getirilen bu yaklaşıma göre aktör uluslararası sistemdeki kısıtlamaların çizdiği çerçeve içerisinde, sistem tarafından dayatılan kısıtlardan ne denli az etkileniyorsa o nispette güçlüdür. Neorealistlere göre kısıtlar karşısındaki manevra özgürlüğünü aktöre sağlayan sahip olunan kapasiteden çok sistemin yapısıdır. Ancak yine de neorealitler aktörlerin kapasitelerinin çizdikleri güç tanımı dâhilinde olduğunu da kabul etmektedirler fakat onlara göre kapasite yahut yetenekler tek başına gücü tanımlamaktan acizdir. Çünkü sistemde aktörlerin kapasite ve pozisyonları diğer aktörlerin durumlarına göre tanımlanmaktadır, güç tanımı açısından kapasitenin mevcudiyetinden ziyade diğerleriyle kıyaslandığında ne anlam ifade ettiği önemlidir, (Özdemir, 2008: 128) zira yalnızca “birimlerin sahip oldukları yetenekler karşılaştırılarak bir güç tahmini yapılabilir” (Waltz, 1979: 98).

Uluslararası sistem içerisinde aktör kapasiteleri aktörler arasında denk şekilde pay edilmiş durumda değildir ki buradaki eşitsizlik durumu uluslararası ilişkiler düzleminde gücü tanımlama noktasında en önemli faktördür. Waltz'da (1979: 192) gücü kapasite yahut yeteneklerin dağılımı olarak tanımlamaktadır. Bu dağılım sistemdeki aktörlere tercih ve davranışlarında özerklik sağlar yahut onları kısıtlar. Robert Gilpin'de ‘War and Change in

World Politics' isimli eserinde uluslararası sistemdeki güç dağılımının eşitsizliğine dikkat çekerek kendi çıkarlarını maksimize etmek isteyen güçlü aktörlerin birbirleriyle etkileşimleri sonucu uluslararası sistemin yapısının belirlendiğini ifade etmektedir. Mearsheimer'a (2010/2016: 86) göre ise büyük güçler -realistlere göre temel aktörler- için yalnızca belli bir miktar güce sahip olmak yeterli değildir, aynı zamanda başka hiçbir devletin güçler dengesini kendi yararına değiştiremeyecek olması da çok önemlidir. Kısacası, neorealizmde devletlerin nihai amacının sistemde hayatta kalmak veya güvenliklerini sağlamak olduğu ve askeri gücün ulusal güç açısından en önemli faktör olduğunu söylemek mümkündür (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004: 63) keza bu sayede askeri güç hem devletlerin kendilerini savunmalarında hem de diğerlerini etkilemelerinde önemli bir araç haline gelmektedir (Gürsoy, 2005: 8).

Neoliberaler ise güce yeni bir tanım getirmiş her ne kadar realist teorilerde olduğu gibi merkezde ve hayati bir anlam yüklemeseler de güç olgusuna önem vermişlerdir. Neoliberaler için güç temelde karşılıklı bağımlılık kavramıyla ilintilidir (Keohane ve Nye, 2001). Neoliberaler, aktörler arasında özellikle ekonomik noktalarda karşılıklı bağımlılığın arttığını ve aktörlerin güç olgusunun ekonomik boyutunu incelemeye başladıklarını savunmaktadırlar (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004: 63). Bu tür bir karşılıklı bağımlılığın olduğu sistemde hiçbir aktör bağımsız biçimde hareket edemeyeceği için başat bir devletten de söz etmek mümkün değildir. Keohane ve Nye'a göre aktörlerin güçlerini belirleyen öğeler onların sistem içerisindeki pozisyon ve hareket kabiliyetleridir burada diğer aktörlerin politikaları karşısında 'duyarlılık' ve 'savunmasızlık' durumlarına değinen Keohane ve Nye asimetrik karşılıklı bağımlılık koşullarında gücü tanımlamaya çalışmaktadır (Özdemir, 2008: 132).

Neoliberaler için iki aktörün karşılıklı bağımlılık ilişkisi ancak barındırdığı asimetri nispetinde etki aracına dönüşebilmektedir. Bu noktada liberaller ile realistler etkiyi sağlayan unsur bakımından ayrılmaktadır; realistler askeri unsurları esas alırken liberaller ekonomik unsurlara odaklanmaktadır. Bu ayrışmadan da anlaşılacağı üzere gücün unsurları bir sıralamaya tabi tutulduğunda liberaller için ekonomik unsurlar önceliklidir. Nihayetinde amaç noktasından bakıldığında ise aralarında bir fark olmadığı görülmektedir. Buna göre neorealistlerin kullandığı karşılıklı bağımlılık tabirinin, aslında klasik güç olgusunun başka araçlarla devam ettirilmesinden başka bir şey olmadığı anlaşılmaktadır (Bozdağlıoğlu ve Özen, 2004: 67). Neoliberaler açısından güç diğerlerinin izlediği politikaların ortaya

çıkardığı maliyetlerden, değişen eylemler vasıtasıyla kurtularak kendi istediklerini yapabilme kabiliyetidir (Baldwin, 1993:14). Neorealist güç tanımında ifade edilen başkalarının kabiliyetleri karşısındaki özerklik (Özdemir, 2008:133) ile neoliberallerin yaptıkları bu tanım arasında önemli bir farkın olmadığı görülmektedir (Sancak, 2011:27). Neoliberallere göre bağımlılık derecesi şeklinde ortaya konan durum neorealistlere göre hareket serbestliği olarak tanımlanmaktadır (Özdemir, 2008:132).

Soğuk Savaş döneminde hâkim teori konumunda bulunan realizm/neorealizmin, Soğuk Savaş sonrası sistemde meydana gelen değişimi açıklamakta yetersiz kalışı disiplinde yeni bir tartışmayı da beraberinde getirmiş, maddi olmayan sosyal ve fikrî faktörlerin, bu değişimi açıklamada daha önemli olduğu düşüncesiyle kolektif halde ‘Konstrüktivizm’ olarak adlandırılan teoriler ortaya konulmuştur (Bozdağlıoğlu, 2012b:127). Neorealizmin objektif realiteler olarak tanımladığı çıkar ve güç konstrüktivizmde tamamen inter-subjektif bir niteliğe bürünmekte ve devletlerin kimliklerine göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Bozdağlıoğlu, 2012b: 128). Böylelikle konstrüktivizmde güç hem materyal hem de sosyal ilişkilerle üretilmektedir. Konstrüktivist anlamda gücün sosyal olarak inşa edilmesi, epistemolojik açıdan realizmin özcü yaklaşımının terkedildiği ve bu şekilde konstrüktivist güç kavramının zamanla değişen dinamik ve sürekli yeniden üretilen niteliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır (Ekşi, 2014: 32).

1.2. Küreselleşme ve Güç Algısındaki Değişim

Uluslararası ilişkiler dünyadaki tüm insanlar ve kültürleri kapsayan bir yapıya sahip olduğu için oldukça büyüleyici (Goldstein ve Pevehouse, 2014/2015: 37) ve bir o kadar da dinamik bir alandır. Etkileşimin bu kadar yoğun olduğu karmaşık ve çok faktörlü dinamik yapı içerisinde zamanla değişim ve dönüşümlerin yaşanması kaçınılmazdır. Uluslararası ilişkiler dendiğinde akla ilk olarak devletlerin birbiriyle olan ilişkileri gelse de aslında sistemdeki devlet dışı aktörlerin (uluslararası örgütler, şirketler, bireyler, sivil toplum kuruluşları gibi) diğer aktörlerle ilişkileri de bu kapsam dâhilindedir. Bu ilişkiler ekonomi, kültür, siyaset gibi toplumsal yapı ve süreçler ile coğrafi ve tarihi etki ya da bağlarla yakından ilintilidir. Tüm bu unsurlar bir arada uluslararası ilişkilerin temel eğilimi olan küreselleşmeye enerjisini vermektedir (Goldstein ve Pevehouse, 2014/2015: 37). Bu noktada yumuşak gücün ortaya konması ve kavramsallaştırılması süreçlerinin daha net anlaşılması bakımından küreselleşme olgusu ve dolayısı ile güç algısında meydana gelen değişikliklere bakmak yerinde olacaktır.

Basitçe ifade etmek gerekirse “zaman ve mekânın daralması olarak tanımlanabilecek küreselleşme olgusunu, dünyanın bir ucundan diğer ucuna insanların etkileşimine imkân veren özelliği ile tekerleğin icadına kadar geriye götürmek, kapitalizm ve ulus devletin tarihiyle denkleştirmek mümkündür” (Larsson, 2001: 9). O tarihlerde başlayan küreselleşme sürecinin özellikle 1990’lardan itibaren ivme kazanmasıyla hayatın her alanında oldukça hızlı bir dönüşüm ve değişim başlamıştır. Bu süreç ile birlikte hem uluslar bazında hem de uluslararası sistemde alan ayırt etmeksizin (ekonomik, siyasi ve güvenlik) kökleşen stratejilerin baz aldığı değişkenlerin hemen hepsinin değişime uğradığı yahut tamamen nitelik değiştirdiği bir dönemin kapıları aralanmıştır.

Uluslararası ilişkilerin formunun sürekli değişim halinde olması haliyle bu alandaki kavram ve algıların da zaman içerisinde değişmesine sebep olmaktadır. Küreselleşme ile birlikte hayatın her alanında ortaya yeni sorunlar çıkmış ve bu sorunlar uluslararası ilişkileri son derece değişken ve öngörülebilirliği oldukça zor bir ilişkiler ağına dönüştürmüştür (Erdoğan, 2013: 266). Bu yeni dönemde literatüre ‘Siber Güvenlik’, ‘Dijital Diplomasi’, ‘Asimetrik Tehdit’ gibi farklı konularda tüm dünyayı ilgilendiren yeni yeni kavramlar girerken terörizm gibi tarih kadar eski kimi kavramlarda kabuk değiştirerek yeni birer hüviyet kazanmışlardır. Örneğin dünyanın en önemli güvenlik teşkilatı kabul edebileceğimiz Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) 1991 yılında Roma zirvesinde yeni stratejik konseptte geçmiş; üyelerinin artık saldırı tehdidi altında olmadığını bunun yerini, eskisine göre karmaşık ve çok boyutlu, kestirmesi ve değerlendirmesi güç; kitle imha silahlarının yayılması, petrol gibi yaşamsal kaynakların akışının engellenmesi, terörizm ve sabotaj gibi yeni risklerin aldığını kabul ederek ‘Tehdit’ kavramından ‘Risk’ kavramına geçiş yapmıştır (Aldırmaz, 2016: 7). İşte bu dönüşüm içerisinde tanımı, nitelikleri ve çeşitleri değişen kavramlardan birisi de güç kavramıdır. Örneğin Nye (2004/2017: 19), “dört yüz yıldan daha önce, Niccolò Machiavelli, İtalya’daki prenslere, korkulan biri olmanın sevilen biri olmaktan daha önemli olduğunu salık vermiştir. Ancak günümüz dünyasında en iyisi her ikisi de olmaktır... Kalpleri ve zihinleri kazanmak daima önemli olmuştur ancak küresel bilgi çağında çok daha önemli hale gelmiştir.” diyerek modern bilgi teknoloji çağında bilginin maddi kapasiteden daha önemli bir güç haline geldiğini yani güç algısının evrildiğini, form ve nitelik değiştirdiğini ifade etmiştir.

Gerçekten de antik çağlardan sanayi devrimine kadar uzanan süreçte devletlerin gücü askeri güçleri üzerinden ifade edilmekteydi. Bu gücün belirleyici unsuru askerlerin iyi

yetişmiş ve kabiliyetli olmalarına bağlıydı. Örneğin, Osmanlı İmparatorluğu'nun parlak dönemlerinde yeniçeri birlikleri, sayıca az olduklarında dahi yetenekleri ve savaşçı özellikleri ile harp meydanlarında oldukça başarılı olmuşlardır. Ancak Fransız İhtilali sonrası Napolyon kurduğu devasa ordu ile Avrupa'da tam bir fırtına gibi esmiş ve rakiplerinin korkulu rüyası olmuştur (Sander, 2015: 172) bu noktadan itibaren askeri gücün ölçütü iyi yetişmişlikten ziyade asker sayısının ne kadar fazla olduğu olmuştur. Fransa'nın hâkim güç olduğu bu dönemden sanayi devrimine kadar uzanan süreçte askere ve vergiye ihtiyaç duyan devasa kara orduları nedeniyle nüfus en önemli güç kaynağı haline gelmiştir. 19. yüzyıla gelindiğinde sanayinin öneminin artması, güç tanımlamasında asker sayı ve niteliğinin yetersiz kalması sonucunu beraberinde getirmiştir. Bu dönemde teknolojik gelişim ve nitelikli üretim kapasitesi çok daha önemli hale gelmiştir. Sanayinin bu denli önem kazanması, önce devasa donanması ile açık suların hâkimi İngiltere'nin, daha sonra ise demiryolu ağının hâkimi Almanya'nın işine yaramıştır (Nye, 2003: 5-7). 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise dünyanın iki süper gücü konumuna gelen ABD ile Sovyetler Birliği (SSCB)'nin bu güce erişmelerini sağlayan faktörler iktisadi üstünlüklerinin yanında özellikle bünyesinde nükleer silahları da barındıran yüksek askeri güçleri olmuştur (Yılmaz, 2011: 31). İlerleyen dönemde bu iki süper gücün rekabetinden doğan Soğuk Savaş ise sadece sert güç kullanımı ile değil yumuşak gücün de işin içinde girmesi sayesinde ABD üstünlüğü ile sona ermiştir. Soğuk Savaşın sona erdiği 90'lı yıllara kadar gücün temel ölçütü farklı biçimlerde de olsa askeri güç ve kapasite olmuştur. Ancak bu dönemden itibaren sert güç uygulamalarının yanı sıra kamuoyu oluşturma, ikna, cezbetme gibi yeteneklerin önemi fark edilmiştir.

1.3. Alternatif Bir Güç Unsuru Olarak Yumuşak Güç

Yumuşak güç kavramını Uluslararası İlişkilere kazandıran ABD Savunma eski Bakan Yardımcısı Joseph S. Nye, disiplinin önemli teorisyenlerinden birisidir ve Harvard Üniversitesi'nde Emeritus Profesör unvanına sahiptir. 1970'li yıllardan itibaren Robert Owen Keohane ile birlikte karşılıklı bağımlılık kavramı üzerinde çalışmalar¹² yapmış ve bu bağlamda neoliberal teorinin öncülerinden birisi olmuştur (Sancak, 2016: 78).

1990 yılında yayınlanan iki eseri ile yumuşak güç konseptini literatüre armağan eden Joseph S. Nye, 2002 yılında yayınlanan 'The Paradox of American Power: Why the World's

¹² Detaylı bilgi için bk. Keohane, R. ve Nye, J. S. (2001). *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Boston: Little, Brown & Company Books.

Only Super Power Can't Go It Alone', 2004 yılında yayınlanan 'Soft Power: The Means to Success in World Politics', 2008 yılında yayınlanan 'The Powers to Lead' ve son olarak 2011 yılında yayınlanan 'The Future of Power' adlı eserlerinde¹³ kavramı sürekli geliştirmeye ve detaylandırmaya çalışmıştır (Ekşi, 2014: 34). Daha önce de ifade edildiği gibi Nye'in yumuşak güç konseptini ortaya atmasına vesile olan ABD gücünün zayıflaması iddiaları iken, kavramın gelişimi ise ABD hegemonyasının devam ettirilmesine yönelik arayışlar üzerine bina edilmiştir.

Nye, yumuşak güç kavramını kendisinin geliştirdiğini söylerken, gücün geleneksel yaklaşımın dışında bir başka yüzünün daha olduğunu ifade eden konsepti Peter Bachrach ve Morton Baratz'ın 1963 yılında yazdıkları 'Decisions and Nondecisions: An Analytical Framework'¹⁴ isimli makalede kullandıkları gücün ikinci yüzü tanımlaması üzerine inşa ettiğini de ifade etmektedir (Nye, 2008b: 108). Aslında farklı disiplinler Nye'in yumuşak güç konseptine benzer konseptlerle daha evvel tanışmışlardır; örneğin, Gramsci'nin hegemonyası, Bourdieu'nun sembolik gücü, Weber'in otoritesi, Foucault'un disiplin gücü ve Habermas'ın iletişim gücü gibi, ancak ana akım Uluslararası İlişkiler teorisyenleri güç ve yeteneklerin maddi olmayan yönlerine çok az dikkat etmişlerdir (Lee, 2009: 205). Nye'a (2004/2017: 28-29) göre ise örneğin realist düşüncenin önemli isimlerinden İngiliz Edward H. Carr'ın dâhi -yumuşak gücün öneminin farkında olmadan- 1939'da yazdığı bir eserinde¹⁵, uluslararası gücü üç kategoride: "askeri güç, ekonomik güç ve fikirler üstündeki güç" şeklinde anlatması bile yumuşak gücün öneminin Uluslararası İlişkilerde de çok daha önceden fark edildiğini göstermektedir.

Her ne kadar güç kavramının tek bir yüzden daha fazlasına sahip olduğunu daha evvelden ortaya atanlar olmuş olsa da gücü keskin olarak sert ve yumuşak güç biçiminde kategorize eden ilk kez Joseph S. Nye olmuştur. Nye'a (2008b: 94) göre güç "istediğiniz sonuçları elde etmek için başkalarını etkileme yeteneğidir." ve Nye bu şekilde tanımladığı gücün sert ve yumuşak iki yüzünün oluşunu bir aktörün diğerini etkilemek üzere uyguladığı yöntemlerle bağdaştırmıştır. Nye (2004) mülakatında başkalarının davranışlarını etkilemenin birkaç yolu olduğunu bunların ise; tehditlerle zorlamak, maddi menfaatlerle

¹³ Belirtilen eserlerin dışında Joseph S. Nye tarafından kaleme alınmış, yumuşak güç kavramından bahsedilen ve eleştirilere cevap verilen çok sayıda makale ve kitap bölümü vardır.

¹⁴ America Political Science Review dergisinin 1963 yılında 57. sayısında yayınlanan makalenin orijinali için bk. <http://www.jstor.org/stable/pdf/1952568.pdf?refreqid=excelsior%3A7aef42a69d83967164b24c6e1eec39e4>

¹⁵ Nye'in kitabında bahsettiği eser ve ilgili ifadenin geçtiği kısım için bk. Carr, E. H. (1964). *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. New York: Harper & Row. s.108.

kandırmak ya da cazibenizi kullanarak kendi tarafınıza çekmek olduğunu ifade etmektedir. Bilinen güç anlayışı etkileme yöntemi olarak sıklıkla zorlama veya yaptırım yoluna başvururken Nye, buna alternatif olarak üçüncü bir seçenek olarak yumuşak güç kavramını ortaya koymuştur. Nye'in (2002: 5)'teki "eğer istediklerimi istemeni sağlayabilirsem, istemediğin bir şeyi yapman için seni zorlamama gerek kalmaz" veciz ifadesi bir bakıma kavramın özeti niteliğindedir. Böylesi bir yumuşak güç, yani diğerlerinin -sizin istediğiniz- sonuçları istemelerini sağlamak onları zorlamak yerine ikna etmenizi sağlar (Nye, 2004/2017: 24).

Yumuşak güç, Nye'in tanımına göre, Dahl'ın ifade ettiği, aksi takdirde yapılmayacak olan bir hususun yapılmasını dikte eden emretme gücünün aksine başkalarının kendi istediklerimizi istemelerini sağlayan anlamına gelen, 'co-optive'¹⁶ power' olarak ele alınmış (aktaran Özel, 2018: 5-6) ve zorlama veya maddi teşvik yerine salt cazibe ile istediğiniz şeyi elde etme yeteneği olarak tanımlanmıştır (Nye, 2005). Bu bir ülkenin kültürünün, politik ideallerinin ve harici/dahili politikalarının çekiciliğinden ortaya çıkar yani yumuşak güce sahip bir ülke, uluslararası politikada çıkarlarına uygun isteklerini, kendisinde var olan değerlere ve zenginliğe hedef ülkenin de erişmeyi dilemesiyle elde edebilir. Yumuşak güç uygulayıcısı ülkenin sahip olduğu bu albeninin hedef ülkeler üzerindeki etkisi koşulsuz itaat ve taklit şeklinde ortaya çıkmaktadır (Nye, 2002/2003: 10). Kısacası şayet bir ülke sert güç kullanmaksızın başka bir ülkenin kendi çıkarlarına uygun şekilde hareket etmesini temin edebiliyorsa bu durum yumuşak güç kullanımının devrede olduğunu göstermektedir (Nye, 2004/2017: 24).

1.3.1. Yumuşak Güç Kavramına Yöneltilen Eleştiriler

Doğru biçimde tanımlamak gerekirse Nye tarafından kavramsallaştırılan (kendisi ve bu konuda çalışma yapan araştırmacılar tarafından kavramın Nye tarafından geliştirildiği iddia edilmekte olsa da) yumuşak güç her ne kadar Uluslararası İlişkilerde kabullenilmiş ve popüler hale gelmiş olsa da kaynakları, kullanımı ve ölçülebilirliği¹⁷ üzerinde bulanık noktalar taşıdığı hususunda çeşitli eleştirilere maruz kalmaktadır. Pek çok eleştirel kaynakta kavramın bir teoriye dönüştürülememesi ve analitik belirsizliklerine vurgu yapılmaktadır

¹⁶ Co-optive kelimesi, sözlük anlamına bakıldığında Latince "cooptare" kelimesi orijini olduğu, co- (birlikte) ve optare (seçmek) sözcüklerinin birleşmesiyle türetildiği görülmektedir. (www.oxforddictionaries.com/definition/english/co-opt).

¹⁷ Yumuşak gücün ölçülebilirliği konusunda da pek çok eleştiri olmakla birlikte bu konu başlı başına bir tez konusu olabileceğinden bu eleştiri başlığına değinilmemiştir.

(Vuving, 2009: 3). Gerçekten de Nye yumuşak güç üzerine onca eser yayınlamasına rağmen kanaatimizce bu kavramı teori haline getirememiştir. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken husus Nye'in yumuşak gücü kavramsallaştırmasının ardında yatan asıl sebebin ABD gücünün zayıflaması iddialarına karşı bir tepki ve ABD hegemonyasının devam ettirilmesine yönelik arayışlarının olmasıdır. Yani Nye'in kavramı bir teori haline getirme çabası olup olmadığı hususu muğlaktır.

Yumuşak güce yapılan bir diğer eleştiri de Nye'in yumuşak gücü kavramsal bir kalıba sokarken genel anlamda güç kavramını kaynakları ve metotları bakımından üç başlığa (Askeri-Ekonomik-Yumuşak) ayırması daha sonra yumuşak gücü farklı kaynaklara dayandırması ve farklı şekilde harekete geçirilmesi bakımından sert güçten ayırması noktasındadır. Genel olarak güç kavramını güç ilişkilerinin çok yönlü ve karmaşıklığı nedeniyle kaynaklara indirgemek ve kaynakları materyal-somut ve soyut olarak ayırmak sorunludur (aktaran Ekşi, 2014: 40). Bu şekilde kaynak bazlı yapılan analizler yumuşak güç tanımında stabilizeyi mümkün kılmamaktadır. Örneğin tarihçi Niall Ferguson yumuşak gücü kültür ögesinden yola çıkarak tanımlamış¹⁸ ve Nye buna şiddetle karşı çıkmıştır. Ancak burada Ferguson'un düştüğü hatada Nye'in kültür ögesini bu denli öne çıkarmış olmasının etkisi yadsınamayacak kadar fazladır. Tam bu noktada Nye'in en önemli yumuşak güç kaynağı olarak sunduğu kültür konusunda Utku Yapıcı 2015 yılında yayımlanan 'Yumuşak Güç Ölçülebilir mi?' adlı çalışmasında "Nye'in yumuşak güç kavramsallaştırmasının devlet ile kültür arasında bir uyumun varlığını bir veri olarak kabul ettiğini" ve bu ön kabulün esaslı biçimde sorunlu olduğunu ifade etmektedir. Yapıcı'ya (2015:10) göre "devlet-kültür özdeşliğini çağrıştıracak bir yaklaşım sorunludur. Dahası ülke ve kültür arasındaki kesişim kümesinin büyüklüğü zaman ve mekâna göre değişebilmektedir." Yapıcı burada küreselleşme sonrası ülkelerin sınırlarını aşan sosyal ilişki biçimlerine ve "kültürün yurtsuzlaşması (deterritorialization of culture)" olgusuna atıf yapmakta ve kültür-devlet ilişkisi düzleminde fazla basitleştirildiğini düşündüğü bu yaklaşımın yeniden değerlendirmeye muhtaç olduğu iddiasını ortaya atmaktadır.

Bir başka eleştiri noktası sert güç kaynaklarının bazı durumlarda yumuşak güç kaynağına evrilebilmesi (Yapıcı, 2015: 8) ile ortaya çıkan sert-yumuşak güç ayrımının karmaşıklığı noktasındadır. Nye'a göre askeri güç veya ekonomik güç gibi bazı sert güç aygıtları da yumuşak güç aygıtı olma potansiyeline haizdir. Örneğin askeri örgütler, askeri

¹⁸ Detaylı bilgi için bk. Sayfa 24.

ittifaklar, askeri üsler, askeri kurtarma faaliyetleri ve ekonomik yardımlar, özellikle doğal afetlerde askeri ve ekonomik yardımlar, yumuşak güç uygulaması ve üretmesi bakımından dikkat çekicidir¹⁹. (Ekşi, 2014: 41). Yani “sert güç kaynakları ile yumuşak güç kaynakları arasındaki ayırım çok katı değildir” (Yapıcı, 2015: 8). Güç kavramı çerçevesindeki bir diğer eleştiri de yumuşak güç aygıtlarının kullanılması hususundadır. Bu noktada bazı araştırmacılar liderlerin yumuşak güç kullandıklarında pırsıklıkla itham edileceklerinden dolayı sert güç kullanmayı tercih edeceklerini iddia etmişlerdir (Muawad, 2012: 254).

¹⁹ Bu hususta Türkiye'nin Afganistan'daki askeri varlığının ülke içinde büyük bir saygınlığa sahip olması (Afgan toplumu tarafından Türk bayrağı takılı araçlara saldırlmaması nedeniyle Amerikalı askerlerin saldırıya uğramamak için askeri konvoylarına Türk bayrağını takmaları) cezbedici yumuşak güç olarak algılanması sert güç kaynaklarının yumuşak güç üretmesine örnek gösterilebilir. Detaylı bilgi için bk: <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-ibrahim-s-canbolat/735697-turk-bayragina-siginan-abd-askerleri>

2. BÖLÜM

2. TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA DEĞİŞİM VE YUMUŞAK GÜÇ

Çalışmanın bu bölümünde yumuşak güç olgusu detaylıca incelenerek dönemsel olarak TDP'nin formülasyonunda güç unsurunun nasıl değerlendirildiği ve yumuşak gücün ne şekilde uygulandığı analiz edilecektir. Elbette bu değerlendirme konjonktürel olarak Soğuk Savaş öncesi ve sonrasında farklılıklar arz etmektedir. Yapının özneler arası bir etkileşimle oluştuğu göz önüne alınarak, ontolojik anlamda Soğuk Savaş döneminde her iki kampta da yumuşak gücün aktif olarak kullanılmasını beklemek çok mümkün değildir. Tekil anlamda kimi yumuşak güç uygulamalarına bu dönemde de rastlansa da yapanlar açısından mevcut yapının dönüşmeden bu tip örnekler sergilemesi epistemolojik olarak anlamlı değildir. Buradan hareketle TDP'de Soğuk Savaş öncesi uygulamalar yumuşak güce ilişkin bir veri oluşturması anlamında değil 2000'li yıllardaki uygulamaların nedenlerini anlayabilmek için faktörler olarak çalışmada yer alacaktır.

2.1. Yumuşak Güç Kavramı

Yumuşak Güç terimi Türkçe'ye, İngilizce 'Soft Power' teriminin tam karşılığı olarak çevrilerek geçmiş olmakla birlikte literatürde de genellikle bu şekilde anılmaktadır ancak bazı araştırmacılar bu terimi 'İnce Güç' şeklinde de kullanmaktadır. Uluslararası İlişkilerde bir kavram olarak ortaya çıkışı çok yeni olsa da yumuşak güç kullanımı aslında yeni bir durum değildir, örneğin Fransızlar, yenilgiye uğradıkları Fransa-Prusya Savaşı²⁰ sonrası darmadağın olan prestijlerini onarmak için dünyaya dil ve edebiyatlarını ihraç etmeye başlamıştır (Nye, 2002: 6). Tarihten bir başka örnek vermek gerekirse Osmanlı İmparatorluğu üç kıtada hâkimiyet kurarken sert güç ile ülkeleri fethederken, yumuşak güç ile ise hakimiyet altına aldığı yörelerdeki bölge halklarının gönlünü fethetmiştir. Adalet, hoşgörü ve müsamaha Osmanlı'nın yumuşak gücünün temellerini oluşturmuştur (Demir, 2012:179). Ancak tabii bu örneklerdeki yumuşak güç kullanımının bugün uluslararası ilişkilerdeki yumuşak güç kullanımı ile aynı olmadığını belirtmekte de fayda var. Tarihte ilk uygulaması hakkında net bir bilgi ortaya konamasa da Sun Tzu'nun kavramın ruhuna uygun nitelikte sayabileceğimiz "Girdiği her savaşı kazananlar aslında usta komutan değildirler.

²⁰ Fransa-Prusya Savaşı (1870 Savaşı), 1870-1871 tarihleri arasında Fransız İmparatorluğu ile Prusya Krallığı arasında yaşanan savaş.

Düşman kuvvetlerini, orduları savaşmadan çaresiz bırakanlar, işte onlar en iyisidir (...) Savaşsın insan öldürmek şart olur. Ancak en iyisi savaşmadan kazanmaktır.” sözleri yumuşak gücün adı konulmamış kullanımının verilen örneklerinde ötesinde tarihte çok daha eskilere dayandığının bir nevi işaretidir.

20. yüzyılda başlayan küreselleşme ile birlikte özellikle medya unsurlarının çeşitlenmesi ve dünyanın hemen her yerine erişebilir kapasiteye ulaşarak etki alanını genişletmesi aktörlerin yumuşak güç inşasına meylini artırmıştır. Çift kutuplu sistemin egemen olduğu Soğuk Savaş döneminde iki süper güç Sovyetler Birliği ve ABD sert güçlerinin yanında -adı henüz konmamış olsa da- birbirlerine karşı yumuşak güçlerini de kullanmışlardır (Çavuş, 2012: 27). Hatta bazı araştırmacılara göre bu iki süper gücün savaşında Sovyetlerin kaba gücünü çökertme konusunda ABD'nin yumuşak gücünün katkısı yadsınamayacak seviyededir. Örneğin, Gardels'in (2005: 37) aktarımına göre 1980'lerde Gorbaçov'un gelişinden önce Régis Debray²¹, “Blue-jeanlerin ve rock'n roll'un gücü, tüm bir Kızılordu'nun gücünden fazla” diyerek ABD'nin yumuşak gücünün tesirine atıf yapmıştır. Yine bu bağlamda Michael Eisner, “Berlin Duvarı Batı'nın silahları tarafından değil, Batı'nın fikirleri tarafından yıkılmıştır. Peki bu fikirleri taşıyan sistem nedir? Amerikan eğlence sektörünün açık arayla başı çektiği kabul edilmelidir...” (Gardels, 2005: 37) şeklindeki söylemi ile aynı düşünceye işaret etmiştir. Ancak bu konuda Nye'nin aynı şekilde düşünmediğini ifade etmekte fayda var keza ona göre yumuşak gücün Coca-Cola, Hollywood, kot pantolon ve dolar etkisine indirgenerek sıradanlaştırılması doğru değildir (Nye, 2004/2017: 14).

Soğuk Savaş sonrasında diğer alternatiflere kıyasla Batı'nın ekonomik ve politik değerlerinin daha çekici hale geldiği, ABD'nin Doğu Bloğu'nda yer alan ülkelerin imrendiği bir model haline geldiği dağılan Varşova Paktının eski üyelerinin ABD'nin doğal lideri olduğu NATO'ya katılma çabalarından anlaşılabilir (Demirtepe ve Özertem, 2013: 98). Kurlantzick'e (2007: 177) göre ABD, Soğuk Savaşta Sovyetler Birliği'ni mağlup ettiğinde -sert-yumuşak ayrımsız- gücünün zirvesindeydi. Lakin Amerikan halkının büyük bir çoğunluğu gibi (Nye, 1990), Paul Kennedy'de ‘The Rise and Fall of the Great Powers’ adlı çalışmasında ABD'nin gücünün yükselmediğini aksine gerilediğini iddia etmiştir.

²¹ Jules Régis Debray Fransız yazar ve siyasetçi. Güney Amerika'daki gerilla eylemleri üzerine yazılılarıyla tanınmıştır. Detaylı bilgi için bk. <https://goo.gl/6LR4Rn>.

Joseph S. Nye, kendi deyimiyle yumuşak güç kavramını ilk kez 1990 yılında yayınladığı ve az önce belirtildiği gibi o dönem kamuoyunda ABD'nin düşüşte olduğu kanısını reddeden 'Bound to Lead' adlı kitabı ile geliştirmiştir (Nye, 2004/2017: 14). Nye bu çalışmasında, ABD'nin sadece sert güç (askeri ve ekonomik güç) bakımından değil yumuşak güç olarak adlandırdığı gücün üçüncü boyutunda da başat devlet olduğunu savunmaktadır. Nye'a (2004/2017: 14) göre kendisinin bu tanımı yapmasının ardından yumuşak güç kavramı uluslararası alanda kullanılmaya başlamış başta ABD Dışişleri Bakanı ve İngiltere Dışişleri Bakanı olmak üzere tüm dünyada siyasi liderler, akademisyenler ve köşe yazarları tarafından benimsenmiştir. Bir kavram olarak yumuşak güç Nye tarafından ilk defa 1990 yılında ortaya atılmış olsa da tez çalışması sırasında yapılan literatür taramaları ve araştırmalar -Nye'in da çalışmalarında dikkat çektiği gibi- 11 Eylül sonrası değişen dünya düzeni ile kritik bir önem kazanmış ve kullanımı yaygınlaşmıştır.

İlk ortaya konusu ABD'nin başat güç oluşunu devam ettirmeye yönelik bir düşüncenin mahsulü olsa da yumuşak güç kavramı çok kısa bir zaman içerisinde daha önce de sıkça değinilen küreselleşme, medya, sosyal medya gibi faktörlerinde etkisiyle tüm dünyada ilgi görmeye başlamıştır. Özellikle gelişen ekonomisi ve nüfus gücü ile ABD ile ekonomik hegemonya savaşı veren Çin, Hu Jintao²², nun 2003'te devlet başkanı olmasıyla yumuşak güç konseptine ağırlık vermeye başlamıştır (Maimaiti, 2016: 36). Elbette yumuşak güç kavramının akademide yahut dış politikada üzerinde durulması sadece Çin ve ABD ile sınırlı değildir. Son yıllarda başta Rusya olmak üzere Hindistan, Kanada ve elbette Türkiye gibi büyük ve orta büyüklükteki ülkelerin yumuşak güç inşasına yöneldiği görülmektedir.

Nye, yumuşak gücü analitik bir kavram olarak ortaya koyduğunu ifade etmektedir (Nye, 2010: 219) ve bir teori haline getirememiştir. Bu kapsamda yumuşak güç kavramını Uluslararası İlişkiler teorileri bakımından konumlandırmak gerekirse en temel unsur olarak kültürü ön plana çıkarması ve gücün dolaylı kullanımını ön planda tutuşuyla neoliberal ve konstrüktivist teoriler kanaatimizce en uygun tercih olacaktır.

²² Hu Jintao, 2003-2013 yılları arasında görev yapmış Çin'in altıncı devlet başkanıdır.

2.1.1. Yumuşak Gücün Kaynakları

Nye'a göre yumuşak güç başlıca üç kaynağa dayanmaktadır (2004/2017: 32): “Kültür (kültürü başkalarına çekici geldiği yerlerde), siyasi değerler (yurtiçi ve yurtdışında bu değerlere bağlı kaldığında), dış politika (bu politikalar meşru ve ahlaki bir otoriteyi haiz görüldüğünde)”. Nye yumuşak güç kaynağının, bu kaynağın taşıyıcısının ve nihai hedefin daha net algılanabilmesi için bunları tek bir tabloda (Bk. Tablo 1.1.) bir araya getirmiştir.

Tablo 1.1. Yumuşak Gücün Kaynakları/Araçları/Hedefleri

Yumuşak Güç Kaynağı	Meşruiyet Sağlayan Araç	Hedef
Dış Politika	Hükümetler Medya Sivil Toplum Kuruluşları Uluslararası Örgütler	Başka Hükümetler Ve Toplular
Siyasi Değerler	Medya Sivil Toplum Kuruluşları Uluslararası Örgütler	Başka Hükümetler Ve Toplular
Yüksek Kültür	Hükümetler Sivil Toplum Kuruluşları Uluslararası Örgütler	Başka Hükümetler Ve Toplular
Popüler Kültür	Medya Piyasalar	Başka Toplular

Kaynak: (Nye, 2008b: 107)

Nye, yumuşak güç kaynaklarının en tepesinde gördüğü kültürü “bir toplum için anlam yaratan değer ve uygulamalar bütünüdür” (Nye, 2004/2017: 32) şeklinde tanımlamaktadır. Bunun devamında kültürü, kendi içerisinde “edebiyat, sanat ve eğitim gibi seçkinlere hitap eden üst kültür ile kitlesel eğlenceye dayalı popüler kültür” olmak üzere ikiye ayırmaktadır. (Nye, 2004/2017: 32).

Kuşkusuz tüm toplumların ve ülkelerin kendilerine has bir kültürü vardır ancak kültürün varlığı her zaman yumuşak güç için kaynak teşkil etmez. Şöyle ki bir ülkenin sahip olduğu kültür evrensel değerler ışığında biçimlenmişse, iç politikaları cezbedici bir refaha sahipse, dış politikaları başka ülkelerle ortak çıkar ve değerleri ileri taşıyabilecek kapasiteye sahipse ancak bu durumda etkin bir yumuşak güç potansiyelinden söz etmek mümkündür. Dar kapsamlı değerlerin hâkim olduğu sınırlı kültürlerin ise yumuşak güç üretme potansiyeli oldukça düşüktür (Nye, 2004/2017: 32). Bu bağlamda Nye, ABD'nin evrensel bir kültüre sahip olduğunu ifade etmekte ve bu argümanını Alman editör ve siyaset bilimci Josef Josse'nin ABD'nin sahip olduğu yumuşak gücün, iktisadi ve askeri gücünden dahi fazla

olduğu iddiasına dayandırmaktadır (Nye, 2004/2017: 32). Josse ilgili (2001: 43) çalışmasında düşük yahut yüksek kaliteli olsun Amerikan kültürünün en son Roma İmparatorluğu zamanında görülmüş bir yoğunlukla dünyaya yayılmakta olduğunu, ancak Roma'nın kültürel etkisinin askeri sınırları içerisinde kaldığını, ABD'nin yumuşak gücünün ise üzerinde güneş batmayan bir imparatorluk gibi -tüm dünyada- hüküm sürdüğünü iddia etmektedir.

Popüler kültür öğeleri içerisinde film ve dizi endüstrisi taşıdığı potansiyel bakımından belki de en önemli yumuşak güç inşa edici aktör olarak göze çarpmaktadır. Özellikle bugün dizileri tüm dünyada milyonlarca insan tarafından izlenen HBO²³ ve Netflix²⁴ bu konuda başı çekmektedir. Bir HBO yapımı olan 'Game of Thrones (Taht oyunları)²⁵' adlı dizi tek başına toplam yedi sezonda izlenme rekorları kırmıştır. Dizinin 27 Ağustos 2017 tarihinde yayınlanan yedinci sezon final bölümünün (dizinin yayınlanan son bölümü) yayınlandığı saatte ABD'de yaklaşık on yedi milyon toplamda ise otuz bir milyon kişi tarafından izlendiği belirtilmektedir (NTV, 2017). Yüz yetmiş ülkede canlı yayınlanan dizinin bir de canlı yayın saati dışında izlenmesi ile internet üzerinden illegal şekilde izlenmesi de hesaba katıldığında bu sayının yüz milyonları aştığı tahmin edilmektedir. Sadece adı geçen iki ABD menşeli kuruluşun tek tek sayılamayacak kadar çok dizisi vardır ve bu diziler tüm dünyada ilgi ile takip edilmektedir. Film endüstrisi açısından ise Amerikan (özellikle Hollywood) yapımlarının uzun yıllardır hegemonik bir güce sahip olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Farklı bir kültürü yansıtan Bollywood²⁶ yapımları da son yıllarda dünya çapında ilgi görmekte olup Hint kültürünün tanıtımına ciddi katkı sağlamaktadır. Popüler kültür öğeleri içerisinde sportif organizasyonlar da çok önemli bir yere sahiptir. Küreselleşmenin getirdiği nimetler sayesinde bugün dünyanın dört bir yanında NBA²⁷, Premier Lig²⁸, Bundesliga²⁹, La Liga³⁰, Serie A³¹, Grand Slam³² ve Formula1³³ gibi spor

²³ HBO, ABD merkezli öde-izle sistemine dayalı televizyon kanal grubudur.

²⁴ Netflix Inc., ABD kökenli film-dizi yapımcılığı ve dağıtım alanında faaliyet gösteren medya kuruluşu.

²⁵ Game of Thrones, David Benioff ile D. B. Weiss tarafından yaratılan fantastik televizyon dizisidir. Dizi, ABD televizyon kanalı HBO'da yayınlanmaktadır.

²⁶ Bollywood, Mumbai'deki Hindistan film prodüksiyon merkezi için kullanılan, Hollywood ve Bombay'dan esinlenerek oluşturulmuş bir terimdir. Dünyada en çok film üreten ülke olan Hindistan'da filmlerin neredeyse dörtte biri Bollywood'da üretilmektedir.

²⁷ National Basketball Association (NBA), ABD'de kurulmuş profesyonel basketbol ligi organizasyonudur.

²⁸ Premier League (Premier Lig), İngiliz futbolunun en üst seviyedeki ligidir.

²⁹ Bundesliga, Almanya futbol liglerinin genel adıdır. Almanya'daki tüm futbol liglerini kapsasa da genel olarak en üst düzey futbol liginin tanımlamak için kullanılır.

³⁰ La Liga (Primera Division), İspanya futbol liginin en üst düzey ligidir. Genel olarak en üst düzey lig olan 1. Lig için kullanılsa da tüm ligleri kapsar.

³¹ Serie A, İtalyan futbol liglerinin en üst seviyesidir.

organizasyonları milyarları bulan izleyici kitlesi tarafından ilgiyle takip edilmektedir. Bu noktada özellikle ulusal organizasyonlar ait oldukları ülke kültürlerinin medya yolu ile diğer ülkelere yayılmasına aracı olabilmektedir. Hele ki futbol endüstrisi bu konuda oldukça gelişmiş ve geniş bir etki ağına sahiptir. Örneğin Premier Ligin (2017 yılı verilerine göre) yüz sekiz ülkede yaklaşık iki yüz yirmi beş yayıncı kuruluş vasıtası ile neredeyse yedi yüz otuz milyon hanede, üç milyar kişi tarafından izlendiği tahmin edilmektedir (Gülyurt, 2017). Tüm dünyada milyarlarca insan tarafından izlenen sportif organizasyonlar, ilgili ülkelerin kültürünün diğer toplumlar tarafından tanınmasına katkı sağlamaktadır. Amerikalı spor yazarı Charles P. Pierce 21 Eylül 2003 tarihinde The Boston Globe³⁴'da yayınlanan bir makalesinde sporun global etkisi ile ilgili olarak aynen şu ifadeyi kullanmıştır; “Dünya çapında milyarlarca insan Amerika hakkındaki izlenimlerini ABD’nin ekonomik ya da askeri gücünden değil, televizyonda izledikleri spor yayınlarından ediniyor ve insanlar izledikleri şeyi seviyorlar.” (Pierce, 2003: 1).

Bu noktada önemli bir husus dikkatten kaçırılmamalıdır; araştırmacılar genellikle popüler kültürü birebir yumuşak güç inşacısı olarak görmektedir. Oysa ki kültürel kaynaklar yumuşak güç inşasının yardımcı birer parçasıdır ve tek başlarına yumuşak gücü ifade etmemektedirler. Daha önce de ifade edildiği gibi Nye’da kültürel kaynakların cazibe davranışı ile birebir gören ve yumuşak gücü popüler kültüre indirgeyen düşünceye şiddetle karşı çıkmaktadır. Buna örnek olarak İskoç tarihçi Niall Ferguson’ın ‘Think Again: Power³⁵’ isimli çalışmasında yaptığı “kültürel ve ticari mallar gibi geleneksel olmayan (oldukça yumuşak!) kuvvetler” şeklindeki yumuşak güç tasvirine atıf yapmıştır. Bu tanıma karşı Nye birkaç örnek vermiş; ABD’nin global markaları Coca-Cola ve BigMac’in İslam coğrafyasında ABD’ye karşı sempati duyulmasını sağlamayacağını, muhteşem şarap ve peynirlere sahip olmasının Fransa’nın cezbediciliğini garanti etmeyeceğini yahut Pokémon³⁶ oyunlarının popülerliğinin Japonya’nın dış politikada istediği sonuçları elde etmesinin önünü açmayacağını ifade etmektedir (Nye, 2004/2017: 32-33). Kısacası bir ülkenin belli başlı global markalarının başka bir ülkenin iç pazarında popüler olması, o ülke toplumunun markaların sahibi olan ülkeye sempati duyacağı yahut politika yön vericilerinin marka

³² Grand Slam, Uluslararası Tenis Federasyonu tarafından düzenlenen dört büyük tenis turnuvasından her birine verilen isimdir.

³³ Kısaltması F1 olan, Grand Prix Yarışları olarak da bilinen Formula 1; tek kişilik, açık tekerlekli otomobil yarışlarının en yüksek düzeyini oluşturan yarışlar dizisidir.

³⁴ The Boston Globe, The New York Times Company’e ait Boston, Massachusetts (ABD) merkezli günlük gazete.

³⁵ Detaylı bilgi için bk. Ferguson, N. (2003). Think Again: Power. *Foreign Policy*. 82(1).

³⁶ Pokémon, Japon oyun yapımcısı Satoshi Tajiri tarafından yapılan, hayali canlıları konu alan oyun, anime, manga ve kart oyunu serisi.

sahibi ülkeyi uluslararası platformda destekleyeceği anlamına gelmez. En azından bu durum bu markaların tek başına etkili olabileceği anlamı taşımaz lakin buradan bu tür araçların önem arz etmediği yahut hiçbir katkı ve etkisinin olmadığı sonucu da çıkarılmamalıdır.

Popüler kültür etkin bir yumuşak güç kaynağı potansiyeline sahiptir ancak bu potansiyelin işlevsellik kazanması aygıt ve etki alanına bağlıdır. Örneğin “bir tank bataklık yahut balta girmemiş bir ormanda etkin bir askeri güç kaynağı değildir aynı şekilde hedef ülkenin endüstri altyapısı yok ise kaynak ülkenin sahip olduğu kömür ve çelik hedef ülke üzerinde bir güç kaynağı olamaz” (Nye, 2004/2017: 33). Ayrıca popüler kültür aygıtları farklı ülkelerde de farklı karşılıklar bulabilir. Örneğin Güney Kore veya Yunanistan’da ABD’yi çekici hale getirebilen Hollywood yapımları Cezayir veya İran gibi ülkelerde tam tersi bir etki yaratıp bu ülkelerde yumuşak gücü kısıtlayan hatta azaltan bir unsur haline dönüşebilir (Nye, 2004/2017: 33). Hatta bu durum sadece ülkeler arası değil belli bir ülkenin içindeki farklı fraksiyon grupları arasında da çelişkili etkilere neden olabilir. Örneğin batılı şarkıcıların video klipleri İranlı ya da Suudi gençler arasında oldukça popüler olabilirken bu ülkelerdeki muhafazakâr kesimleri rahatsız edebilmekte hatta batı kültürünü onlar için daha da itici hale getirebilmektedir. Sonuç olarak popüler kültür araçları statik değildir (Nye, 2004/2017: 33) ve her koşulda yumuşak güç inşası bağlamında etkin katkı sağlamamaktadır. Ancak ve ancak tüm diğer faktörlerle birlikte değerlendirildiğinde ve uygun ortam koşullarında yumuşak güç inşası noktasında istenilen politik sonuçlara katkı sağlayabilmektedir. Kısacası popüler kültür öğeleri farklılıklar yerine benzerlikler üzerine inşa edilmesi halinde etkin yarar sağlayabilmekte ve ancak bu koşullar altında yumuşak güç inşası potansiyelleri aktif hale gelebilmektedir.

Popüler kültür vasıtası ile her katmandan kitlelere ulaşılabilirken yüksek kültür ile ise edebiyat, sanat ve eğitim gibi gözde öğelerle toplumların elit kesimlerine hitap etmek mümkün olmaktadır. Nye bu noktada eğitime oldukça önem vermiş akademik ve bilimsel değişim programlarının Amerikan yumuşak gücüne çok ciddi katkısı olduğunu iddia etmiş (Nye, 2004/2017: 74) ve bir makalesinde (2005: 13-14) bu iddiasını ABD Ulusal Güvenlik eski Danışmanı Colin Powell’ın “burada (ABD) eğitilmiş geleceğin dünya liderlerinin arkadaşlığından daha değerli bir varlık düşünemiyorum.” sözüne atıf yaparak güçlendirmiştir. Nye’ya (2014/2017: 74) göre ABD’ye okumaya gelen öğrenciler ülkede buldukları süre zarfında Amerikan değer ve kurumlarına hayran olmakta ve bu şekilde ülkelerine dönmektedirler. Uluslararası Eğitimciler Birliği (NAFSA) adlı bir eğitim grubu

tarafından yayınlanan (2003: 5) raporda bu konu hakkında şöyle denilmektedir; “Uluslararası öğrencilere ev sahipliği yaparak, onlarda Amerikan politik değerleri ve kurumlarına karşı bir takdir üretiyoruz ve karşılıklı anlayışa ve de iyi niyete dayalı yapıcı ilişkiler için temel oluşturuyoruz. Gelecekteki Amerikan ve gelecekteki yabancı liderler arasında okulda kurulan bağlar, sayısız dış politika ilişkilerini kolaylaştıracaktır. Amerika Birleşik Devletleri'nde yıllardan beri eğitim almış milyonlarca insan, ülke için büyük bir iyi niyet rezervi oluşturmaktadır.” Bunların yanı sıra eğitim faaliyetleri denildiğinde akla sadece yurtdışına eğitim amaçlı giden/gönderilen öğrenciler ve bunlara ev sahipliği yapan ülkeler gelmemelidir. Geçmişten günümüze dünyanın pek çok yerinde yerleşik yabancı eğitim kurumları da bulunmakta, kültür ve değerlerini tanıtan, aktaran faaliyetler yürütmektedir.

Yumuşak gücün diğer kaynakları ise yerel değerler (siyasi değerler) ve politiklardır. Demokrasi kültürü, insan hakları gibi evrensel öneme haiz yerel değerlere sahip olan ve bu değerleri hem iç hem de dış politikada uygulayabilen ülkelerin bu değerlere nispeten uzak yaşayan toplumlar için biz çekim bir cazibe merkezi haline gelmesi kaçınılmazdır. Nitekim Nye'da yumuşak güç hakkında yazdığı tüm eserlerinde yumuşak gücün kaynaklarını sıralarken siyasi değerler başlığı altında insan hakları ve demokrasi gibi evrensel değerlere atıf yapmakta ve bu değerler konusunda beyanatın değil fiiliyatın önemli olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü Nye'a (2014/2017: 87) göre beyanat ile fiiliyat arasında oluşabilecek farklılık çifte standart ve ikiyüzlülük algısına neden olabileceği için ülkelerin sahip olduğu yumuşak güç potansiyeli üzerinde yıkıcı şekilde olumsuz etkiye yol açacaktır. Buradan hareketle yumuşak güce yönelen yönetimlerin uygulamalarıyla beyanatları tutarlı olmalıdır. Yerel değerler her ne kadar iç politik etmenlerle vücut bulsa da bu politikaların dışta da bir yansımasının olacağı unutulmamalıdır. Globalleşen dünyada özellikle sosyal medyanın etkin rolünün getirdiği paylaşım kolaylığı ve internet kullanıcılarının eğilimlerinde paylaşım isteğinin ön plana çıkması dünyanın herhangi bir bölgesinde meydana gelen basit bir olayın dahi saatler içerisinde sosyal medya tabiri ile ‘viral³⁷’ olup tüm dünyaya yayılabilmesi sonucunu doğurmaktadır. İşte bu noktada dikkat edilmesi gereken husus iç politikadaki uygulamaların türüne göre olumlu etkiye sahip olabildiği kadar tam tersi olumsuz etkiye de sahip olabilecek olmasıdır. Örneğin ABD Başkanı Donald Trump'ın resmi Twitter hesabından kendisi aleyhinde açıklamalar yapan eski danışmanı

³⁷ İnternette kontrol dışı şekilde yayılan haberleri, görselleri, videoları kısacası bu türden paylaşımları ifade etmek için kullanılan terim.

Omarosa Newman ile ilgili olarak içerisinde ağır hakaret barındıran açıklamaları tüm dünyada TT³⁸ olmuş ve ciddi tepki toplamıştır. Elbette bir ülkenin sahip olduğu yerel değerler sadece evrensel değerler ile sınırlı değildir; sosyal güvenlik şartları, suç oranı, boşanma oranı, yaşam standartı endeksi vb. veriler de bu kapsamda değerlendirilmelidir. Tüm bu değer ve veriler bir arada değerlendirildiğinde siyasi değerlerin ülkenin cezbetme gücü üzerine artı ya da eksi katkısı olmaktadır.

2.1.2. Sert Güç – Yumuşak Güç İlişkisi

Güç kullanımının amacına bakıldığında aslında yumuşak güç ve sert güç arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Gücün her iki yüzü de bu gücü uygulayan ülkenin çıkarlarına hizmet etmek ve istediklerini diğer ülkeye kabul ettirmek için vardır. Aynı amaca hizmet ediyor olsa da gücün bu iki yüzünün uygulama araç ve yöntemleri birbirinden farklıdır. Sert güç baskı ile zorlama, rüşvet ile de teşvik etme eğilimi gösterirken, yumuşak güç kurumlar ve değerler üzerinden cezbetme ve etkileme eğilimindedir (Bk. Tablo1.2.). Ekonomik bir araç olarak düşünüldüğünde rüşvet her ne kadar bir yumuşak güç aracı gibi görünüp algılansa da kanaatimizce irade üzerinde baskı unsuru özelliği taşıdığından bir sert güç kaynağı ve uygulamasıdır.

Tablo 1.2. Güç Davranış Spektrumu

	Sert Güç	Yumuşak Güç
Davranış Yelpazesi	<p style="text-align: center;">← Komut Verme Zorlama Teşvik →</p>	<p style="text-align: center;">Gündem Belirleme Cazibe İkna Etme</p>
En Muhtemel Kaynaklar	<p style="text-align: center;">Baskı Rüşvet</p>	<p style="text-align: center;">Kurumlar Değerler</p>

Kaynak: (Nye, 2004/2017: 28)

Sert güç ve yumuşak güç zaman zaman birbirini desteklerken zaman zaman tam tersi etkiyle birbirlerine zarar verebilir. Bunun yanı sıra yumuşak gücünü ön planda tutan bir ülke sert güce başvurma gereği duymayabilir ancak yumuşak güçten faydalanmadan sert gücünü kullanmak isteyen ülkeler uluslararası toplum nezdinde birçok engelle karşılaşabilir. Öte yandan yumuşak güç kullanımında da aşırıya kaçılması hedef ülkenin manipüle edildiği

³⁸ Trend Topic (Trend Konu), Twitter platformunda hakkında çok fazla paylaşım yapılan konu.

hissine kapılıp bundan rahatsız olmasına sebep olabilir (Nye, 2004/2014: 49). Birbirleriyle her ne kadar ilişkili olsalar da yumuşak güç ile sert güç birbirine bağlı değildir yani sert gücü olmayan aktörlerin yumuşak gücü, yumuşak gücü olmayan aktörlerin de sert gücü olabilir. Nye’ın da (2004/2017: 19) eserinde örneklendirdiği gibi Vatikan sert güce sahip olmamasına rağmen sahip olduğu yumuşak güç ile dünya siyasetinde halen önemli bir role sahiptir.

Tablo 1.3. Gücün Üç Hali – Farklılıkları

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Zorlama Caydırma Koruma	Tehdit Baskı	Zorlayıcı Diplomasi Savaş İttifak
Ekonomik Güç	Teşvik Zorlama	Karşılıklı Yaptırımlar	Yardım Rüşvetler Yaptırımlar
Yumuşak Güç	Cazibe Gündem Belirleme	Değerler Kültür Politikalar Kurumlar	Kamu Diplomasisi İki-Tarafli Diplomasi Çok-Tarafli Diplomasi

Kaynak: (Nye, 2004/2017: 57)

2.1.3. Yumuşak Güç Kavramının Önemi

Uluslararası ilişkilerde bir aktörün güç kullanımından beklediği en temel amaç çıkarlarına uygun sonuçlar elde etmektir. Bu amaca yönelik güç kullanımında elde edilecek sonucunun en yüksek seviyede olması ve bu maksimizasyonun sağlanması için katlanılacak maliyetin minimum olması aktörlerin fayda-maliyet hesabı açısından en doğru yöntem olacaktır.

Dünya siyasi tarihine bakıldığında yakın zamana kadar devletlerin sürekli fetihler yaparak çıkarlarına ulaşmak istediği ve bu uğurda tereddütsüz sert gücü kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu itibarla girişilen savaşlarda ihtiyaç duyulan ve kullanılan gücün yegâne unsurunun askeri kapasiteler olduğu açıktır. Fakat son yüzyılda yaşanan iki topyekûn savaş, sonrasında yaşanan Soğuk Savaş, hızlı küreselleşme ve teknolojik gelişmeler bireylerin, toplumların ve devletlerin kısacası sistemdeki tüm aktörlerin davranış ve düşüncelerini değiştirmiştir.

Teknolojinin hızla gelişmesi, savunma endüstrisini de çağın ötesine taşımıştır. Yaşanan gelişmeler göz kamaştırıcı olsa da bu gelişim askeri kapasite kullanımının maliyetini oldukça artırmıştır. Bu durum evvelce bahsedilen fayda-maliyet hesabı bağlamında askeri güce yönelmeyi zorlu bir seçenek haline getirmiştir ayrıca “bir ülkeyi fethetmek için askeri güç kullanılmasının siyasi ve sosyal bedelleri giderek artmıştır” (Nye, 2004/2017: 41). Devletlerin özellikle II. Dünya Savaşı sonrası toplumsal refahı artırmaya yönelmeleri ile ekonomi öncelikli güç unsuru haline gelmiştir (Nye, 2004/2017: 26). Soğuk Savaştan sonra ise devletler, her zaman beklenen sonucu verememesi ve askeri yöntemlerle birlikte ekonomik güç uygulamalarının maliyetlerinin de yüksek olması ve yine bu yönüyle gücü kullanan tarafın refahını olumsuz şekilde etkilemesiyle bu ikisinin yanında bir başka seçeneğe yönelmek durumunda kalmış bu itibarla maliyet bakımından diğerlerinden çok daha avantajlı bir görünüm sergileyen yumuşak güç öne çıkmıştır (Sancak, 2011: 70). İngiliz diplomat Robert Cooper bu durumu şu cümle ile özetlemiştir; “en güçlü devletlerin büyük bir kısmı artık savaşmak ya da fethetmek istemiyor” (aktaran Nye, 2002: 3). Savaş mümkün olabilir durumda olsa da bir asır ya da yarım yüzyıl öncesine göre bugün çok daha az kabul edilebilir (Mueller, 1989) durumdadır. Amaç çıkar elde etmek ise bunu elde etmek için Nye’a (2004/2017: 12) göre kullanılacak güç pek çok kılığa bürünebilir bu noktada yumuşak güç zayıflık değil aksine gücün bir şeklidir ve ulusal stratejilere dâhil edilmemesi ciddi bir hatadır. Ayrıca askeri güce sahip olunması her zaman başarı elde edileceğini garanti etmemektedir bu noktada Nye’in (2004/2017: 22) verdiği iki örnek oldukça çarpıcıdır; “ABD, (sert güç) kaynaklar bakımından Vietnam’dan çok daha güçlüydü, yine de Vietnam Savaşı’nı kaybettik. 2001 yılında ABD, dünyanın tek süper gücüydü fakat 11 Eylül saldırısını önleyemedik.” Gerçekten de özellikle 11 Eylül saldırıları devletlerin çok güçlü bir askeri kapasiteye (sert güce) sahip olmasının onları terör saldırılarından dahi korumaya yetmediğinin en ciddi göstergesi olurken aynı zamanda yumuşak güce olan ilgi bakımından da bir dönüm noktası olmuştur.

Modern bilgi çağında güç kaynaklarının dağılımı da büyük ölçüde değişmiş, dünya siyaseti hem dikey hem yatay oynanarak kazanılabilecek üç boyutlu bir satranç tahtası haline gelmiştir (Nye, 2004/2017: 23). İçinde bulunduğumuz modern bilgi çağında yaşanan bilgiye dayalı devrim gücün doğasını değiştirdiği gibi etki alanını da oldukça artırmıştır (Nye, 2014: 19). Bu da gücün eskiye oranla sert güç kapasitelerinden ziyade bilgi teknolojilerine yönelmesini sağlamıştır. Bu duruma paralel olarak küresel bilgi çağında güç daha az somut ve daha az zorlayıcı hale gelmektedir (Nye, 2012: 8). Bilgi teknolojisi,

dünyanın her yeri ile iletişim kurmayı oldukça ucuz ve kolay hale getirdiğinden, yumuşak güç her türlü aktör için bilinçli, sürekli bir büyük strateji olarak uygulanabilir hale gelmiştir (Mattern, 2005: 589). Daha da önemlisi, bilgi devrimi, ulusal sınırları aşan sanal topluluklar ve ağlar yaratmaktadır. Sınır ötesi şirketler ve devlet dışı aktörler (buna terör grupları³⁹ da dahildir) bu çağda daha büyük roller oynamaktadır, çünkü bu aktörler insanları kendilerine çektikçe, kendilerine özgü bir yumuşak güce sahip olmaktadırlar (Nye, 2004/2017:56). İçinde bulunduğumuz dönemde özellikle sosyal medyanın gücü yadsınamaz düzeydedir; uluslararası arenada tüm aktörler bu gücü meşruiyet, inanılabilirlik kazanma ve insanları cezbetme amacıyla kullanmaktadır. Küresel bilgi çağında kitleler arası etkileşimde sosyal medyanın öne çıkması yumuşak güç kavramını oldukça önemli hale getirmektedir.

Nye'da (2004/2017: 12) 11 Eylül sonrası değişen dünya düzeninde yumuşak gücün kritik önemini betimlemek için ABD Temsilciler Meclisi eski Sözcüsü Newt Gingrich'in Bush yönetiminin Irak yaklaşımına ilişkin olarak "Esas kilit nokta, kaç düşman öldürdüğüm değildir. Esas kilit nokta kaç müttefik edindiğimdir. Ve bu, onların henüz kavramadıkları çok önemli bir ölçüdür." sözlerini kullanmıştır. Ona göre "Baştan çıkarmak, zor kullanmaktan her zaman daha etkilidir ve demokrasi, insan hakları ve bireysel fırsatlar gibi birçok değer oldukça baştan çıkarıcıdır." (Nye, 2004/2017: 13). 2003 yılındaki Irak müdahalesi⁴⁰ sırasında Irak halkının bu 'baştan çıkarıcı' değerlerin büyüyle ülkelerini teslim etmeleri (ABD öncülüğündeki koalisyon güçleri Bağdat'a girdiğinde, sevinçle sokağa çıkanlar bugün pişman olduklarını belirtmektedirler⁴¹) ve 2010 yılında başlayan 'Arap Baharı'⁴², hareketleri Nye'in bu sözlerini doğrular niteliktedir. Buradan hareketle gücünü gözle görülür biçimde artırmakta olan bir aktörün artan gücü nedeniyle diğer aktörler nezdinde tehdit olarak görülme ihtimalini onlar üzerinde bırakacağı beğeni uyandırıcı intiba ile minimum seviyeye çekebileceğini söylemek mümkündür.

Devletlerin çıkarlarına uygun nihai hedeflerine ulaşmaları noktasında yalnızca sert güç kullanımının yeterli gelmeyeceği Nye'nin (2004/2017: 13) verdiği örnekte de

³⁹ Günümüzde özellikle terör örgütlerinin sosyal medya üzerinden destekçi sağlama faaliyetleri ciddi oranda başarıya ulaşmaktadır. Bu konuda daha fazla bilgi için ORSAM tarafından yayımlanmış "Rapor No: 205 Türkçe Konuşan DAES Destekçileri Üzerine Twitter Sosyal Ağ Analizi" ve "Rapor No: 204 Terörün Propagandası DAES Terör Örgütü ve Konstantiniyye Dergisi" isimli iki çalışma incelemeye değerdir. Detaylı bilgi için bk. <http://orsam.org.tr/security/medya/635?dil=ar>.

⁴⁰ 2003 yılında ABD ve Birleşik Krallık önderliğinde oluşturulan çokuluslu koalisyon güçlerinin askerî harekât ile Irak'a girmesiyle başlayan savaş.

⁴¹ BBC (2016). Saddam Hüseyin'in heykelini yıkan Jaburi: Saddam gitti, yerine bin Saddam geldi. *Diken.com haber sitesi*. 04.06.2018 <http://www.diken.com.tr/saddam-huseyin-in-heykelini-yikan-jaburi-saddam-gitti-yerine-bin-saddam-geldi/>

⁴²2010 yılından itibaren Arap coğrafyasında yaşanan halk hareketleri 'Arap Baharı' olarak anılmaktadır

görülebileceği gibi askeri gücün temsilcileri tarafından da kabul edilmektedir, Nye ilgili eserinde General Wesley Clark⁴³,ın yumuşak güç ile ilgili şu sözlerini aktarmaktadır; “(yumuşak güç) bize, geleneksel güç dengesi siyasetinin sert sınırlarının çok daha ötesinde bir nüfuz kazandırmıştır”. Yine benzer şekilde Irak müdahalesine katılan bazı generaller de sert güç kullanımının yeterli olmadığını ifade etmektedirler (Nye, 2008a: 11).

Yumuşak güç konseptinin son zamanlarda yaygınlaşmasında sayılan faktörlerin yanında Soğuk Savaşta ABD ile güç mücadelesine girişen Sovyetler Birliği'nin bu mücadeleyi kaybetmesinde yumuşak gücü oluşturan etkenleri dikkate almamasının yattığı (Demirtepe ve Özertem, 2013: 101) düşüncesinin de etkisi vardır. Örneğin Çinli yöneticiler ve entelektüeller Çin'in benzeri bir akıbete uğramaması ve global bir aktör olarak konumunu koruyabilmesi için sert güç ile birlikte yumuşak güce de önem vermesi gerektiğini düşünmektedirler (Glaser ve Murphy 2009: 12- 13). Bu durum sadece Çin için değil diğer tüm devletler için geçerlidir. Yumuşak gücün önemi hakkında kavramı ortaya koyan Nye'in (2004/2017: 16) eserinde yer alan şu tespiti özet niteliğindedir;

(...) Amerikalılar -ve diğer ülkeler- küreselleşmenin karanlık yüzünün ve yeni teknolojilerle birlikte savaşın özelleştirilmesinin getirdiği benzeri görülmemiş bir tehditle karşı karşıyadırlar. Aslında yeni ulusal güvenlik stratejimizin odak noktası da budur ve zaman zaman terörizmle savaş olarak özetlenmektedir. Soğuk Savaş gibi, terörün farklı biçimlerinin yarattığı tehditler hemen ortadan kalkmayacak ve sert askeri güç hayati bir rol oynayacaktır. Fakat ABD hükümeti, sert güç için, yumuşak güç yaptığından dört yüz kat daha fazla harcama yapmaktadır. Soğuk Savaş tehdidi gibi, bu duruma da yalnızca askeri güçle karşılık verilemez. İşte bu yüzden Amerikalıların -ve diğer ülkelerin- yumuşak gücü daha iyi anlamaları ve uygulamaları şarttır.

2.2. Türk Dış Politikasında Değişim ve Dönüşüm

TDP'de yaşanan değişim ve dönüşüme geçmeden evvel kısaca geçmişine göz atmak faydalı olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti teknik olarak Osmanlı İmparatorluğu'nu sona erdiren devlettir ve imparatorluğun mirasçısı durumundadır bu nedenledir ki, Türk diplomasisi Osmanlı diplomasisinin doğal uzantısı konumundadır (Oran, 2015a: 21, 23). Tarihte on altı devlet kuran Türk milletinin tarih sahnesinde en fazla kalabileni Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. Altı yüz yirmi dört yıl ayakta kalmayı başaran Osmanlı

⁴³ Detaylı bilgi için NATO eski Başkomutanı emekli Orgeneral W. K. Clark'ın “Winning Modern Wars: Iraq, Terrorism, and the Amerikan Empire (New York: Public Affairs, 2003)” adlı eseri incelenebilir.

İmparatorluğu kuruluşundan kısa bir süre sonra siyasi tarihte önemli bir aktör olmayı başarmış ve tarih sahnesinden çekilene kadar bu rolünü sürdürmüştür. TDP'nin dönüşüm analizini yaparken Osmanlı İmparatorluğu ve sonrasında Türkiye'nin dış politika özelliklerine dönemsel olarak kısaca bakmak oldukça faydalı olacaktır.

1606 tarihli Zıttorok Anlaşmasına kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer ülkelerle ilişkilerini dış politika yahut diplomasi üzerinden tanımlamak çok mümkün değildir çünkü bu döneme kadar Osmanlı diğer devletlerle kendisini eşit saymaktan dahi imtina etmiştir. Ancak bu anlaşma ile Osmanlı ve Avrupa devletlerinin ilişkisi değişmiş, Osmanlı üstünlük iddiasından ilk kez vazgeçerek, hükümdarlar arası eşitliği kabul etmiş ve Avrupa diplomasisine bir nebze uyum göstermiştir (Sander, 2010: 13-64-119). Avrupa devletlerinin birçoğu çok daha önceden diplomasiyi kullanmaya başlarken Osmanlı neredeyse yıkılış dönemine kadar aynı zamanda bir güç nişanesi olarak gördüğü tek taraflı (ad hoc) diplomasi yöntemini uygulamıştır. Bu durum III. Selim döneminde değişmiş Osmanlı İmparatorluğu Avrupa ülkelerinin başkentlerinde daimî elçilikler açmaya karar vermiş, geçici ve tek taraflı diplomasi anlayışından vazgeçerek kesintisiz diplomasiyi benimseme yolunda bir adım atmıştır (Tuncer, 2002: 50).

Osmanlı'nın dış politikasına 18. yüzyıldan itibaren baktığımızda bu dönemde Osmanlı'nın Avrupa devletleriyle ilişkilerinde harbin yerini diplomasiye almaya başladığı (Sander, 2015: 197) görülmektedir. 19. yüzyıla gelindiğinde ise Osmanlı'nın dış politika anlayışında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Özellikle II. Abdülhamid zamanında yumuşak güç uygulamalarının benzerleri uygulanmaya çalışılmıştır, örneğin dış basının takip edilmesine özen gösterilmiş, Osmanlı ve yabancı yazarlar mali açıdan resmi olarak desteklenmiş veya el altından para verilerek Avrupa kamuoyunda etki yaratacak yazılar yayımlamaları sağlanmıştır. 19. yüzyıl boyunca uluslararası sistemde bir 'denge politikası' izleyen Osmanlı'nın bu dönemde imzaladığı antlaşmalar itibar yitimine neden olduğu gibi Osmanlı'yı yıkılışa götürmüştür (Yıldırım, 2014: 266). Her ne kadar duraklama dönemine kadar tek taraflı diplomasi yürütmüş olsa da Avrupa diplomasisi ve güç dengesi mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olan Osmanlı İmparatorluğu, Yeni Türkiye Cumhuriyeti'ne büyük bir devlet geleneğini miras bırakmıştır (Yıldırım, 2014: 268).

Bu noktadan itibaren TDP'de dönemler incelenecektir. Ancak burada dönemlere ayırma tamamen yumuşak güç perspektifi ile yapılmıştır. Bölümün başında da ifade edildiği üzere 2000'li yıllara kadar olan uygulamalar yumuşak güç kapsamında

değerlendirilmeyecek ancak 2000’li yıllarda yumuşak güç uygulamalarının oluşumuna ilişkin öncül faktörler olarak sıralanacaktır.

2.2.1. 1923 – 1990 Arası Türk Dış Politikası

TDP’yi çeşitli dönemlere ayırarak incelemek mümkündür. 1950’ye kadar tam olarak Avro-Atlantik Blokunun kurumsal bir parçası olmayan Türkiye nispeten Hobbesyan uluslararası anarşi kültürünün hâkim olduğu bir yapıda uluslararası politika faaliyetleri yürüttüğü için bu dönem TDP büyük ölçüde dış politika karar alıcılarının tercihleri ve uluslararası konjonktürün sınır ve kısıtlarına göre şekillenmiştir. II. Dünya Savaşının sona erip Türkiye’nin Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi ve NATO üyelikleri gerçekleştikten sonra Türkiye bir yapan olarak kendisini nispeten Lockeyan uluslararası anarşi kültürünün şekillendirdiği bir uluslararası ilişkiler yapısı içerisinde bulmuştur. Bu yapı içerisindeki dış politika kararları daha ziyade rasyonel tercihlere göre dizayn edildiği için başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere kurumlar bu kararlarda daha etkin bir rol oynamaya başlamıştır. Nitekim Baskın Oran editörlüğünü yaptığı ‘Türk Dış Politikası’ (2015: 74) kitabında TDP’nin gelişim sürecini incelerken tarihsel dönemler halinde bölmek yerine yine kronolojik şekilde ilerlese de dönemleri karar vericiler üzerinden tasnif etmiştir. Bu sınıflandırma şu şekildedir:

- a) Liderin belirleyici olduğu dönem (1919-1950)*
- b) Dışişleri Bakanlığının etkisinin arttığı dönem (1950-1960)*
- c) Kamuoyunun, muhalefet partilerinin ve aydınların etkili olabildiği dönem (1960-1980)*
- d) 12 Eylül dönemi (1980-1983),*
- e) İş dünyasının ön plana çıktığı dönem (1983-1991),*
- f) Ordunun ağırlığının arttığı dönem (1990’lar)*

Millî Mücadele döneminde Ankara’nın dış politikadaki en önemli ve tek amacı bağımsızlığı sağlamak ve uluslararası camiada tanınmasını sağlamak olmuştur. Bu amaca yönelik en önemli strateji ise, büyük devletlerle mümkün olduğunca az sorun yaşama üzerine kuruludur. Bu stratejide uygulanan taktik de Kurtuluş Savaşı’nı işgalci Yunan ordusuna karşı bir ‘direniş hareketi’ olduğunu anlatmaya çalışmaktır. Öte yandan bu dönemki dış politikada bir diğer amaç ise revizyonizm olmuştur (Yıldırım, 2014: 270-271). Ancak bu revizyonizm uzun süreli ve saldırgan olmamış, Lozan’a kadar sürmüş anlaşmadan sonra statükocu bir politika halini almıştır.

Kısaca ‘Atatürk Dönemi’ olarak adlandırılabilir olan 1923 – 1939 dönemi dış politikası 1930’lu yıllara kadar çoğunlukla Lozan’dan kalma sorunlarla uğraşmak ile geçmiştir (Oran, 2015b: 251-254). 1930’larda ise Lozan’dan kalan sorunların önemli bir kısmı çözülmüş daha önce devletlerle meseleleri birebir çözmeye gayreti gösterilirken bu tarihten sonra artık birebir çözüm bulma gayreti sonlanmıştır. Yani Türkiye uluslararası alandaki gelişmelerinde bir sonucu olarak çok taraflı girişimlerde bulunmaya başlamıştır. Hitler’in 1933 yılında iktidara gelmesi ve aynı sıralarda İtalyan tehditlerinin başlamasıyla Türkiye bölgesel dengeler arayışına girmiştir (Oran, 2015b: 254). 1934 yılında liderliğini Türkiye’nin yaptığı ‘Balkan Antantı’ bunun somut bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Atatürk sonrası dönemde TDP iki değişmez unsuru olan statükoculuk ve batıcılık temel öğeleri haricinde farklı dönemlerde farklı biçimlerle karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılaşma hem ülkenin iç dinamiklerinde yaşanan değişimler hem de önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere küreselleşme ile dünya siyasetinde meydana gelen değişikliklerle şekillenmiştir. İç siyasette yaşanan darbeler ve sonrasında askeri vesayet dönemleri, ara rejimler, kısa süreli koalisyon hükümetleri, azınlık hükümetleri gibi iç etmenler II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş gibi dış etmenlerle her açıdan oldukça farklı dönemler yaşanmış olması Türkiye’ye çok uzun soluklu ve tutarlı bir dış siyaset izleme imkânı tanımamıştır. Çalışmanın teorik temelini oluşturan yumuşak güç kavramının ortaya çıkış dönemi olan 1990 ve sonrası döneme daha yakın mercekten bakmak çalışmanın gayesi bakımından daha faydalı olacaktır.

2.2.2. 1990 – 2002 Arası Türk Dış Politikası

1990’lı yıllar, Türk siyasal yaşantısı bakımından istikrarsız koalisyonlar dönemi olmuştur. Eski Başbakan ve Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın son tek başına iktidarından sonra başlayan bu dönem 2002 yılına değin bu şekilde devam etmiştir. Bu dönem içerisinde diğer bakanlıklar gibi stratejik öneme haiz Dışişleri Bakanlığı makamı da sık sık el değiştirmiştir. Bu dönem içerisinde (1990-1997) görev yapan dışişleri bakanlarının ortalama görevde kalma süresi 8-9 ay⁴⁴ civarındadır. 7 yıllık bu süreçte Tansu Çiller, Erdal İnönü ve Deniz Baykal gibi örneklerde görülebileceği üzere bakanların bir kısmı görev süreleri boyunca parti liderliği ve iç politika ile çok daha yoğun biçimde ilgilendikleri için, dış

⁴⁴ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web Sayfası, Dışişleri Bakanları Listesi, http://www.mfa.gov.tr/_disisleri-bakanlari-listesi.tr.mfa

politika büyük ölçüde müsteşar seviyesinden başlayan bakanlık bürokrasisi tarafından idare edilmiştir (Tuğtan, 2016: 5).

1997 yılından 2002 yılına kadar kesintisiz Dışişleri Bakanı olarak görev alan İsmail Cem bakanlık görevini devraldıktan sonra dış politikaya yeni bir soluk, alternatif bir yöntem ve yaklaşım getireceğini iddia etmiş, bakanlığı boyunca statik ve kısır olmakla itham ettiği, ‘geleneksel’ olarak betimlediği TDP’nin kabuğunu kırmaya uğraşmıştır (Tuğtan, 2016: 6-7). Konuşmalarında ‘merkez ülke’, ‘dünya devleti hedefi’ ve ‘Avrasya’nın merkezi’ söylemlerini dile getiren ve Türkiye’nin kültürel ve tarihsel mirasından kaynaklanan avantajlarını kullanması gerektiğini ifade eden İsmail Cem bu amaçla; “tarih dışı, statik, edilgen, Soğuk Savaş parametrelerine takılmış bulunduğu dış politika zihniyetinin” (Cem, 2004: 10-15) değişmesi gerektiğini ortaya koyarak TDP’de yeni bir döneme girildiğinin sinyalini güçlü bir biçimde vermiştir. (Türkeş, 1998: 214). İsmail Cem’in bakanlığı süresindeki söylemleri ve etkin rolü daha sonrası için Türkiye’nin yumuşak güç inşası çabalarına yönelmesinin de önünü açmıştır.

2.2.3. 2002 Sonrası Dönem Türk Dış Politikası

Soğuk Savaşın sona erdiği Aralık 1991 tarihinden itibaren TDP de değişen uluslararası anarşi kültüründen etkilenmeye başlamıştır. Bu dönemde Batı Blokunun mutlak zaferi Fukuyama gibi kimi düşünürler tarafından Kantiyan bir uluslararası anarşi kültürünün hakimiyetine yol açacağı gibi oldukça iyimser bir şekilde değerlendirilse de Huntington gibi kimi düşünürler ise yeni dönemin yeni çatışmalara gebe olacağı ve bu nedenle Hobbesyan kültürün değişmesini beklemenin fazla iyimser bir yorum olacağını ifade etmişlerdir. 2001 yılına kadar Rusya Federasyonu’nun yaşadığı ekonomik ve politik krizler Avro-Atlantik Blokun kimlik, kültür ve değerlerinin eski Sovyet nüfuz alanında hızla yayılmaya başladığı bir dönem olmuşsa da 11 Eylül Saldırıları bu değerlerin diğer Batı dışı toplumlar tarafından kabul edilmemesine yol açmıştır.

Merkez ülke olma ve dış politikada kültür havzaları üzerinde bir stratejik derinlik kurma iddiası bulunan AKP’nin iktidarı tam da bu döneme denk gelmiştir. Bu dönemde Batı dışı toplumdaki, Avro-Atlantik Blokun kimlik, kültür ve değerlerine yönelik itirazlar AKP’nin kültürel havza olarak tanımladığı coğrafyalarda nispeten daha etkin bir dış politika uygulama fırsatını yaratmıştır. Özetle hem AKP dış politika karar alıcılarının bir yapan olarak dış politikanın formülasyonuna ilişkin tercihleri hem de yapının özgün koşulları

AKP'nin yumuşak güç unsurlarını Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar, Sahraaltı Afrika (Kara Afrika) gibi havzalarda uygulamasına olanak sağlamıştır.

2002 yılının kasım ayında yapılan seçimler neticesinde AKP'nin tek başına iktidar olması Türkiye'de uzun yıllar sonra koalisyon hükümetleri dönemini sona erdirmiştir. Bu bağlamda 2002 yılından günümüze uzanan süreçte 1990'lı yılların aksine daha istikrarlı bir döneme girilmiştir. Bu dönemin başından 2009 yılına kadar geçen zaman zarfında üç farklı isim Dışişleri Bakanlığı yapmıştır. Bu süreçte daha sonra Cumhurbaşkanlığı görevini de üstlenen Abdullah Gül en uzun süre görev yapan -dört yıl- dışişleri bakanı olmuştur. Bu dönemde görev alan dışişleri bakanlarının kendilerine has bir dış politika vizyonu olmadığı gibi dış siyasetin yürütülmesinde dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ağırlığı çok daha fazla olmuştur (Tuğtan, 2016: 5-6).

2009 yılında ise Prof. Dr. Şükrü Sina Gürel'den sonra Uluslararası İlişkiler alanında akademik uzmanlık sahibi ikinci dışişleri bakanı olarak Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu göreve gelmiştir. Ahmet Davutoğlu da İsmail Cem gibi 'geleneksel Türk dış politikasının' işlevsel olmadığı görüşüne sahip olduğunu göstermiştir. Bu durum Davutoğlu (2016: 47) kitabındaki "Türk dış politikasının en önemli zaaflarından birisi stratejik ve taktik adımların tutarlı bir teorik çerçeve içinde terkip edilmemiş olmasıdır" ifadesinden de anlaşılmaktadır. Davutoğlu'na (2016: 45-46) göre bu strateji eksikliğine 1990'lı yılların iç siyasi çalkantıları da eklenmiş;

'Uzun ince bir yol' ile başlayan AB serüveni, 'Ya gireceğiz ya gireceğiz' tavrıyla 'Girmesek de olur, bizim tek alternatifimiz AB değildir; onlar düşünsün' resti arasında gidip gelmiş; haset ve iddia yüklü bir söylemin yükselttiği 'Adriyatik'ten Çin Seddi'ne Türk Dünyası' sloganı zamanla Orta Asya ülkelerini bile tedirgin eden bir belirsizliğe ve özür dilemeye dönüşmüş; İslam dünyasına yönelik kardeşlik ve kültürel bağlar nutku doğudan ve güneyden gelebilecek tehdit algılamalarına karışmış; sloganik Batıcılık ile hissi üçüncü dünyacılık arasında sıkışan dış politika söylemi dışişleri bakanlarının söylemine göre değişen bir seyir takip etmiştir.

Davutoğlu Türkiye'nin gücü ve potansiyelinin bu strateji eksikliği nedeniyle tam olarak anlaşılmadığını iddia ederek (2016: 45-47) kitabında bu hususu şu şekilde dile getirmiştir:

Kimi zaman statik ve konjonktürel bir değerlendirme ile, Türkiye'nin ulaşabileceği güç potansiyeli, olabileceğinden daha düşük gösterilerek Türkiye dışında oluşmuş bulunan

güç merkezlerine endeksli politikalar meşru kılınmaya çalışılmakta; kimi zaman da Türkiye'nin sabit ve potansiyel güç unsurları yeni uluslararası konjonktüre göre (...) yorumlanmaksızın ani ve ciddi bir güç patlaması yapabileceği konusunda çok fazla iyimser tahminlerde bulunmaktadır.

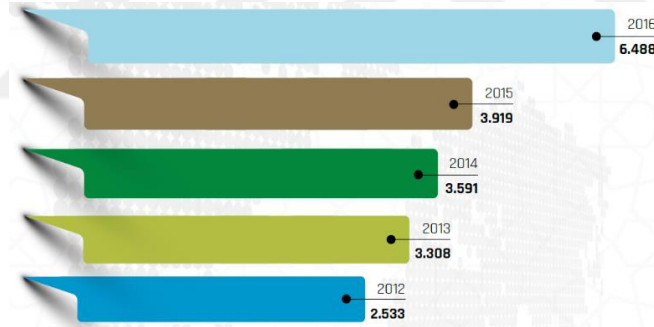
Davutoğlu göreve gelmesiyle birlikte 2001 yılında yayımlanmış olduğu 'Stratejik Derinlik' adlı eserini TDP'de uygulama şansı elde etmiştir (Ekşi, 2014: 142). İbrahim Kalın'da (2010:52), Ahmet Davutoğlu'nun bahsi geçen kitabında ortaya koyduğu dünyaya Türkiye'den bakma çabasının, gün geçtikçe normal bir söylem haline gelmekte olduğunu ve yeni kavramsallaştırmaların önünü açtığını ifade etmektedir. Osmanlı bakiyesi coğrafya atfı ile 'Neo-Osmanlılık' olarak görülen bu stratejinin tarihsel ve kültürel bağları canlandırmaya yönelik oluşu TDP'nin yumuşak güç eksenine hareket etmesine ve bu stratejiye uygun inşacı kurumların yapılandırılması sürecine girilmesine zemin hazırlamıştır.

Bu noktadan hareketle üzerinde bulunduğu coğrafya sayesinde farklı çevresel kimlik ve bağlara sahip bir merkez ülke olarak (Oğurlu, 2017: 51) bölgesel ve hatta küresel bir güç olma gayreti içerisinde olan Türkiye, son yıllarda tek boyutlu dış politika anlayışı yerine tarihsel ve kültürel bağları üzerinden sahip olduğu çok-kültürlü potansiyel kimliğini ve yumuşak güç kapasitesini kullanmaya ve komşu ülkeler de dahil farklı coğrafyalarla ilişkiler kurmaya ve işbirliği seçenekleri aramaya başlamıştır (Davutoğlu, 2008: 78-79). Sahip olduğu bu eşsiz jeopolitiğini, kültürünü ve ekonomisini bir bütün olarak kullanmaya çalışan Türkiye uluslararası kimliğini Batı yanlısı pasif bir aktör yerine yapıcı bir küresel aktör olarak yeniden tanımlamaya çalışmaktadır (Özkan ve Akgün, 2010: 526). Böylece, Türkiye "tek boyutlu değil çok boyutlu, gelişmeleri izleyen ve ona göre durum belirleyen değil inisiyatif olarak gelişmeleri düzenleyen, sonuç odaklı, pragmatik ve vizyoner bir dış politika anlayışını benimsemiştir" (Çakmak, 2012: 930). Bu anlayışa bağlı olarak son yıllarda Türkiye, dış politika uygulamalarında pro-aktif ve yapıcı stratejiler ile ekonomik kalkınma için iş birliği gibi unsurları bir araya getirerek; ortak dil, ortak din, ortak kültür gibi değerler ile tarihi yakınlığa sahip olduğu Ortadoğu, Balkanlar, Afrika ve Kafkasya bölgelerinde bu ortak değerler üzerinden yumuşak güç potansiyelini aktif olarak kullanmaya çalışmaktadır.

2.3. Yumuşak Güç Kapsamında Türkiye'nin Kalkınma ve İnsani Yardımları

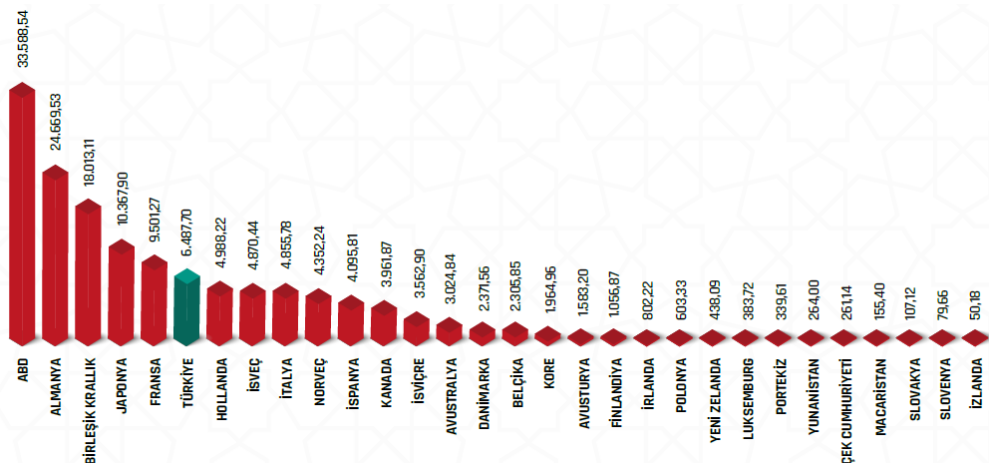
Türkiye son on altı yılda yakaladığı siyasi istikrara bağlı olarak ekonomik alanda önceki dönemlere göre daha gelişmiş bir seviyeyi yakalamıştır. Bu duruma paralel olarak Türkiye kalkınma yardımı sağlayan bir ülke halini almış ve yıllar içerisinde bu konumunu sağlamlaştırmıştır. 2002 yılında 85 milyon dolar seviyesinde olan Türkiye'nin resmi kalkınma yardımları 2016 yılına gelindiğinde 6 milyar 487,7 milyon dolar olarak gerçekleşerek tarihi bir rekor kırmıştır. 2015 yılı ile karşılaştırıldığında, 2016 yılı Resmi Kalkınma Yardımı (RKY) miktarı %66'lık bir artış göstermiştir (Bk. Grafik 2.1.). Bu oran Ekonomik İşbirliği Ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi ülkelerin 2016 yılı RKY miktarı ortalama artış oranının oldukça üzerindedir. Türkiye bu dönem Resmi Kalkınma Yardımlarında OECD ülkeleri arasında 6. Sırada yer almıştır (Bk. Grafik 2.2.). Ayrıca, %0,76'lık RKY'nin Gayri Safi Millî Hasılaya (GSMH) oranı ile OECD ülkeleri arasında 4. sırada yer alarak, BM'nin %0,7'lik hedefine tarihte ilk defa ulaşmıştır (Umut vd., 2016:9).

Grafik 2.1. Türkiye Resmi Kalkınma Yardımları (2012-2016 Milyon Dolar)

Kaynak: Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2016

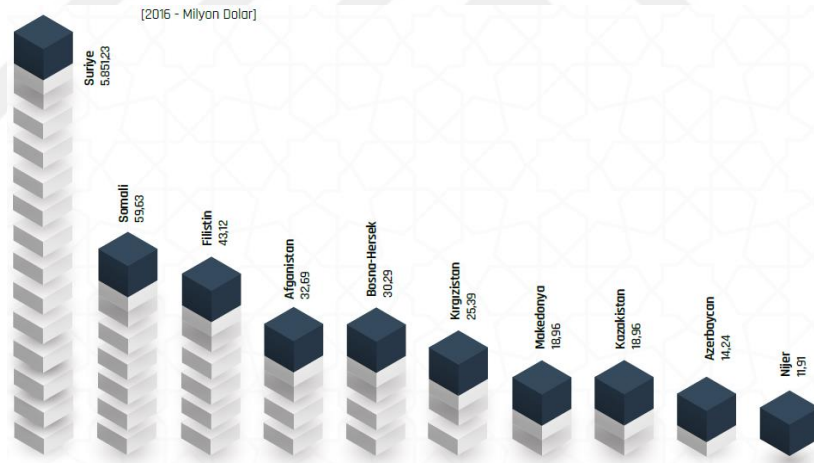
Grafik 2.2. OECD Üyesi Ülkelerin ve Türkiye'nin Net RKY Rakamları (2016; Milyon Dolar)

Kaynak: Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2016

Türkiye'nin resmi ve özel kalkınma yardımlarının 2016 yılı toplamına bakıldığında 7 milyar 943 milyon dolarlık bir yardım yapıldığı görülmektedir. 2016 yılı Türkiye Kalkınma Yardımları Raporuna göre bu yardımlardan en çok yararlanan ilk on ülke sırasıyla Suriye, Somali, Filistin, Afganistan, Bosna-Hersek, Kırgızistan, Makedonya, Kazakistan, Azerbaycan ve Nijer olmuştur (Bk. Grafik 2.3.). Toplam akımın 6 milyar 695 milyon dolarlık kısmı resmi akımlardan, 1 milyar 248 milyon dolarlık kısmı ise özel akımlardan oluşmaktadır. Resmi akımların 6 milyar 488 milyon dolarlık kısmı uluslararası izleme ve değerlendirmede ölçüt olarak kullanılan resmi kalkınma yardımlarından oluşmakta olup, geriye kalan 207 milyon dolarlık kısmı diğer resmi akımlardan oluşmaktadır. Özel akımlar ise, 655 milyon dolarlık STK yardımları ve 593 milyon dolarlık Doğrudan Yatırımları olmak üzere toplam 1 milyar 248 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (Umut vd., 2016:13). Türkiye 2017 yılında ise kalkınma yardımları miktarını 8 milyar 142 milyon dolar seviyesine yükseltmiştir. Ancak 2017 yılına ait detaylı bir rapor henüz yayınlanmamıştır.

Grafik 2.3. Türkiye Resmi Kalkınma Yardımlarından En Çok Yararlanan Ülkeler (2016)

Kaynak: Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2016

Türkiye insani yardımlar bakımından da 2012 yılından 2017 yılına kadar ciddi anlamda artış gösteren bir grafik çizmiştir. 2016 yılında Türkiye 6,48 milyar dolar ile dünyada en fazla insani yardım yapan ikinci büyük donör olmuştur. Bununla birlikte %0,69 insani yardım/GSMH oranına bakıldığında da 'dünyanın en cömert ülkesi' ilan edilmiştir (Umut vd., 2016:9). İngiltere'de bulunan 'Development Initiatives (DI)⁴⁵' adlı kuruluşun Haziran 2018'de bünyesindeki 'Küresel İnsani Yardım' programınca hazırladığı 'Küresel İnsani Yardım Raporu' Türkiye'nin insani yardım konusunda eriştiği seviyeyi

⁴⁵ Development Initiatives (DI), yoksulluğun ortadan kaldırılması ve sürdürülebilir kalkınmanın geliştirilmesinde verilerin rolüne odaklanan bağımsız bir uluslararası kalkınma kuruluşudur.

göstermektedir. 2017 yılına ait küresel verileri içeren raporda, Türkiye 8,07 milyar dolar insani yardım miktarıyla birinci sırada yer almıştır (Bk. Grafik 2.4.). Türkiye’yi 6,68 milyar dolar ile ABD, 2,99 milyar dolar ile Almanya, 2,52 milyar dolar ile Birleşik Krallık ve 2,24 milyar dolar ile Avrupa Birliği (AB) takip etmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2018).

Grafik 2.4. Ükelere Göre İnsani Yardımlar (2017)

Kaynak: TİKA

Yine aynı raporda, insani yardımların milli gelire oranı baz alınarak yapılan sıralamaya göre ise Türkiye yüzde 0,85 ile birinci sırada yer almış ve dünyanın “en cömert ülkesi” unvanını korumuştur, (Dışişleri Bakanlığı, 2018) Türkiye’yi yüzde 0,17 ile Norveç ve Lüksemburg izlemiştir (Bk. Grafik 2.5.). Söz konusu rapor Türkiye’nin yumuşak güç kapsamında güçlü bir insani diplomasi yürüttüğü sonucunu küresel ölçekte teyit etmesi bakımından önemlidir

Grafik 2.5. Ükelere Göre İnsani Yardım/GSMH Oranları (2017)

Kaynak: TİKA

3.BÖLÜM

3. TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ İNŞA EDİCİ KURUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde TDP’de yumuşak güç inşa edici Kamu Kurumları, Sivil Toplum Kuruluşları ile Medya Kuruluşları incelenecek olup bu kurum ve kuruluşların yakın dönem faaliyet, proje ve uygulamalarından bahsedilecektir.

TDP yumuşak güç inşa edicisi kurumların başında öncelikle dış politika uygulayıcısı ve koordine edicisi Dışişleri Bakanlığı ile Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü gelmektedir. Uygulama ve koordinasyon mekanizmasının tepesinde yer alan bu iki kurumun yanı sıra TDP’de yumuşak güç inşa edicisi diğer kurumlar olarak ise Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Afet ve Acil Durum Başkanlığı ve Yunus Emre Enstitüsü sayılabilir. Sayılan kurumlar dışında ana faaliyeti dış politikayı kapsamasa da yumuşak güce katkı sağlayan Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK), Diyanet İşleri Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) gibi kurum ve kuruluşlar da mevcuttur. Ancak çalışmada tüm kurumları tek tek anlatmaktan ziyade aktif çalışmaları ile dikkat çeken kurumlar hakkında yakın dönem faaliyetlerini de içeren genel bilgiler sunulacaktır.

Bahsi geçen kamu kuruluşlarının yanında Türkiye’nin yumuşak güç inşa çabaları paralelinde uluslararası alanda bazı STK’lar da etkin rol oynamaktadır. Bunlara etkinlik bakımından göz atıldığında Türk Kızılay, Türkiye Maarif Vakfı ve Türkiye Diyanet Vakfı’nın ön plana çıktığı görülmektedir. Her ne kadar bu listeye pek çok STK dahil edilebilirse de bu çalışmaya etkinliklerinin yoğunluğu bağlamında sadece bu üç kuruluş dahil edilmiştir.

Son olarak yumuşak güç inşa edicisi olarak medya incelenecek olup bu alanda TDP’nin yumuşak gücüne katkı sağlayan en önemli ve aktif iki medya kuruluşu olan Türkiye Radyo Televizyon Kurumu ve Anadolu Ajansı ile son yıllarda yükselişte olan Türk dizi ve sinema yapımlarından bahsedilecektir.

3.1. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç İnşa Edicisi Olarak Kamu Kuruluşları

TDP önceki bölümlerde de değinildiği gibi belli dönemlerde değişim ve dönüşüme uğramış zaman zaman dış politikada pro-aktif bir aktör kimliğine bürünmüştür. 1992 yılında ilk olarak dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın talimatı ile net bir yumuşak güç inşa edicisi olan Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Türkiye'nin resmi teknik yardım kuruluşu (Altınok, 2015: 2) olarak kurulmuştur. 1990'lardan sonra özellikle AKP'nin iktidara geldiği 2002 yılı itibariyle devreye alınmaya ve etkin birer dış politika aygıtı olarak kullanılmaya çalışılan yumuşak güç inşa edicisi kurumlar yoğunlukla Türkiye'nin din, dil, soy, tarih ve kültür bağlarının bulunduğu Balkanlar, Ortadoğu, Kara Afrika (Sahraaltı Afrika) ve Kafkaslar gibi bölgelerde bu kapsamda faaliyete başlamıştır.

3.1.1. Dışişleri Bakanlığı

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, köklü bir maziye sahip olan Osmanlı diplomasi teamülleri üzerine bina edilmiştir. Bu diplomasi geleneğinin imparatorluk tarafından etkin biçimde kullanılması Osmanlı İmparatorluğu'nun altı asrı aşkın süre boyunca varlığını sürdürebilmesinin önemli unsurlarından birisidir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda dış ilişkiler 19. yüzyıla değin Reis-ül Küttap⁴⁶ tarafından yürütülmüştür. 1793 yılına gelindiğinde (III. Selim dönemi) ilk daimî Osmanlı Büyükelçiliği Londra'da açılmış ve Yusuf Agah Efendi Osmanlı'nın ilk sürekli büyükelçisi olarak atanmıştır (Yalçınkaya, 2010:181). Osmanlı İmparatorluğu bu dönemde Avrupa devletleriyle ilişkilerinde savaş yerine diplomasiyi öne çıkararak (Sander, 2015:197) daimî temsil ve mütekabiliyet esaslarına dayalı bir dış politika uygulamaya başlamıştır. Avrupa ülkelerine atanan Osmanlı Büyükelçileri, diplomatik faaliyetlerin yanı sıra buldukları ülkelerdeki gelişmeleri de takip edip İstanbul'a aktararak Osmanlı'nın modernleşme sürecine katkı sağlamışlardır. II. Mahmut döneminde ise Reis-ül Küttaplık sisteminin çağın diplomasi ihtiyaçlarına daha uygun hale getirilmesi amacıyla ilk olarak 1821 yılında mütercim yetiştirmek ve Babıali memurlarından dil öğrenmek isteyenlere yabancı dil öğretmek gayesi ile 'Tercüme Odası' ihdas edilmiştir (Bilim, 1990: 33). 1836 yılında II.

⁴⁶ Reis-ül Küttap, Osmanlı Devleti'nde Hariciye Nazırlığı'nın kurulmasından önceki dönemde dışişlerinden sorumlu devlet görevlisidir. Reis-ül Küttaplık görevi Osmanlı Devleti'nde ilk defa 1453 yılında İstanbul'un fethi sonrasında oluşturulmuştur.

Mahmud dış politikanın müstakil bir bürodan idaresini sağlamak amacıyla Reis-ül Küttaplık makamı yerine ‘Hariciye Nezareti’ni ihdas etmiştir (Akpınar, 2014:69).

Osmanlı sonrası cumhuriyet dönemi TDP’nin temeli aslen Kurtuluş Savaşı döneminde atılmıştır. 1920 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’nin açılışı ertesinde kurulan ilk hükümet ile birlikte 2 Mayıs 1920 tarihinde ‘Hariciye Vekaleti’ resmen kurulmuştur. 1927 yılında vekaletin teşkilat yapısını düzenleyen ilk hukuki düzenleme yapılmış, çıkarılan ‘1154 sayılı Kanun’ ile Dışişleri Bakanlığı’nın günümüzdeki yapısının temeli oluşturulmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 2017).

II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası ortamda oluşan tablo TDP’yi ve bağlı biçimde Dışişleri Bakanlığının yapı ve faaliyetlerini de önemli oranda yeniden şekillendirmiştir. 1945 yılından sonra artan uluslararası ekonomik ilişkiler ve milletlerarası iktisadi kuruluşların artış göstermesiyle gittikçe evrenselleşen politik-iktisadi iş birliği ve teşkilatlanma gayretine paralel olarak, iki taraflı münasebetlerin yürütülmesinin yanı sıra bakanlığın fonksiyonları arasına çok taraflı politik ve iktisadi münasebetler ağırlık kazanarak eklenmiştir. Bu gelişmeler ışığında daimî temsilciliklerin sayısında da artış meydana gelmiştir. II. Dünya Savaşı esnasında zorunlu olarak kapanan dış misyon ve temsilciliklerin tekrar açılması ve buna yeni misyonlar ile anılan daimî temsilciliklerin de eklenmesi ile 1950’li yıllardan itibaren Dışişleri Bakanlığı teşkilatı ciddi ölçüde büyümüştür (Dışişleri Bakanlığı, 2017).

Soğuk Savaş sonrası dönemde Dışişleri Bakanlığında kayda değer gelişmeler yaşanmış ve teşkilatta yapısal reformlar yapılmıştır. Bu dönemde ortaya yeni devletlerin çıkmasıyla birlikte dış misyonların sayısı da doğal olarak artmıştır. 1924 yılında otuz dokuz dış temsilciliği bulunan Türkiye, 2017 yılı itibarıyla yüz otuz beş Büyükelçilik, on üç Daimî Temsilcilik, seksen altı Başkonsolosluk, bir Konsolosluk Ajanlığı ve bir Ticaret Ofisi olmak üzere toplam iki yüz otuz altı misyona sahiptir (Dışişleri Bakanlığı, 2017).

Dışişleri Bakanlığı bünyesinde son yıllarda yaşanan en ciddi değişim 2010 yılında çıkarılan yeni teşkilat kanunu ile olmuştur. 2010 yılında kabul edilen ‘6004 sayılı Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’⁴⁷ ile bakanlık bünyesinde toplam on yeni başkanlık ve genel müdürlük ihdas edilmiştir. Bu başkanlık ve genel müdürlüklerden bazıları doğrudan yumuşak güç uygulamaları ile ilintilidir (Bk. Tablo 3.1).

⁴⁷ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web Sayfası, Mevzuat, Dışişleri Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun. (<http://www.mfa.gov.tr/data/BAKANLIK/Mevzuat/2-kanun.pdf>)

Tablo 3.1. Dışişleri Bakanlığına Bağlı Yumuşak Güç Uygulayıcısı Birimler

1. Enformasyon Genel Müdürlüğü
2. Diplomasi Akademisi Başkanlığı
3. Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü

Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Genel Müdürlüğü, ‘6004 Sayılı Dışişleri Bakanlığı’nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’un 6. maddesi ile ihdas edilmiş, Dışişleri Bakanlığının kamu diplomasisi birimidir. Nitekim Dışişleri Bakanlığı tarafından TBMM bütçe görüşmelerinde sunulan kitapçıklarda da birimin faaliyetlerinden ‘Enformasyon ve Kamu Diplomasisi’ başlığı altında bahsedilmektedir (Ekşi, 2014:179). Genel Müdürlüğün görev tanımı anılan kanunda şu şekilde yapılmıştır;

1) Enformasyon Genel Müdürlüğü; Bakanlık sözcülüğü, Bakanlığın yerli ve yabancı medya kuruluşları ve medya mensupları ile ilişkilerinin yürütülmesi, basın toplantılarının ve Bakanlık açıklamalarının yapılması görevlerini yürütür. Dış politika alanında medya aracılığıyla yerli ve yabancı kamuoyu ile iletişimi sağlar, kamu diplomasisi alanındaki faaliyetlerin planlanması ve icra edilmesinde ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde hareket eder. 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde Bakanlık içi koordinasyonu sağlar.

Bakanlığın son yayınlanan (2016) idare faaliyet raporunda “sonuç odaklı ve etkin şekilde yumuşak güç faaliyetleri yürütülebilmesi için ulusal ve uluslararası basın-yayın organlarıyla etkileşim hâlinde olunması, ayrıca medya ve sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen kamuoyunu bilgilendirme sürecinde ilgili kurum ve kuruluşlarla eşgüdümün” sürdürülmesinin amaçlandığı (Dışişleri Bakanlığı, 2016: 80) ifade edilerek enformasyon ve yumuşak güç uygulamaları kapsamında yapılan faaliyetlerden bahsedilmiştir. Adı geçen raporda devletlerarası ilişkilerde klasik diplomasi yöntemlerine ilaveten, yumuşak güç faaliyetlerinin de giderek artan biçimde önem kazandığına vurgu yapılmakta ve artık devletlerin yumuşak güç uygulamaları kanalıyla “diğer ülkelerdeki kamuoylarına ulaşmak ve kendilerini destekleyici bir algı ile olumlu bir imaj oluşturmak” arayışında olduğu tespiti yapılmaktadır. Yine ilgili raporda “yumuşak güç faaliyetlerinin artan önemini dikkate alarak bu alandaki çalışmaların kapsamlı şekilde sürdürülmesi ve koordine edilmesi amacıyla 2016 yılı kasım ayında ‘İletişim ve Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdür Yardımcılığı’ ihdas edildiği” belirtilmektedir.

Enformasyon Genel Müdürlüğünün faaliyetlerini sürdürürken sosyal medya kullanımı konusunda da aktif olmaya çalıştığı görülmektedir. Bahsi geçen raporun yayınlandığı dönemde Dışişleri Bakanlığı Türkçe Twitter sayfasının takipçi sayısının 1 milyon 264 bin⁴⁸, İngilizce Twitter sayfasının takipçi sayısının 45 bin 776⁴⁹, Türkçe Facebook sayfasını takip eden kişi sayısının 298 bin 683⁵⁰, İngilizce Facebook hesabının takipçi sayısının ise 11 bin 357⁵¹ kişi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca dışişleri bakanlarının yurtdışı ziyaretleri ve Türkiye'ye gerçekleştirilen ziyaretler gibi TDP'de öne çıkan güncel gelişmeler, bakanların makale, konuşma, mülakat ve mesajları, bakanların ve bakanlık sözcülüğünce yapılan basın toplantılarının çözümleri, bakanlık açıklama ve duyuruları genel müdürlük tarafından bakanlık resmî internet sayfasında kamuoyuyla paylaşıldığı görülmektedir. Bakanlık internet sayfası Türkçe haricinde İngilizce, Fransızca ve Arapça olmak üzere çoklu dil desteği sunmaktadır.

Bakanlığa bağlı bir diğer yumuşak güç uygulayıcısı birim olan 'Diplomasi Akademisi' 1968 yılında 'Dışişleri Akademisi' adıyla kurulmuş; 1994 yılında çıkarılan '4009 sayılı Dışişleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun' ile 'Dışişleri Eğitim Merkezi' adını almış en sonda '6004 sayılı Dışişleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun' ile bugünkü hali olan 'Dışişleri Bakanlığı Diplomasi Akademisi Başkanlığı'na dönüştürülerek faaliyet alanı genişletilmiş ve bakanlığın yardımcı hizmet birimlerinden birisi olarak yeniden yapılandırılmıştır (Diplomasi Akademisi, 2018).

Diplomasi Akademisi temelde Türkiye'nin dış ilişkilerinin, TDP'nin ve büyükelçilik hizmetlerinde görevli bakanlık personelinin temel ve hazırlayıcı eğitimleri, stajları ve hizmet içi eğitim faaliyetlerini planlayarak yürüten ve farklı ülkelerin dışişleri çalışanlarına eğitim veren bir kurumdur. Akademi ayrıca bakanlık personelinin ülke dışındaki eğitim programlarına, yabancı dil ve mesleki amaçlı kurs ve seminerlere katılımlarını planlamak ve yürütmekle de görevlidir. Bunların yanı sıra akademi Türkiye'nin yurtdışında bulunan diplomatik misyonlarına atanan diğer kamu kurum ve kuruluş personelinin eğitimi konusunda da görevlidir (Diplomasi Akademisi, 2018).

⁴⁸ 2018 Haziran ayı itibari ile bu sayı 1 milyon 350 bin takipçiye ulaşmıştır. Detaylı bilgi için bakanlık Twitter adresi; twitter.com/tc_disisleri.

⁴⁹ 2018 Haziran ayı itibari ile bu sayı 55 bin 500 takipçiye ulaşmıştır. Detaylı bilgi için bakanlık Twitter adresi; twitter.com/MFATurkey.

⁵⁰ 2018 Haziran ayı itibari ile bu sayı 298 bin 168 kişidir. Detaylı bilgi için bakanlık Facebook adresi; facebook.com/Disisleri/.

⁵¹ 2018 Haziran ayı itibari ile bu sayı 18 bin 707 kişidir. Detaylı bilgi için bakanlık Facebook adresi; facebook.com/Disisleri/.

Akademi, son yıllarda TDP’de yaşanan dönüşümle eşgüdümlü biçimde uluslararası alandaki faaliyetlerini artırmıştır. Yabancı diplomatlar için hazırlanan program ve eğitimler akademinin yumuşak güç faaliyetleri kapsamında yerine getirdiği en önemli fonksiyondur. “Yabancı diplomatlara yönelik faaliyetler, ikili ve çok taraflı eğitim programları şeklinde düzenlenmektedir bu kapsamda, 1992 yılında başlatılan ve yılda bir kez düzenlenen ‘Uluslararası Genç Diplomatlar⁵²’ eğitim programı” yumuşak güç bakımından önem teşkil etmektedir (Diplomasi Akademisi, 2018). İlgili eğitim programı kapsamında “dış politika, TDP, diplomasi, uluslararası ilişkiler, uluslararası ekonomi, bölgesel ve çok taraflı sorunlar, müzakere teknikleri ve protokol” konuları işlenmektedir (Diplomasi Akademisi, 2018).

Diplomasi Akademisi resmî internet sayfasından edinilen bilgilere göre tüm bu işlevlerinin yanı sıra “ikili iş birliği çerçevesinde gelen talepler doğrultusunda, münhasıran bir ülkenin diplomatlarına yönelik eğitim programları da düzenlemektedir. Akademi ayrıca diğer ülkelerle üç ay ila bir yıllık süreler için yabancı stajyer diplomat değişiminin de eşgüdümünü üstlenmiştir” (Diplomasi Akademisi, 2018). Bu çerçevede Diplomasi Akademisi, ‘Mutabakat Zaptı’ adı altında çerçeve anlaşmalar imzalayarak ikili düzeyde birçok ülkenin Diplomasi Akademisiyle uluslararası iş birliği yapmaktadır. Diplomasi Akademisi, içlerinde Rusya, İspanya, Portekiz ve Çin’in de bulunduğu doksan bir ülke ile ‘Diplomasi Akademileri Arası İşbirliği Mutabakat Zaptı’, Almanya, Fransa, Hollanda, İngiltere ve Norveç’in de bulunduğu on beş ülke ile de ‘Stajyer Değişim Protokolü’ imzalamış bulunmaktadır⁵³.

Akademi sadece 2018 haziran ayına kadar, Pakistanlı Diplomatlar Eğitim Programı (4-10 Şubat), Somalili Diplomatlar Eğitim Programı (17-25 Şubat), Afrika Birliği Sekreteryası Diplomatlar için Eğitim Programı (4-11 Mart), Ukraynalı Diplomatlar için Diplomatik Eğitim Programı (12-18 Mart), Etiyopyalı Kıdemli Diplomatlar için Eğitim Programı (13-16 Mart), Madagaskarlı Diplomatlar Eğitim Programı (5-17 Mayıs), Azerbaycanlı Diplomatlar için Protokol Eğitim Programı (3-9 Haziran), Kongolu Diplomatlar için Protokol Eğitim Programı (5-7 Haziran) olmak üzere yabancı diplomatlara

⁵² “Uluslararası Genç Diplomatlar Eğitim Programı”, her yıl Diplomasi Akademisi tarafından düzenlenen, dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen genç diplomatların katılımıyla gerçekleşen kapsamlı bir eğitim programıdır. Detaylı bilgi için bk. Diplomasi Akademisi Web Sayfası, Uluslararası Genç Diplomatlar Eğitim Programı. (<http://diab.mfa.gov.tr/uluslararasi-genc-diplomatlar.tr.mfa>).

⁵³ Detaylı bilgi için bk. Diplomasi Akademisi Web Sayfası, İşbirlikleri. (http://diab.mfa.gov.tr/is_birlikleri.tr.mfa)

yönelik sekiz eğitim programı düzenlemiş ve toplam yüz elli iki yabancı diplomata eğitim vermiştir⁵⁴.

Dışişleri Bakanlığı çatısı altında TDP’de kültürel diplomasi faaliyetleri çerçevesinde ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ile istişare ve iş birliği hâlinde, ülkenin tanıtımına yönelik kültürel etkinlikler yürütülmek ve çeşitli düzeylerdeki uluslararası kültür, sanat ve spor faaliyetlerinde ülkenin temsilinin sağlanmasında koordinasyonu sağlamak amacıyla da ‘Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü’ ve ona bağlı olarak ‘Kültürel Diplomasi Genel Müdür Yardımcılığı’ ihdas edilmiştir. 6004 sayılı Dışişleri Bakanlığı’nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’un 6. maddesinde müdürlüğün görev tanımı şu şekilde yapılmıştır:

m) Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürlüğü; ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yapmak suretiyle, kültür, eğitim, bilim, spor ve benzeri alanlarında diğer ülke ve uluslararası kuruluşlarla ikili ve çok taraflı ilişkileri ve işbirliğini yürütür. Türkiye'nin yurtdışındaki tanıtımına yönelik proje ve faaliyetlerin yürütülmesini ve koordinasyonunu sağlar.

Genel müdürlüğün direkt olarak faaliyetlerini içeren bir rapor bulunmasa da Dışişleri Bakanlığı tarafından son olarak 2016 yılında yayınlanan faaliyet raporuna bakıldığında, 2016 yılında Türkiye’nin ilk defa bir EXPO⁵⁵’ya ev sahipliği yaptığı ‘EXPO 2016 Antalya’ organizasyonu dikkat çekmektedir. Bu organizasyonun katılımcı sayısı bakımından daha önceki EXPO’larla kıyasta Osaka’da 1990 yılında düzenlenen EXPO’dan sonra ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Faaliyet raporuna göre EXPO alanını yaklaşık 4,5 milyon kişi ziyaret etmiştir.

Yine anılan rapora göre genel müdürlüğün koordinesinde sadece 2016 yılı içerisinde Türkiye’nin yurtdışı misyonlarınca “Türk kültürünü, sanatını ve mutfağını tanıtmak üzere Türk film günleri, konserler, Türk yemek haftaları, konferanslar ve sergiler düzenlenmiştir”. Genel müdürlük, bu kapsamda seksen ülkede yüz doksan iki etkinliğe katkı sağlamıştır. Diğer taraftan, genel müdürlük eliyle Dışişleri Bakanlığı, farklı ülkelerle eğitim ve spor gibi

⁵⁴ Detaylı bilgi için bk. Diplomasi Akademisi Web Sayfası, Faaliyetler. (<http://diab.mfa.gov.tr/faaliyetler.tr.mfa>)

⁵⁵ Expo, İngilizce "exposition" kelimesinin kısaltılmışıdır; başlıca Dünya Fuarı olarak da bilinen ve 19. yüzyılın ortalarından beri düzenlenen bir organizasyondur. Türkçe karşılığı "sergi"dir. Expo resmi olarak 1928 yılında Paris'te imzalan antlaşmalar sonucu kurulan hali hazırda 98 üyesi bulunan ve Türkiye’nin de 2004 yılında üye olduğu Uluslararası Sergiler Bürosu (Le Bureau International des Expositions) tarafından gerçekleştirilir.

alanlardaki iş birliğinin resmîyete dökülmesi ve önceki dönemlerde hayata geçirilmiş anlaşmaların güncellenmesi gibi hususlarda eş güdüm de sağlamaktadır. Bu kapsamda anılan rapora göre 2016 yılı içerisinde “Panama, Çin Halk Cumhuriyeti, Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar, Belarus, Gine, Gana, Gambiya, Fas, Filistin, Ruanda, Somali, Benin ile kültür, eğitim, arşiv, gençlik, spor ve bilim alanlarında İşbirliği Anlaşmaları imzalanmıştır”. Ayrıca, “Uluslararası Öğrenciler Değerlendirme Kurulu’nun bir üyesi olan Dışişleri Bakanlığı yine genel müdürlük eliyle, Türkiye’nin küresel ve bölgesel ölçekte sahip olduğu yumuşak gücün vasıtalarından biri olarak nitelendirilebilecek olan ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın sorumluluğunda yürütülen Türkiye Burslarının 2016 yılı seçme ve değerlendirme sürecinde de görev almıştır” (Dışişleri Bakanlığı, 2016).

Yine raporda belirtildiği üzere Dışişleri Bakanlığı’nın genel müdürlük vasıtasıyla kültürel alanda yürüttüğü bir başka çalışma da yurtdışındaki Türk tarihi eserlerinin onarımı ve yenilenmesi çalışmalarıdır. Bakanlık adına genel müdürlük bu çalışmalara, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile iş birliği hâlinde katkıda bulunmaktadır. Bu çerçevede genel müdürlük, TİKA’nın da dahil olduğu, ‘Yurt Dışındaki Kültür Varlıkları Eşgüdüm ve Yönlendirme Kurulu’⁵⁶ içerisinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Genel müdürlük “küresel ölçekte bir kültür merkezleri ağı oluşturarak, Türkiye’nin kültürel diplomasi alanındaki etkinliğinin artırılması” hedefini misyon edinen Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri Projesi’ne de destekte bulunmaktadır. Bu kapsamda, “2016 yılı sonu itibarıyla, toplam otuz altı ülke ve kırk dört şehirde Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri aldığı destek ile faaliyetlerine devam etmektedir” (Dışişleri Bakanlığı, 2016).

Ayrıca genel müdürlük “Yunus Emre Enstitüsü’nün Türkoloji Projesi çerçevesinde yurtdışında Türkoloji’nin geliştirilmesi amacıyla yürüttüğü çalışmalara da destek olmaktadır. Proje kapsamında, 2016 yılı sonu itibarıyla, kırk ülkede, yetmiş iki üniversite ile iş birliği protokolü imzalanmıştır” (Dışişleri Bakanlığı, 2016).

⁵⁶ “Yurt Dışındaki Kültür Varlıklarımızın Restorasyonu” konulu 06.07.2008 tarih ve 26928 sayılı 2008/15 Başbakanlık Genelgesi ile yurt dışındaki taşınmaz kültür varlıklarının tespit edilmesi konusu da dahil olmak üzere “kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, strateji geliştirmek ve restorasyon faaliyetlerini yönlendirmek amacıyla, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi (TİKA) Başkanlığının bağlı olduğu Başbakan yardımcısı başkanlığında, TİKA Başkanı, Dışişleri Bakanlığı Yurt Dışı Tanıtım ve Kültür Genel Müdürü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü, Vakıflar Genel Müdürü, Türk Tarih Kurumu Başkanı ve Diyanet İşleri Başkanlığının ilgili Başkan Yardımcısından oluşan Yurt Dışındaki Kültür Varlıkları Eşgüdüm ve Yönlendirme Kurulu teşkil edilmiştir.”

3.1.2. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK), TDP’de yumuşak güç uygulamaları ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin belli bir vizyon ve misyon çerçevesinde koordineli biçimde yönetilmesi hedefiyle 30 Ocak 2010 tarihli ve 27478 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan ‘2010/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi’ ile oluşturulmuştur⁵⁷. Söz konusu genelgede dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın imzasıyla aynen şöyle denilmektedir:

Günümüzde, küreselleşmenin bir sonucu olarak uluslararası ilişkiler daha karmaşık bir hale gelmiş, devletler arasındaki resmi diplomasi yanında, uluslararası toplumu etkilemenin ve yönlendirmenin bir aracı olarak "Kamu Diplomasisi" ayrı bir önem kazanmıştır. Uluslararası platformlarda, Ülkemizin uzun süredir maruz kaldığı itham ve sorunlar karşısında haklılığımızı kanıtlamaya yönelik çalışmaların başarıya ulaşabilmesi için, kamu diplomasisi yöntem ve araçlarıyla uluslararası toplumun doğru yönde bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Kamu diplomasisi yöntemleriyle Ülkemizin uluslararası kamuoyu nezdinde saygınlığının artırılmasına yönelik stratejilerin geliştirilerek, ülkemizin dış tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin görevler, ilgili mevzuatla çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına verilmiştir. Ancak, ülkesel ve bölgesel sorunların kolayca küresel bir boyut kazandığı günümüzde, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, uluslararası alanda ortaya çıkan fırsatlar ve tehditler, kamu diplomasisi konusunda görevli kurumlar arasında daha etkin bir koordinasyonu, yakın işbirliğini ve hızlı karar alma süreçlerini zorunlu hale getirmiştir.

Bu itibarla, kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, bir Başbakan Başmüşavirinin uhdesinde Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün oluşturulması uygun görülmüştür. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün sekretarya hizmetleri Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilecektir.

Tüm kamu kurum ve kuruluşları, sahip oldukları personel, mali kaynaklar, yurt dışı teşkilatları ve teknik ve bilimsel kapasiteleriyle Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün faaliyetlerinin yürütülmesine yardımcı olacaktır. Ülkemizin kamu

⁵⁷ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Web Sayfası, KDK Genelgesi. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kdk-genelgesi/5>)

diplomasisi faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için hazırlanacak yıllık faaliyet planları çerçevesinde ilgili kurum bütçelerine ödenek konulması sağlanacaktır.

Genelge içerisinde geçen ifadelerle bakıldığında kurumun yumuşak gücü kamu diplomasi kapsamında bir araç olarak kullanarak uluslararası toplum nezdinde Türkiye'nin imajına katkı sağlamaya yönelik çalışma yapmaları beklenen kuruluşların daha koordineli ve etkin bir biçimde çalışmasını sağlamak üzere oluşturulduğu görülmektedir. Kurumun yürüttüğü faaliyetlere bakıldığında yapılan çalışmaların 'Üniversite Programları', 'Siyasal İletişim Faaliyetleri', 'Medya-Tanıtım Çalışmaları' şeklinde üç ana başlık altında toplandığı görülmektedir.

KDK 'Üniversite Programları' kapsamında 'Kamu Diplomasisi Panelleri', 'Dış Politika Tanıtım Toplantıları', 'Dış Politika Çalıştayları' ve 'Gençlik Programları'nı hayata geçirmektedir. Bu programlardan ilki olan 'Kamu Diplomasisi Panelleri'⁵⁸ kapsamında üniversite öğrencileri ve akademisyenlerin yumuşak güç uygulamaları ve TDP hakkında bilgilendirilmesi, katkı ve görüşlerinin alınması amacıyla farklı zamanlarda farklı üniversitelerde konusunda uzman bürokratların katılımıyla paneller düzenlendiği ve düzenlenmeye devam edileceğinin ifade edildiği görülmektedir. 2018 yılında 'Üniversite Buluşmaları' adıyla yürütülen çalışmalar kapsamında çeşitli tarihlerde Uludağ Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Malatya İnönü Üniversitesi ve son olarak 10 Mayıs 2018'de Kocaeli Üniversitesi'nde etkinlikler düzenlendiği görülmektedir (KDK, 2018).

Üniversite programlarından ikincisi olan 'Dış Politika Tanıtım Toplantıları'⁵⁹ vasıtasıyla,

(...) dış politika ve ilgili alanlarda eğitim gören lisans, yüksek lisans, doktora düzeyinde öğrenciler ile akademisyen ve uzmanları, dış politikamıza yön veren kurum ve karar alıcıları bir araya getirmeyi; farklı kesimler arasında bir ilişki ağı kurmayı ve bir diyalog zemini inşa etmeyi amaçlayan KDK Ankara'da düzenlenen programlar kapsamında; Anadolu'nun çeşitli üniversitelerinden gelen öğrencilerin, dış politika kurumlarının işleyişini yerinde görmelerinin hedeflenmekte olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde düzenlenen paneller ve

⁵⁸ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Web Sayfası, Kamu Diplomasisi Panelleri. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kamu-diplomasisi-panelleri/24>)

⁵⁹ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Web Sayfası, Dış Politika Tanıtım Programları. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/dis-politika-tanitim-programlari/43>)

tanıtım programları sayesinde; kısa ve orta vadede TDP'nin gündemine ve kurumsal işleyişine vakıf, gelişmeleri doğru değerlendirebilecek uzmanların yetişmesine katkı sağlanmasının (...)

öngörüldüğü kurumun resmî internet sayfasında ifade edilmektedir.

Üniversite programlarının üçüncüsü 'Dış Politika Çalıştayları'⁶⁰ ile KDK tarafından TDP'ye yeni kuramsal ve metodolojik bakış açıları kazandırmaları noktasında ciddi önem atfedilen doktora öğrencilerinin, dış politikanın farklı alanlarında çalışan akademisyenler ve dış politika yapıcılarıyla bir araya getirilmesinin amaçlandığı görülmektedir. KDK bu amaçla bugüne kadar iki çalıştay düzenlemiştir. Bunlardan ilki 23-24 Aralık 2011 tarihlerinde Konya'da, ikincisi ise 7-10 Haziran 2012 tarihinde Mardin'de düzenlenmiştir.

Üniversite programlarının dördüncüsü yabancı öğrencilere yönelik 'Gençlik Programları' ile ise KDK, otuz yaş altı eğitimli ve gelecek vadeden dünyanın dört bir tarafından gelen yabancı öğrencilerin, Türkiye ile kendi ülkeleri arasındaki ilişkiler hakkında görüş sahibi olmalarını amaçlamaktadır. Bu kapsamda her bir program dahilinde farklı ülkelere davet edilen otuz beş kişilik öğrenci grupları İstanbul ve Ankara'da ağırlanmakta farklı mesleklerden, siyasî eğilimlerden ve din mensuplarından konuklar ile bir araya getirilerek "Türkiye'nin dünyada ve bölgesinde oynadığı etkin role ilişkin farkındalığın tesis edilmesi, dünyanın farklı bölgelerindeki gelişmelerin tartışılmasına vesile olunması ve ortak bir sosyal-kültürel- siyasî gündemin" oluşturulmasının hedeflendiği ifade edilmektedir. KDK bu program ile farklı ülkelere Türkiye'ye davet edilen genç beyinlerin, "Türkiye'nin farklı kurumlarını ziyaret ederek faaliyetleri hakkında doğrudan bilgi" almalarını ve Türkiye'nin sahip olduğu tarihî ve turistik mekanları görerek Türkiye'nin kültür dokusu hakkında detaylı bilgiye sahibi olmalarını hedeflemektedir. Bu programın nihai hedefi kısaca, davet edilen yabancı gençlerin Türkiye hakkında önyargısız ve doğru bilgilere sahip olmalarını sağlayarak onları olumlu yönde etkilemek ve ileriki yıllarda Türkiye'ye karşı dostane bir bakış açısının tesis edilmesini sağlamaktır.

KDK 'Siyasal İletişim Faaliyetleri' kapsamında 'Ülke Toplantıları', 'Akil İnsanlar Konferansları', 'Avrupa Toplantıları', 'Paneller' ve 'Uluslararası Zirveler' düzenlemektedir.

⁶⁰ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Web Sayfası, Dış Politika Çalıştayları. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/dis-politika-calistaylari/25>)

Bu faaliyetlerden ilki olan ‘Ülke Toplantıları’⁶¹ kapsamında “araştırmacılar ve uzmanlar ile bunların birlikte çalıştıkları düşünce kuruluşlarıyla iletişim kurulmasını hedefleyen” KDK bu amaç çerçevesinde “yurtdışında Türkiye konusunda çalışan araştırmacılar ve uzmanları, Türkiye’den araştırmacı ve uzmanlarla bir araya” getirmektedir. Çalışma kapsamındaki söz konusu toplantılar, yurtdışında gerçekleştirilmekte ve ziyaret edilen ülkede yerleşik önemli düşünce kuruluşlarıyla birlikte organize edilmektedir. Bu toplantılarda “ülkeler arasındaki ilişkiler, katılımcılar tarafından bölgesel ve küresel düzeyde masaya yatırılmakta ve farklı kesimlerin görüş alışverişiyle ilişkilerin daha ileri bir düzeye getirilmesinin” yollarının arandığı ifade edilmektedir. Bu program vasıtasıyla ayrıca toplantılara Türkiye’den iştirak eden katılımcıların programın gerçekleştiği ülkedeki farklı kesimlerle etkileşimi sağlanmaktadır.

KDK tarafından gerçekleştirilen siyasal iletişim faaliyetlerinden ikincisi ve belki de en dikkat çekicisi olan ‘Akil İnsanlar Konferansları’⁶² sahasında yetkin, uluslararası kamuoyunda saygınlığı bulunan, üst düzey “uluslararası şahsiyetlerin, devlet ve siyaset adamlarının, entelektüellerin, gazetecilerin ve uzmanların” katılımları ile Türkiye’nin bulunduğu bölgede ve dünyada yaşanan gelişmelerin, mevcut ve potansiyel sorunların ve çözüm yollarının masaya yatırılmasını hedefleyen bir program olarak lanse edilmektedir. KDK bu programı uygulama amacını; “bölgesel ve küresel sorunlara siyasi, kültürel ve ekonomik açılardan yaklaşılmasını çözüm noktasında Türkiye’nin meselelere bakış açısını da katarak stratejiler belirlenmesine zemin hazırlamak” olarak ifade etmektedir.

Program kapsamında bugüne değin New York Times gazetesi köşe yazarı Roger Cohen, ABD’nin ciddi araştırma kuruluşlarından -dikkat çekici analiz ve öngörülerini ile tanınan- Stratfor’un başkanı George Friedman, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu eski Başkanı Hans Blix, Felsefe ve Teoloji profesörü David Burrell, George Washington Üniversitesinde İslam Araştırmaları üzerine çalışan Prof. Dr. Seyyid Hüseyin Nasr, Avrupa Komisyonu eski Başkan Yardımcısı Günter Verheugen, 2008 Nobel Barış Ödülü sahibi Finlandiya eski Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari, Almanya Dışişleri eski Bakanı Joschka Fischer ve İngiltere Dışişleri eski Bakanı Jack Straw gibi pek çok alanında duayen isimlerin konuk edildiği görülmektedir.

⁶¹ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Web Sayfası, Ülke Toplantıları. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/ulke-toplantilari/47>)

⁶² Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Web Sayfası, Akil İnsanlar Konferans Serisi. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/akil-insanlar-konferanslari/10>)

KDK'nın siyasi iletişim faaliyetleri kapsamında yürüttüğü ikinci çalışma 'Avrupa Toplantıları'⁶³ isimli etkinliklerdir. Avrupa denildiğinde akla sadece bir toprak parçasının gelmediği "AB tarafından tüm dünyaya karşı övünç kaynağı haline getirilen Avrupa Değerleri" (Aldırmaz, 2017: 83) ile oluşmuş olan bir Avrupa kimliği fikrinin geldiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu kanaatten yola çıkan KDK, 'Bir Fikir Olarak Avrupa' başlıklı toplantılar vasıtasıyla Avrupa ile ilgili çalışmalar yürüten araştırmacı ve akademisyenleri ağırlayarak, Avrupa değerleri ile oluşmuş olan bu kimliği felsefi, kültürel, sanatsal ve etnik açılardan ele alınmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu faaliyetler kapsamında bugüne kadar aralarında Columbia Üniversitesi Öğretim Görevlisi ve yazar Gil Anidjar, Cornell Üniversitesi Siyaset Felsefesi profesörü Susan Buck-Morss, Ecole des Hautes Etudes et en Sciences Sociale Öğretim Üyesi Sosyolog Prof. Dr. Nilüfer Göle, Chatham House uzmanı Dr. Maha Azzam ve Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü bölüm başkanı Prof. Dr. H. Beril Dedeoğlu'nun da bulunduğu önemli konukların programa panelist olarak katıldığı görülmektedir.

KDK siyasi iletişim faaliyetleri kapsamında zaman zaman dinamik olarak değişen "uluslararası politika gündeminin konu ve önceliklerine göre; alanında uzman akademisyenler, gazeteciler ve kanaat önderlerinin katılımıyla" 'Paneller'⁶⁴ düzenlemektedir. Bu paneller öncelikle bölgemizde ve sonra tüm dünyada ortaya çıkan gelişmeler ekseninde temalar çerçevesinde düzenlenmekte olup Türkiye'nin bu meselelerde ki yeri, konumu, etkisi ve bu meselelerin uluslararası zeminde çözüme kavuşturulması noktasında olası işbirlikleri ele alınmaktadır. Bu program kapsamında bugüne kadar Türkiye-Afrika İlişkileri konferansı, Asya Siyasi ve Uluslararası Çalışmalar Derneği'nin (APİSA) VII. Kongresi, 'Bosna-Hersek ve Suriye Örneklerinde Uluslararası Toplumun Duruşunu Anlamak' konulu bir panel, 'Asya'nın Yükselişi: Türkiye, Japonya ve Malezya Perspektifleri' başlıklı bir sempozyumun düzenlendiği görülmektedir.

Bunlar dışında yine siyasal iletişim faaliyetleri kapsamında uluslararası STK temsilcileri, akademisyenler, sanatçılar, yazarlar, medya temsilcileri, kanaat önderleri ve iş dünyası temsilcilerinin katılımıyla farklı temalar ekseninde 'İstanbul Küresel Forumu ve

⁶³ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Web Sayfası, Avrupa Toplantıları. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/avrupa-toplantilari/27>)

⁶⁴ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Web Sayfası, Paneller. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/paneller/50>)

Uluslararası Yatırım Zirvesi' gibi 'Uluslararası Zirve'⁶⁵ toplantılarının organize edildiği görülmektedir.

KDK'nın üçüncü ve son faaliyet alanı 'Gazeteci Heyetleri Programı', 'Uluslararası Basını Bilgilendirme' ile 'Kültür ve Tanıtım Faaliyetlerini' kapsayan 'Medya-Tanıtım Çalışmaları'dır. Bu çalışmalardan ilki olan 'Gazeteci Heyetleri Programı'⁶⁶ son yıllarda yabancı basının Türkiye'ye gösterdiği ilgiye istinaden "bu ilgiyi doğru yönlendirmek amacıyla yabancı basın mensuplarının Türkiye'ye davet edilerek, kendi ülkelerindeki kamuoyunun Türkiye hakkında merak ettikleri bilgileri yerinden ve objektif biçimde almalarını sağlamak" olarak ifade edilmektedir. KDK'nın faaliyetlerini incelediğimizde bu kapsamda bugüne kadar Arjantin, Rusya, Uganda, Polonya, ABD, İran, Lübnan, İspanya, Çin ve Hindistan başta olmak üzere pek çok farklı bölge ve ülkeden gazeteci heyetlerinin ağırlandığı ve bunlarla toplantılar gerçekleştirildiği görülmektedir.

Medya-tanıtım çalışmaları kapsamında KDK'nın yürüttüğü bir diğer faaliyet ise 'Uluslararası Basını Bilgilendirme Faaliyetleri'⁶⁷dir. Bu kapsamda Türkiye'de yerleşik uluslararası yazılı ve görsel basın temsilcilerinin Türkiye Cumhuriyeti hükümet temsilcileri tarafından ülke gündemine ilişkin bilgilendirilmelerinin hedeflendiği ifade edilmektedir.

KDK'nın medya-tanıtım çalışmaları kapsamında yürüttüğü son faaliyetini ise bizzat KDK tarafından organize edilmeyen ancak Türkiye'nin medya, sanat, kültür, siyaset, eğitim gibi çok çeşitli alanlarda tanıtımına katkı sağlayabilecek çalışmalara proje bazlı destek olduğu 'Kültür ve Tanıtım Faaliyetleri'⁶⁸ oluşturmaktadır.

⁶⁵ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Web Sayfası, Uluslararası Zirveler. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararasi-zirveler/30>)

⁶⁶ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Web Sayfası, Gazeteci Heyetleri Programı. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/gazeteci-heyetleri-programi/16#>)

⁶⁷ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Web Sayfası, Uluslararası Basını Bilgilendirme Faaliyetleri. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/uluslararasi-basini-bilgilendirme/17>)

⁶⁸ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Web Sayfası, Kültür ve Tanıtım Faaliyetleri. (<https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kultur-ve-tanitim-faaliyetleri/55>)

3.1.3. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

Soğuk Savaş sonrası 1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla birlikte birçok yeni ulus devlet ortaya çıkmıştır. Ortak bir tarih ve kültürü paylaştığı bu yeni devletleri ilk tanıyan ülke Türkiye olmuştur. Bu minvalde bir anda SSCB'nin dışı kapalı sisteminden çıkan bu devletlerin ilk etapta Türkiye'den beklentileri de yüksek seviyede olmuştur. “Serbest pazar ekonomisinin uzağında sistemlere sahip bu ülkeler geçiş sürecinde donör ülkelerin, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin yer aldığı kalkınma iş birliği uygulamalarından yararlanmaya başlamıştır” (TİKA, 2018).

Bu noktada konjonktürel olarak başta Türki Cumhuriyetler olmak üzere, Türkiye'nin tarihsel ve kültürel bağları bulunan ülkeler ile iş birliği geliştirmek üzere 1992 yılında, '480 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'⁶⁹ ile Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 1999 yılında Cumhurbaşkanlığı tezkeresi ile Başbakanlığa bağlanmış, 2001 yılında teşkilat kanunu olan '4668 Sayılı Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'⁷⁰ yayımlanmıştır (TİKA, 2018). 2011 yılında kurumun organizasyon yapısı gözden geçirilmiş ve yeniden yapılandırılmıştır. Bu doğrultuda 24 Ekim 2011 tarihli '656 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'⁷¹ ile teşkilat kanunu güncellenen kurumun adı da Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı'ndan şimdi ki ismi de olan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'na (TİKA) dönüştürülmüştür. 15 Temmuz 2018 tarihli 30479 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 'Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Kararname Numarası: 4)'nin 521. maddesi uyarınca TİKA yeniden yapılandırılarak⁷² Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlanmıştır. TİKA 2018 yılı itibari ile elli dokuz ülkede yerleşik altmış bir Program Koordinasyon Ofisi ile toplam yüz elli ülkede faaliyet göstermektedir⁷³.

⁶⁹ Detaylı bilgi için bk. 27 Ocak 1992 tarihli Resmî Gazete. (<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21124.pdf>)

⁷⁰ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Büyük Millet Meclisi Web Sayfası, Kanunlar. (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4668.html>).

⁷¹ Detaylı bilgi için bk. 02 Kasım 2011 tarihli Resmî Gazete. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.htm>).

⁷² Bu tez çalışması yazım aşamasında kabul edilen ve 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan halkoylaması sonucu yürürlüğe giren 6771 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun gereğince Türkiye Cumhuriyeti'nin Parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçmiştir. Bu dönüşüm nedeniyle çalışma kapsamında incelenen bazı kurumların teşkilatlanmaları değişmiş olup her biri yeniden yapılandırılmış ve çalışmada tüm kurumların en güncel yapılarına yer verilmiştir.

⁷³ Detaylı bilgi için bk. TİKA Web Sayfası, Koordinatörlükler. (<http://www.tika.gov.tr/tr/koordinatorklukler>).

TİKA resmî internet sayfasında kurumsal vizyonunu “Kalkınma iş birliğinin bütün alanlarında her türlü enstrümanı etkin biçimde kullanarak, bölgemizdeki ve küresel düzeydeki sorunlara, derin köklerimizden beslenen adalet ve vicdanla, ayırım yapmadan, hızlı ve etkili çözümler sunabilen öncü bir teşkilat olmak.” olarak ifade ederken misyonunu ise “Türkiye’nin uluslararası iş birliği ve kalkınma yardımları çerçevesinde, faaliyet coğrafyasındaki ülkelerde, ilgili kuruluşlarla koordinasyon içerisinde, insan odaklı bir yaklaşımla, ekonomik ve sosyal kalkınma süreçlerini destekleyecek, ortak tarihi mirasımızın korunmasını ve kültürel iş birliğini geliştirecek sürdürülebilir proje ve faaliyetler gerçekleştirmek.” şeklinde ifade etmektedir.

656 sayılı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 3. Maddesinde Başkanlığın görevleri şu şekilde sıralanmaktadır:

a-) İşbirliğinde bulunulması hedeflenen ülke ve topluluklarla iktisadi, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki ilişkileri karşılıklı kalkınmaya da katkıda bulunacak şekilde projeler ve faaliyetler temelinde geliştirmek, söz konusu ülke ve toplulukların kalkınma hedef ve ihtiyaçlarına uygun iş birliği program ve projelerini hazırlamak veya hazırlatmak, bununla ilgili gerekli düzenlemeleri ve takibi yapmak ve bunların uygulanmasında koordinasyonu sağlamak.

b-) İşbirliğinde bulunulması hedeflenen ülke ve toplulukların iktisadi gelişim sürecinde ihtiyaç duyacakları ekonomik altyapı araçlarını ve destek programlarını hazırlamak, ekonomik büyüme, yatırım ortamının hazırlanması ve geliştirilmesi, işsizliğin ve yoksulluğun azaltılması, eğitim seviyesinin yükseltilmesi, iyi yönetim, kadın ve ailenin toplumsal yaşamda ve kalkınmadaki rolü, bilgi teknolojileri transferi, çevre ve doğal kaynakların yönetimi, enerji, altyapı, sürdürülebilir kalkınma gibi alanlarda katkı temin etmek, bu ülkelere kurumsal, insan kaynakları ve benzeri alanlarda kapasite geliştirme destekleri sağlamak.

c-) Gerektiğinde yabancı ülke ve topluluklara yapılacak insani yardım ve teknik desteklerin koordinasyonunu sağlamak.

ç-) Kalkınma alanında ulusal ve yararlanıcı ülkelerin kamu kurumları, üniversiteleri, sivil toplum ve özel sektör kuruluşları ile iş birliği halinde program, proje ve faaliyetler gerçekleştirmek ve gerektiğinde uzman desteği sağlamak.

d-) İş birliği yapılması hedeflenen ülke ve topluluklarda kamu yönetimi, hukuk, eğitim, kültür ve diğer sosyal alanlardaki iş birliğini güçlendirmek amacıyla proje ve programlar hazırlamak, hazırlatmak ve uygulamak, bu ülke ve topluluklardan eğitim ve

staj amacıyla Türkiye'ye gönderilecek kamu görevlileri ve diğer kişilere burs ve benzeri destek sağlamak.

e-) Yurt dışında kültürel iş birliği programları yürütmek ve gerektiğinde Türk kültürüyle ilgili faaliyet gösteren merkezlerle iş birliği yapmak.

f-) Kalkınma yardımları ve ülkemizin dış yardımlarıyla ilgili uygulama ve teknik koordinasyon ile takibi sağlamak, envanter hazırlamak ve raporlar yayınlamak.

656 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca TİKA Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği ve 7 Daire Başkanlığı (Bk. Tablo 3.2.) olmak üzere 8 hizmet birimi olarak yapılandırılmıştır.

Tablo 3.2. TİKA Daire Başkanlıkları

a) Orta Asya ve Kafkaslar Dairesi Başkanlığı
b) Balkanlar ve Doğu Avrupa Dairesi Başkanlığı
c) Ortadoğu ve Afrika Dairesi Başkanlığı
d) Doğu ve Güney Asya Dairesi Başkanlığı
e) Dış İlişkiler ve Ortaklıklar Dairesi Başkanlığı
f) Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı
g) İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

TİKA, yurt dışında yürüteceği tüm faaliyetlerinin gerektirdiği eş güdümü sağlamak amacıyla 'Program Koordinasyon Ofisleri' kurmakta olup bu ofislerde, TİKA tarafından görevlendirilen personel ile birlikte ofis hizmetlerinde yerel kaynaklardan temin edilen personeller görev yapmaktadır. Tüm diğer bakanlıklar ile kamu kaynağı kullanan kamu kurum ve kuruluşları tarafından kalkınmakta olan ülkelere teknik iş birliği, proje program yardımı, acil ve insani yardım, kredi, mültecilere verilen destekler gibi çeşitli yöntemlerle yapılan dış yardımların envanteri 2005/11 sayılı Başbakanlık Genelgesi⁷⁴ ve 656 Kanun Hükmünde Kararname ile TİKA tarafından tutulmaktadır. TİKA bu amaçla 2015 yılının ikinci yarısından itibaren 'Faaliyet Bilgi Portföyü (FBP)' isimli bir yazılımı kullanılmaktadır (TİKA, 2017:29).

TİKA kurumsal faaliyetlerini ilgili daire başkanlıkları aracılığı ile yürütmektedir. Bu kapsamda, Orta Asya ve Kafkaslar Dairesi Başkanlığı, Balkanlar ve Doğu Avrupa Dairesi Başkanlığı, Ortadoğu ve Afrika Dairesi Başkanlığı ve Doğu ve Güney Asya, Pasifik ve Latin

⁷⁴ Detaylı bilgi için bk. 21 Nisan 2005 tarihli Resmî Gazete. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/04/20050421-7.htm>)

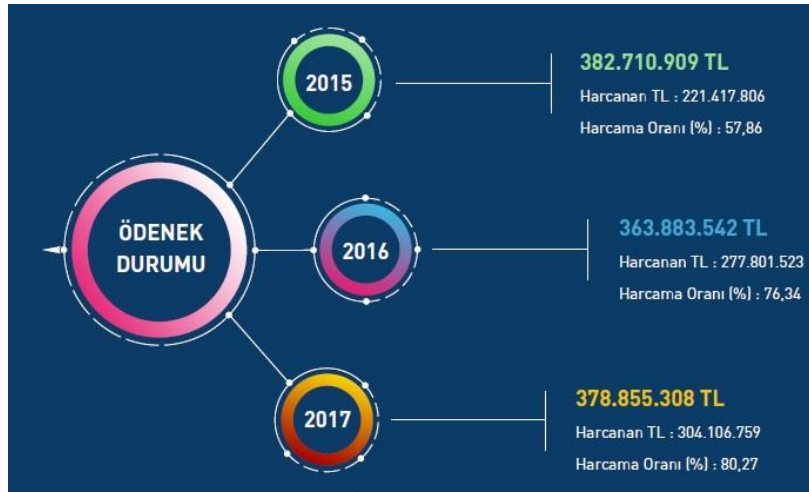
Amerika Dairesi Başkanlığı kendi görev alanlarına giren ülkelerde çalışmalar yapmaktadır. Birden fazla ülke yahut bölgeyi ilgilendiren program, proje ve faaliyetler için ise, kalkınma yardımları ile teknik destek ve insani yardımları, sivil toplum kuruluşları ve gönüllü kuruluşlarla iş birliği halinde geliştirmekte ve uygulamakta, uluslararası kuruluşlar ve diğer ülkelerin kalkınma teşkilatları ile iş birliği, ortak finansman ve benzeri yöntemlerle program, proje ve faaliyetler geliştirmekte ve uygulamaktadır (TİKA, 2017:37).

TİKA'nın temel politika ve öncelikleri ise şu şekilde sıralanmıştır (TİKA, 2018a:40);

- Ülkemizin dış politika hedeflerine uyumlu proje ve faaliyetlerin uygulanması,*
- Türkiye ve iş birliği yapılan ülkelerin uzun vadeli çıkarlarının karşılıklı olarak korunması,*
- İşbirliği yapılan ülkelerin ihtiyaç ve önceliklerinin dikkate alınması, yetişmiş personel ve mevcut potansiyellerden azami ölçüde yararlanılması,*
- Görev alanına giren ülkelerin talepleri doğrultusunda, ülkemiz potansiyelinin ve önceliklerinin de göz önünde bulundurulması,*
- Kalkınma iş birliği faaliyetlerinin maliyetlendirilmesinde uluslararası yaklaşımların kullanılması,*
- Ülkemiz ve yararlanıcı ülkelerdeki sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün kalkınma yardımlarında aktif rol almaları için yönlendirici olunması,*
- Projelerin mümkün olduğunca yurt dışında faaliyet gösteren Türk özel sektörünü de destekleyecek mahiyette olmasına özen gösterilmesi,*
- Yararlanıcı ülkelerde kurumsal altyapıların ve insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesi,*
- Sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu proje ve faaliyetler gerçekleştirilmesi,*
- Yararlanıcı ülkelerin projelerde eşit düzeyde sorumluluk almasını sağlayarak sahiplenme duygusunun geliştirilmesi.*

TİKA'nın 2017 faaliyet raporuna göre, ilgili yılda kuruma, 295 milyar 481 bin TL başlangıç ödeneği tahsis edilmiştir. Bu ödenek yıl sonunda 378 milyar 855 bin 307,92 TL'ye ulaşmış ve 304 milyar 106 bin 759,02 TL'lik harcama gerçekleşmiştir (Bk. Grafik 3.1.).

Grafik 3.1. Gider Türüne Göre TİKA Harcamaları (2017)

Kaynak: TİKA 2017 Faaliyet Raporu

TİKA'nın bölgelere ayrılmış daire başkanlıklarının toplam harcamalar içindeki payına bakıldığında Balkanlar ve Doğu Avrupa Dairesi Başkanlığının ilk sırada geldiği onu sırasıyla Orta Doğu ve Afrika Dairesi Başkanlığı, Orta Asya ve Kafkaslar Dairesi Başkanlığı, Dış İlişkiler ve Ortaklıklar Dairesi Başkanlığı ve Doğu ve Güney Asya, Pasifik ve Latin Amerika Dairesi Başkanlığının izlediği görülmektedir (Bk. Grafik 3.2.).

Grafik 3.2. TİKA Daire Başkanlıkları Bazında Harcama Payları (2017)

Kaynak: TİKA 2017 Faaliyet Raporu

TİKA destekte bulunduğu ülkelerde hayatın hemen her alanına katkı sunmaktadır. Yatırım yapılan alanların başında eğitim ve sağlık sektörleri gelmektedir. 2017 faaliyet raporuna göre TİKA sadece ilgili yıl içerisinde eğitim alanında sekiz bin iki yüz yirmi yedi öğrencinin eğitimine destek vermiş, otuz üç eğitim tesisi inşa etmiş, altmış iki eğitim tesisinin donanım ihtiyacını karşılamıştır (Bk. Grafik 3.3.).

Grafik 3.3. 2017 Yılı TİKA Proje ve Faaliyet Çıktıları (Eğitim Sektörü)

Kaynak: TİKA 2017 Faaliyet Raporu

2017 yılı içerisinde TİKA sağlık alanında 200 bin 881 hastanın sağlık hizmetlerinden faydalanmasını sağlamış, bin dört yüz yetmiş beş sağlık taraması ve cerrahi müdahale faaliyeti gerçekleştirmiş, iki hastane ve beş sağlık birimi inşa etmiştir (Bk. Grafik 3.4.).

Grafik 2.9. 2017 Yılı TİKA Proje ve Faaliyet Çıktıları (Sağlık Sektörü)

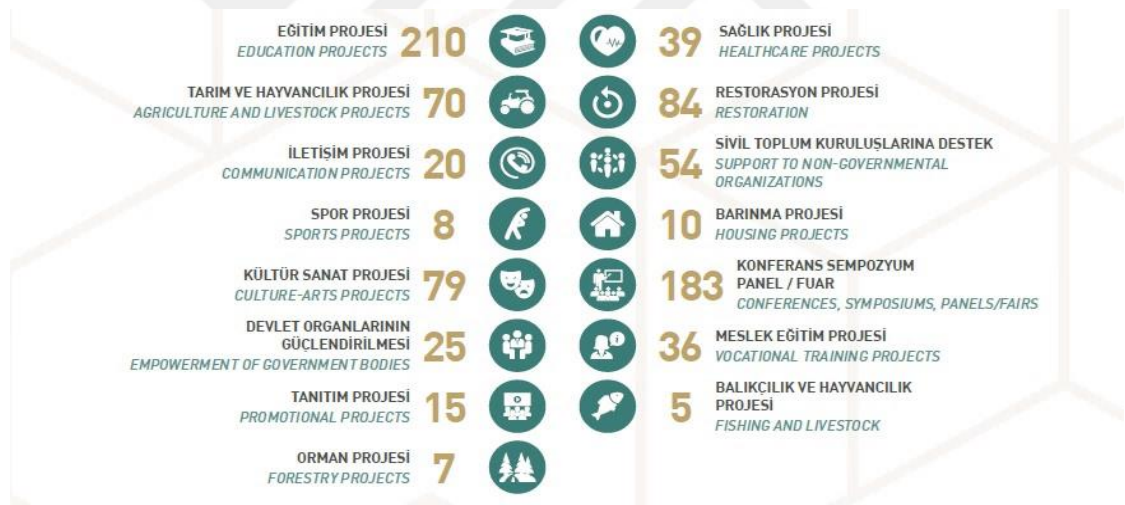
Kaynak: TİKA 2017 Faaliyet Raporu

TİKA eğitim ve sağlık alanları dışında su ve su hijyeni, idari ve sivil altyapılar, sosyal altyapı ve hizmetler, ulaşırma ve depolama, iletişim altyapılarının geliştirilmesi, enerji üretimi, dağıtımı ve etkinliği, bankacılık ve finans, tarım-ormancılık ve balıkçılık, sanayi-

madencilik-inşaat-ticaret ve turizm sektörlerinde projeler gerçekleştirmektedir ayrıca kalkınma amaçlı gıda yardımı ve acil insani yardımlar da yapmaktadır. Kısaca işleyişi ve faaliyetlerine değinilen TİKA görüldüğü üzere Afrika'dan Asya'ya, Balkanlardan Latin Amerika'ya toplumların yaşantılarının hemen her alanına dokunan, dikkat çekici projeler gerçekleştirmektedir. Bu yönü ile dünyanın pek çok bölgesinde Türkiye'nin isminin duyulmasını sağlayan TİKA önemli bir yumuşak güç aygıtı işlevini yerine getirmektedir.

TİKA'nın etkin olduğu bölgelerin başında ise Balkanlar gelmektedir. TİKA'nın Balkanlar'da etkin olduğu ülkelerden Bosna Hersek özelinde yürüttüğü faaliyetlere bakacak olursak 2008 yılında kurulan TİKA Saraybosna Koordinasyon Ofisi, kuruluşundan 2017 yılına kadar kültürel mirasın korunması, eğitim, sağlık, tarım, idari ve sivil altyapıların güçlendirilmesi alanlarında toplam sekiz yüz kırk beş projeyi hayata geçirmiş olduğu görülmektedir (bk. Görsel 3.1.).

Görsel 3.1. 2008-2017 yılları arasında Bosna Hersek özelinde TİKA projeleri

Kaynak: TİKA Balkanlar Kitabı (http://www.tika.gov.tr/upload/2018/BALKANLAR/ikinci_balkan_bulusmasi_kitap.pdf)

TİKA tarafından iki yıl boyunca Moldova ve Arnavutluk'ta uygulanan Balkanlar ve Doğu Avrupa ülkelerinde kırsal bölgelerde yaşayan halkın refah seviyesini yükseltecek gelir getirici faaliyetleri içeren 'Balkanlar ve Doğu Avrupa Ülkeleri Gıda ve Yaşam Güvenliği Destekleme Programı', 2017'de Bosna Hersek'te de uygulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda Bosna Hersek'te, Saraybosna Üniversitesi Ziraat Fakültesi ile iş birliği içinde 1992-1995 arasında yaşanan savaştan ekonomisi en ağır şekilde etkilenen bölgelerden biri olan Doğu Bosna'da halka destek olmak için geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlayan ailelerin yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla, TİKA tarım ve hayvancılık sektörüne

yönelik kalkınma projeleri uygulamaktadır (TİKA, 2018b: 14). TİKA'nın yine Bosna Hersek'te sağlık alanında gerçekleştirdiği en önemli proje ise, "Gorajde Kanton Hastanesi Tadilatı ve İlave Kat İnşası"dır. Doğu Bosna'da yer alan ve stratejik olarak büyük öneme sahip Gorajde şehrindeki Gorajde Kanton Hastanesi'ne ait iki katlı binanın tadilatı ve inşaatı TİKA tarafından tamamlanmıştır (TİKA, 2018b:15).

Bu bölgede kültürel mirasın korunması kapsamında gerçekleştirilen restorasyon projelerinin en önemlileri ise; Mimar Sinan'ın şaheserlerinden sayılan ve 1571-1577 yılları arasında Sokullu Mehmet Paşa tarafından yaptırılan Sokullu Mehmet Paşa Köprüsü restorasyon çalışması, Bosna Hersek'in kurucu Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegoviç'in doğduğu evin tadilatı, 1457 yılında yapılan Saraybosna Fatih Sultan Mehmet Camii (Hünkar Camii) restorasyon çalışması ve 1579 yılında Ferhat Paşa tarafından Mimar Sinan'ın bir öğrencisine inşa ettirilmiş 1993 yılında çatışmalarda yıkılan Ferhadiye Camii'nin yeniden inşa edilmesidir (TİKA, 2018b:16-20). Bu çalışma ve faaliyetlerin yanı sıra Bosna Hersek'te 2014 yılında yaşanan aşırı yağışlar neticesinde meydana gelen son yüz yirmi yılın en büyük sel felaketinde zarar gören ve Maglay, Sanski, Most, Jepçe belediyelerinde bulunan toplam beş yüz kırk dört ev onarılmış, birçok kamu binası ve sağlık ocağı tamir edilmiştir (TİKA, 2018b:21). Afet alanına ilk ulaşan kurum olarak TİKA tarafından ilk müdahale safhasında gereken birçok ihtiyaç malzemesi bölgeye ulaştırılmıştır. Diğer taraftan, Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı işbirliği ve TİKA koordinasyonunda Jepçe bölgesinde selden etkilenen otuz aileye otuz adet prefabrik ev Bosna-Hersek doğa koşullarına uygun hale getirilerek, selzedelere teslim edilmiştir.

2016 Türkiye Kalkınma Raporunda da TİKA'nın Bosna Hersek özelinde yaptığı çalışmalara yer verilmiştir. İstanbul Sancaktepe Belediyesi ve Bosna Hersek Gornji Vakuf – Uskoplje Belediyesi arasında imzalanan 'Kardeşlik ve İşbirliği' anlaşması kapsamında ve TİKA koordinasyonunda; ilçede başta çocuklar ve gençler olmak üzere vatandaşların spor yapabilecekleri kaliteli bir spor salonu olarak kullanılacak olan Uskoplje Spor Salonunun inşaatı tamamlanmıştır (Umut vd., 2016:62). Bosna Hersek'te içerisinde tiyatro, sinema ve sergi salonları bulunan Trebinje Kültür Merkezinin tadilatı ve teknik donanımı gerçekleştirilmiştir. Yine Bosna Hersek özelindeki çalışmalar kapsamında İstanbul Büyükşehir Belediyesi-TİKA-İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri işbirliği ile Bosna Hersek'e on beş otobüs hibe edilmiş olup, bu kapsamda yedek parça ve eğitim hizmetleri de verilmiştir. Bunların yanı sıra TİKA koordinasyonunda Orman Genel

Müdürlüğü'nce ormancılık kurumlarına teknik eğitim ve araç gereç yardımı sağlanmaktadır. Ayrıca Saraybosna'ya bir adet şehir ormanı kurulması kararlaştırılmıştır. Söz konusu şehir ormanının mesire yeri için ahşap banklar, spor aletleri, çöp kutuları ve yön tabelaları hibe edilmiştir.

3.1.4. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), 6 Nisan 2010 tarihinde '5978 Sayılı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun⁷⁵' ile Başbakanlığa bağlı müsteşarlık düzeyinde bir kamu kurumu olarak kurulmuştur. 15 Temmuz 2018 tarihli 30479 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 'Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Kararname Numarası: 4)'nin 735. maddesi uyarınca yeniden yapılandırılarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlanmıştır. Kurumun kuruluş amaçları; "yurtdışındaki Türk vatandaşları, Türkiye'nin kardeş toplulukları ile Türkiye'de öğrenim gören uluslararası burslu öğrencilere yönelik çalışmaları koordine etme, bu alanlarda verilen hizmetleri ve yapılan faaliyetleri geliştirme" olarak açıklanmaktadır.

5978 Sayılı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da kurumun amaçları aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır;

- a) *Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızla ilgili çalışmalar yapmak ve sorunlarına çözüm üretmek,*
- b) *Soydaş ve akraba topluluklar ile sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla bu topluluklara yönelik faaliyetler yürütmek,*
- c) *Avrupa Birliği çerçevesinde yürütülen projeler ile Yükseköğretim Kurulu ve üniversiteler hariç olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarınca ülkemizde eğitim görmesi uygun görülenlerle, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde ülkemize gelen öğrencilerin, ülkemizdeki eğitim süreçlerinin başarılı bir şekilde sonuçlandırılması için her türlü esası belirleyerek, ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamak.*

YTB hizmet birimleri hukuk müşavirliği ve 8 daire başkanlığından ibaret olarak kurulmuştur (Bk. Tablo 3.3.). Bu daire başkanlıklarından dördü kurumun iç operasyonları ile ilgili olup, diğer dört daire başkanlığı olan 'Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı',

⁷⁵ Detaylı bilgi için bk. T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı web sayfası, Kurumsal, Mevzuat. (<https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/mevzuat-pdf/5978.pdf>)

‘Kültürel ve Sosyal İlişkiler Daire Başkanlığı’, ‘Kurumsal İlişkiler ve İletişim Daire Başkanlığı’ ve ‘Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı’ ise kurumun dış operasyonları ile sorumludur.

Tablo 3.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Hizmet Birimleri

a) Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı
b) Kültürel ve Sosyal İlişkiler Daire Başkanlığı
c) Kurumsal İlişkiler ve İletişim Daire Başkanlığı
ç) Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı
d) İnsan Kaynakları ve Eğitim Daire Başkanlığı
e) Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı
f) Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı
g) Hukuk Müşavirliği
ğ) Bilgi İşlem Daire Başkanlığı

‘5978 sayılı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un 16. maddesine göre, YTB’nin görev alanına giren konularda belirlenecek politikaların oluşturulmasına yardımcı olmak üzere üç kurul oluşturulmuştur (Bk. Tablo 3.4.). Bu kurulların kararları ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca öncelikle değerlendirilmektedir. (YTB, 2016).

Tablo 3.4. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Kurulları

a) Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu (YVDK)
b) Kültürel ve Sosyal İlişkiler Eşgüdüm Değerlendirme Kurulu (KSİEDK)
c) Uluslararası Öğrenciler Değerlendirme Kurulu (UÖDK)

YTB’nin teşkilat ve görevleri hakkındaki ‘5978 sayılı Kanunun 16. ve 17. Maddeleri’ uyarınca, başkanlığın görev alanına giren konularda politikaların belirlenmesine yardımcı olmak amacıyla 24 Aralık 2010 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ‘Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik’ ile ‘Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu (YVDK)’ oluşturulmuştur. Oluşturulan Kurul, 31.12.2016 tarihine kadar görevine devam etmiştir.

Kurulda; YTB Başkanı ile yurtdışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının yoğun olarak buldukları yerlerin başkonsolosluklarına veya başkanlığa, yönetmelikte

belirtilen şartlara haiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları (veya kaybettirme halleri dışında vatandaşlıktan çıkanlar) tarafından yapılan başvurular arasından beş yıllığına seçilecek kişilerin yanı sıra bazı kamu kurum ve kuruluşların temsilcileri (Bk. Tablo 3.5.) yer almaktadır (YTB, 2017:12-13).

Tablo 3.5. Yurtdışı Vatandaşlar Danışma Kurulu Üyeleri

En Az Genel Müdür Düzeyinde Temsilci ile Katılım Sağlayan Kurumlar
Adalet Bakanlığı
Dışişleri Bakanlığı ⁷⁶
Çalışma Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı ⁷⁷
Hazine ve Maliye Bakanlığı ⁷⁸
Ticaret Bakanlığı ⁷⁹
İçişleri Bakanlığı
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Millî Eğitim Bakanlığı
Millî Savunma Bakanlığı
Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı ⁸⁰
Diyanet İşleri Başkanlığı
Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı
Sermaye Piyasası Kurulu Başkanı
Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürü
Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Başkanı ⁸¹
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Temsilcisi

⁷⁶ 2018 yılında yapılan değişiklik ile Dışişleri Bakanlığı ile Avrupa Birliği Bakanlığı birleştirilerek, 'Dışişleri Bakanlığı' çatısı altında toplanmıştır.

⁷⁷ 2018 yılında yapılan değişiklik ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 'Çalışma Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı' adıyla yeni bir çatı altında birleştirilmiştir.

⁷⁸ 2018 yılında yapılan değişiklik ile Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı çatısı altına alınmış bakanlığın adı ise 'Hazine ve Maliye Bakanlığı' olarak değiştirilmiştir.

⁷⁹ 2018 yılında yapılan değişiklik ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı 'Ticaret Bakanlığı' adı altında birleştirilmiştir.

⁸⁰ 2018 yılında yapılan değişiklik ile Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının adı 'Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı' olmuştur.

⁸¹ 2018 yılında yapılan değişiklik ile Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü kaldırılarak bütün yetkileri Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'na devredilmiştir.

İlgili yönetmelik uyarınca YVDK'ye tevdi edilen görevler şunlardır:

Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının ve kaybettirme hâlleri dışında vatandaşlıktan çıkmış olanların sorunlarının tespiti ve yapılacak çalışmaların koordinasyonu ile ilgili olarak tavsiyelerde bulunmak

Yurtdışında yaşayan vatandaşların ve kaybettirme hâlleri dışında vatandaşlıktan çıkmış olanların buldukları ülkelerin sosyal ve ekonomik yaşamlarına eşit katılımlarını sağlayacak öneriler geliştirmek

Yurtdışında yaşayan vatandaşların ve kaybettirme hâlleri dışında vatandaşlıktan çıkmış olanların Türkiye Cumhuriyeti tarafından karşılanması gereken ihtiyaçlarını belirlemek, bu çerçevede yapılması gerekli kanunî ve idarî düzenlemeleri tespit etmek

Yurtdışında yaşayan vatandaşların ve kaybettirme hâlleri dışında vatandaşlıktan çıkmış olanların yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve ayrımcılık gibi akımlara duyarlılıklarını artırarak uluslararası kamuoyunda yapılması gereken etkinlik önerilerini görüşmek

Kurulun görev alanına giren konularla ilgili toplantı, çalıştay, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemek, yurtiçi ve yurtdışındaki diğer kurum ve kuruluşlarca düzenlenen etkinliklere katılım sağlamak.

Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarına ve kaybettirme halleri dışında vatandaşlıktan çıkmış olanlara sunulan kamu hizmetlerinin standartları ile ilgili görüş ve tavsiyelerde bulunmak.

26.02.2011 tarihli ve 27858 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 'Kültürel ve Sosyal İlişkiler Eşgüdüm Değerlendirme Kurulunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik' ile YTB'ye bağlı 'Kültürel ve Sosyal İlişkiler Eşgüdüm Değerlendirme Kurulu' kurulmuştur. Kurul, a) Türk topluluğuna soydaş ve akraba topluluklarla sosyal, kültürel, iktisadî ve diğer alanlarda ilişkilerin korunup geliştirilmesi ile ilgili esasları hazırlamak, b) görev alanında ilgili kurum ve kuruluşların yapacağı çalışmaların ortak stratejisini belirlemek, c) Türk topluluğuna soydaş ve akraba topluluklara sunulan kamu hizmetlerinin standartları ile ilgili görüş ve tavsiyelerde bulunmak görevlerini ifa etmektedir. (YTB, 2017:14).

Kurul, Başbakanın veya ilgili Başbakan Yardımcısının başkanlığında YTB Başkanı ile birlikte Kurulda yer alan diğer kurum temsilcilerinin (Bk. Tablo 3.6.) bir araya gelmesi ile toplanmaktadır.

Tablo 3.6. Kültürel ve Sosyal İlişkiler Eşgüdüm Değerlendirme Kurulu Üyeleri

En Az Genel Müdür Düzeyinde Temsilci ile Katılım Sağlayan Kurumlar
Adalet Bakanlığı
İçişleri Bakanlığı
Dışişleri Bakanlığı
Hazine ve Maliye Bakanlığı
Millî Eğitim Bakanlığı
Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Diyanet İşleri Başkanlığı
Diğer Kurum Temsilcileri
Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanı
Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürü
Vakıflar Genel Müdürü
Diğer Temsilciler
Konu hakkında çalışma yapan dernekler, üniversiteler, merkezleri ve düşünce kuruluşlarından, Başkanlığın teklifi ve Başbakan veya ilgili Başbakan Yardımcısının oluru ile seçilecek konu uzmanı en fazla beş üye
Başbakan veya ilgili Başbakan Yardımcısı tarafından uygun görülen diğer yetkililer

Yine YTB'ye bağlı 'Uluslararası Öğrenciler Değerlendirme Kurulu (UÖDK)', AB çerçevesinde yürütülen projeler ile YÖK ve üniversiteler hariç olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarınca Türkiye'de eğitim görmesi uygun görülenlerle, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde Türkiye'ye gelen öğrencilerin, Türkiye'deki eğitim süreçlerinin başarılı bir şekilde sonuçlandırılması için her türlü esası belirleyerek, ilgili kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak amacı ile kurulmuştur. (YTB, 2017:15).

UÖDK, Başbakanın veya ilgili Başbakan Yardımcısının başkanlığında ve YTB Başkanını ve kurulda alan diğer kurum temsilcilerinin (Bk. Tablo 3.7.) katılımı ile toplanmaktadır.

Tablo 3.7. Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Kurulu Üyeleri

En Az Genel Müdür Düzeyinde Temsilci ile Katılım Sağlayan Kurumlar
Hazine ve Maliye Bakanlığı
İçişleri Bakanlığı
Dışişleri Bakanlığı
Millî Eğitim Bakanlığı
Diyanet İşleri Başkanlığı
Diğer Kurum Temsilcileri
Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanı
Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürü
Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
Yunus Emre Vakfı
Türkiye Diyanet Vakfı
Diğer Temsilciler
Konu ile ilgili çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşu veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu temsilcilerinden her yıl Başbakan veya ilgili Başbakan Yardımcısı tarafından seçilen kişiler
Başbakan veya ilgili Başbakan Yardımcısı tarafından uygun görülen diğer yetkililer

UÖDK tarafından alınan kararlar ilgili birimler için bağlayıcı niteliktedir. Kamu kurum ve kuruluşları, Kurul üyesi temsilcilerinin isimlerini her yılın temmuz ayı içerisinde YTB'ye bildirmektedirler. Başbakan veya ilgili Başbakan Yardımcısı, UÖDK üyeleri veya temsilcilerinin katılımı ile ihtisas kurulları ve çalışma grupları oluşturabilmektedir. (YTB, 2017:16). UÖDK'nin görevleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- a) *Yükseköğretim Kurulu ve üniversiteler aracılığıyla öğrenim görmek üzere getirilen yabancı öğrenciler hariç olmak kaydıyla, kamu kurum ve kuruluşlarınca temel eğitim giderleri karşılanmak suretiyle öğrenim görmek üzere Türkiye'ye gelecek olan ve Türkiye'de öğrenim gören öğrencilere ilişkin genel politikaları belirlemek.*
- b) *Uluslararası öğrenci stratejisini ülkemiz menfaatleri çerçevesinde belirlemek. Türkiye'de öğrenim gören öğrenciler için sağlanacak eğitim, öğretim ve sosyal amaçlı rehberlik hizmetlerinin ilkelerini belirlemek.*
- c) *Yükseköğretim Kurulunun önerilerini dikkate alarak Yükseköğretim Kurulu ve üniversiteler hariç olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarınca temel eğitim giderleri*

karşılanmak suretiyle yükseköğretim kurumlarına alınacak öğrenci kontenjanlarını ve seçim esaslarına ilişkin ilkeleri belirlemek.

d) Türkçe öğrenmek için kurslara katılmak üzere Türkiye'ye gelecek öğrencilere ilişkin esasları belirlemek.

e) Öğrencilere ilişkin uygulamaları değerlendirerek ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını bilgilendirmek.

f) Kamu kurum ve kuruluşlarına ait yurtdışındaki eğitim-öğretim kuruluşlarının faaliyetlerinin hedeflenen başarıya ulaşabilmesi için yaşadıkları sorunları kurumlar nezdinde takip etmek ve çalışma sonuçlarını analiz ederek değerlendirmek.

g) Ulusal ve uluslararası şartlara göre burs verilecek öğrenci sayısını, burs miktarını, barınma, iaae ve diğer ödemeler ile ülkemizdeki genel uygulamalar dikkate alınarak tedavi giderlerine ilişkin esasları belirlemek.

İşleyiş ve yapısına kısaca değinilen YTB 2017 yılı içerisinde toplam on sekiz program gerçekleştirmiştir (Bk. Görsel 3.2.). Bu programların dördü 2017 yılında ilk defa uygulanmış olmak üzere onu Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı, yedisi Kültürel ve Sosyal İlişkiler Daire Başkanlığı ve biri de Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı'nca yürütülmüş programlardır (YTB, 2017:28).

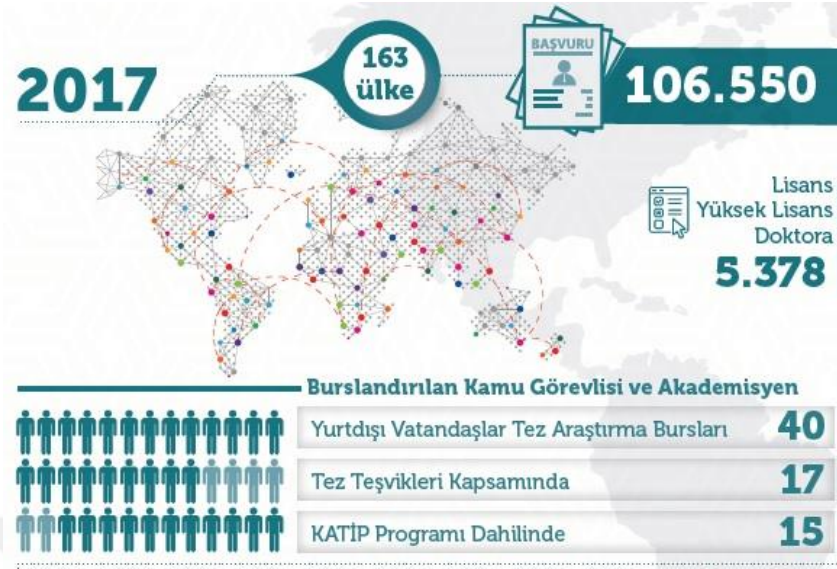
Görsel 3.2. YTB Tarafından Uygulanan Programların Dağılımı (2017)

Kaynak: YTB 2017 Faaliyet Raporu

YTB 2017 yılı içerisinde 'Burslandırma Çalışmaları' kapsamında, yüz altmış üç ülkeden 106 bin 550 başvuru almıştır (Bk. Görsel 3.3.). Başvurular sonrası lisans, lisans üstü ve doktora çalışması yapmak üzere 5 bin 378 öğrenci Türkiye Burslarından faydalanmaya hak kazanmıştır. Bunlar içerisinde en az gelişmiş ülkelerden bin yüz sekiz öğrenci burslandırılırken, ülke birincilerini Türkiye'ye çeken burs imkânlarından bin altı yüz kırk beş öğrenci yararlanmıştır (YTB, 2017:30).

Görsel 3.3. YTB Burslandırma Çalışmaları (2017)

Kaynak: YTB 2017 Faaliyet Raporu

YTB bu dönem içerisinde ‘Yurtdışı Vatandaşlar Tez Araştırma Bursları’ adı altında kırk, ‘Tez Teşvikleri’ kapsamında on yedi, ‘KATİP programı⁸²’ dâhilinde on beş kamu görevlisi ve akademisyene burs sağlamıştır. ‘Akademik İşbirliğini Teşvik Eden Araştırma Bursları’ndan on dört, ‘Kriz Bölgelerine Yönelik Acil Burslandırma Programları’ndan elli dört kişi faydalanırken, ‘Meslek Sahiplerine Kariyer Bursları’ adı altında yedi yüz yirmi altı kişi mesleki tecrübe artırma amaçlı burs almıştır. Aynı yıl içerisinde Türkiye’de kendi imkânlarıyla eğitimine devam eden yüz doksan iki öğrenci ‘Başarı Bursu’na hak kazanan olmuştur. Trakya, Ege ve Dokuz Eylül Üniversiteleri’nde ‘Türkiye Bursları Ofisleri’ açılmış ve bu ofislerden bin iki yüz öğrenci faydalanmıştır. ‘Balkan Yerinde Eğitim Projesi’ kapsamında yetmiş beş Makedonyalı öğrenciye burs verilmiştir (YTB, 2017:30).

YTB 2017 yılında ‘Eğitim ve Türkçe Programları’ çerçevesinde otuz beş ayrı çalışma yürütmüştür. Bu başlık altında ‘Hafta Sonu Okulları Destek Programı’ ile dokuz ülkede, elli yedi sınıfta, bin iki yüz kırk öğrenciye 10 bin 188 saat eğitim sağlanmıştır. Türkçe uyum gruplarının ve çift dilli anaokulu sınıflarının yaygınlaştırılması amacıyla Almanya, Hollanda ve Avusturya’dan sivil toplum kuruluşlarına destek sağlanmıştır. Çalıştaylar düzenlenmiş, ‘Türkçe Öğretici Yetiştirme Programları’ geliştirilmiş ve bu kapsamda on yedi öğrenciye

⁸² KATİP (Kamu Görevlileri ve Akademisyenler Türkçe İletişim Programı) YTB tarafından, ülkelerinde etkin olabilecek, yabancı uyruklu kamu görevlisi, araştırmacı ve akademisyenlerin Türkçe öğrenmelerine ve Türkiye’yi yakından tanımalarına yönelik olarak yürütülen bir burs programıdır. Detaylı bilgi için bk. <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/kamu-gorevlileri-ve-akademisyenler-turkce-iletisim-programi-katip-2016-17-donemi-basladi/>

burs verilmiştir. Türkçe eğitimi vermeleri amaçlı dört Senegalli eğitime dokuz aylık dil eğitimi verilmiştir. Irak'tan yirmi beş kişiye dil, tarih ve edebiyat atölye çalışmaları verilerek ortak müfredat çalışması yapılmıştır (YTB, 2017:32).

Yine eğitim çalışmaları dâhilinde 'Yüksek Öğretim Teşvikleri' kapsamında güz döneminde 4 bin 49, bahar döneminde ise 3 bin 945 öğrenci için Türkiye'deki üniversitelerin katkı payı ödemeleri yapılmıştır. 'Eğitim ve Kültür Projesi' kapsamında otuz dokuz ülkeden beş yüz yirmi gence bir yıllık dil, din ve kültür eğitimi verilmiştir. Bir hafta süren 'İnsan Hakları Eğitimi'nden kırk katılımcı faydalanmıştır. 'Gençliğe Değer Projesi' ile elli dört gencin kişisel gelişimine katkı amaçlı programlar gerçekleştirilmiştir. 'Bilim Seyyahları Balkanlarda Projesi' ile Kosova, Makedonya ve Karadağ'dan bin genç ile yirmi beş atölye çalışması ile yüze yakın deney gösterimi gerçekleştirilmiştir. 'Bulgaristan Gençlik Eğitim ve Kültür Programı Projesi' ile Bulgaristan'dan elli üç genç Bursa'da eğitim kampına katılmıştır. 'Tasavvuf Kültürü Eğitim Programı' dahilinde on iki Japon gence ihtisas eğitimi verilmiştir. Kırk öğrenci Kur'an-ı Kerim ve meslek eğitimi almış, on iki aylık 'İslami Değerler Eğitimi'ne Gürcistan'dan altmış öğrenci katılmıştır. Kırk üç Bulgaristanlı genç katılımcıya yönelik 'Dini Eğitim ve Kültür Projesi' yürütülmüş, Batı Trakya'da yaşayan Türk öğrencilere yönelik uzaktan ders destek sisteminden sekiz yüz genç faydalanmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nden kırk katılımcıya yönelik 'Etkili Öğretmen Projesi' gerçekleştirilmiştir.; 3 bin 527 tez envantere işlenmiştir. İki ayrı eğitim programı ile seksen katılımcıya 'Dış Ticaret Eğitimi' verilmiştir (YTB, 2017:33).

'Stratejik İletişim Çalışmaları' kapsamında '2017 Anayasa Değişikliği Halkoylaması Bilgilendirme Kampanyası' çalışması dahilinde YTB on beş ülkeden on beş milyon kişiye ulaşacak şekilde spot film, kısa animasyonlar, infografikler, afiş görselleri ile sosyal medya çalışmaları yapmıştır. Bunlar dışında YTB'nin bu ve benzeri konularda pek çok genel çalışması bulunmaktadır.

Bahsedilen genel çalışmaların dışında YTB kardeş topluluklar özelinde de çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda YTB toplam yedi program yürütmektedir. Bu programlar, 'Türkiye Mezunları Programı', 'Akademik ve Bilimsel Araştırmalar Programı', 'Kültürel İşbirliği Programı', 'Eğitim İşbirliği ve Kapasite Geliştirme Programı', 'Sivil Toplum ve İletişim Programı', 'Dini Kurumlarla İşbirliği Programı'dır. Örneğin Bosna Hersek özelinde yirmi beş medrese öğrencisinin eğitim ücretlerine YTB tarafından destek verilmiştir (YTB, 2017:30). Ayrıca Bosna Hersek'te 'Türkçe Kardeşliği Projesi' ile on beş kişiye on bir

günlük Türkçe Konuşma Pratiği Dersleri verilmiştir. Elli altı katılımcı ile yirmi dört haftalık ‘Osmanlı Dünyası Bahar Okulu’ tertip edilmiştir. Türkçe dil bilgisi ve kullanım düzeylerinin araştırılma çalışması yapılmış, bu amaçla iki çalıştay gerçekleştirilmiştir (YTB, 2017:32).

Türkiye Mezunları Programı ile YTB’nin “Türkiye’deki yükseköğretim ve orta öğretim kurumlarından, dil kurslarından, akademilerden eğitimlerini alarak mezun olan gençlerin kendi aralarında dayanışmalarının teşvik edilmesi, buldukları ülkelerde mezun dernekleri teşekkül ettirmeleri, farklı ülkelerde bulunan mezunlar ve mezun dernekleri arasındaki iletişimin güçlendirilmesi, buldukları ülkeler ile Türkiye’nin ilişkilerinin geliştirilmesine katkı sağlamaları, Türkiye ve Türkçe ile irtibatlarının korunması, mezunların Türk kamu kurumları ve özel sektörü ile işbirliğinin desteklenmesi” gibi amaçların hedeflendiği görülmektedir.

‘Akademik ve Bilimsel Araştırmalar Programı’ ile ise “Türkiye’nin kardeş toplumlarla sahip olduğu ortak tarihi ve kültürel mirasının ortaya çıkarılması, arşivlenmesi ve geliştirilmesi, sözlü tarih projeleri yürütülmesi, ilgili bölgedeki fikir akımlarının düşünce tarihi çalışmalarıyla derlenmesi, ilgili coğrafyaları yakından tanımak amacıyla demografik, kültürel ve dini profil çalışmalarının yürütülmesi ve bahse konu coğrafyalardaki Türkiye algısının araştırılmasının” temel amaç olduğu görülmektedir.

Kardeş toplumlar özelinde bir diğer program olan ‘Kültürel İşbirliği Programı’ ile YTB, kardeş toplumlarla Türkiye arasında tarihi ve kültürel yakınlığın korunmasını, yeniden inşası ve gelecek nesillere aktarılmasını, bu toplumlara mensup gençlerin ortak değerleri tanımalarını, Türk toplumuyla dini, kültürel ve tarihi bağların güçlendirilmesini öngörmektedir.

Son olarak YTB’nin yumuşak güç uygulamaları kapsamında belki de en önemli çalışması olacak olan ‘Diaspora İşbirliği Programı’ vasıtasıyla ise ilgili ülkelerin diaspora kurumları ile ilişkilerin tesisi, müşterek çalışmaların yapılması, işbirliğinin geliştirilmesi, diaspora profilinin oluşturulması, diaspora bilincinin oturtulması, kimlik ve aidiyetin muhafazasına yönelik çalışmaların desteklenmesi, sosyal ve siyasal hakların sağlanmasına yönelik faaliyetlerin desteklenmesinin amaçlandığı görülmektedir.

2017 yılında ilk defa, bu program dahilinde, üç farklı ülke diaspora kurumları ile YTB arasında işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bu kapsamda ilk olarak Macaristan Başbakan Yardımcılığı ile T.C. Başbakanlığı arasında diaspora alanında iş birliği protokolü hayata geçirilmiştir. Romanya ile yine diaspora alanında bir iş birliğinin gerçekleştirilmesi amacıyla istişareler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca diaspora ile ilgili konularda ikili iş birliği amaçlanarak YTB ile Yurtdışında Çalışan Sudanlılar Başkanlığı arasında iş birliği mutabakat zaptı imzalanmıştır (YTB, 2017:35).

3.1.5. Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü

Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYGEM)⁸³ mazisi oldukça eski olan bir kurumdur. 19. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan farklı milletlerin gazete çıkarmaya başlaması sonrası Türkler de gazete çıkarmaya başlamıştır. Bu gelişmeler sonrası Bâb-ı Âli gazetesinin önemli bir araç olduğunu düşünerek resmî bir gazetesinin çıkarılmasını istemiştir. Ayrıca yayınlanan gazete sayısındaki artış beraberinde bunları bir düzene sokma gerekliliğini getirmiştir (BYGEM, 2018). Bunun için 1857 yılında Maârif-i Umumiye Nezaretine⁸⁴ bağlı olarak 'Matbuat Müdürlüğü' kurulmuştur. Millî mücadele dönemi sonrası '7 Haziran 1920 tarih, 6 sayılı Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi Teşkiline Dair Kanun' ile TBMM ve aynı zamanda İcra Vekilleri Heyeti (Hükümet) Reisine doğrudan bağlı olarak 'Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi' kurulmuştur. Bu kanunun gerekçesi bizzat Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından kaleme alınmıştır gerekçenin bir bölümü aynen şu şekildedir;

Matbuat ve İstihbarat Genel Müdürlüğü iki büyük amacı gerçekleştirmeye çalışmalıdır. Birincisi dışarıya karşı ulusun gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmeye çalıştığı işleri tanıtmak ve davamızın haklılığını kanıtlamaya çalışmaktır. İkincisi ulusu içeride aynı noktada birleştirmek için her araçtan yararlanarak sürekli aydınlatmak ve uyarmaktır.

Gerekçenin aktarılan kısmından da anlaşılacağı üzere tüm dünyada ileri görüşlülüğü ile tanınan Gazi Mustafa Kemal Atatürk o dönemde dahi kurumu -adı henüz konmamış olsa da- bir yumuşak güç aygıtı olarak görmüştür. Millî mücadele davası ile doğan 'Matbuat ve

⁸³ Tez çalışmasının yazım aşamasında 9 Temmuz 2018 Tarihli ve 30473 Sayılı Resmî Gazete – (3. Mükerrer)'de yayımlanarak yürürlüğe giren 703 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kapatılan Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğünün bütün yetkileri Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'na devredilmiştir. Ancak yeni yapılanma henüz tamamlanamadığı için tez çalışması kapsamında BYGEM ismine yer verilmiştir.

⁸⁴ Meclis-i Vükalâ'ya (Bakanlar Kurulu) dahil bir Nâzır (Bakan) tarafından yönetimi sağlanmak üzere, 1857 yılında kurulan, bugünkü Millî Eğitim Bakanlığı'nın görevlerini yürüten teşkilât.

İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi' yalnız tüm matbuat emirlerinin kaynağı olmakla bırakılmamış, iç ve dış yayın aracılığıyla aydınlatma ve istihbarat işleri ile ilgilenmek görevleri de kendisine verilmiştir (BYGEM, 2018). Daha sonraki dönemlerde çalışmalarını farklı isimler altında ve değişik bakanlıklara bağlı olarak sürdüren genel müdürlük, nihayet 18 Haziran 1984 tarihinde yayımlanan '231 sayılı Kanun Hükmünde Kararname' ile 'Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü' adı altında teşkilatlandırılmış ve o tarihten bu yana 2018 yılına dek Başbakanlığa bağlı olarak faaliyetlerini yürütmüştür. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ilgili yapılan yasal düzenlemeler kapsamında 9 Temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe giren '703 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'⁸⁵ ile kapatılan genel müdürlüğün tüm yetkileri 'İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'⁸⁶ ile kurulan 'Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'na devredilmiştir.

Kurum resmî internet sayfasından elde edilen bilgilere göre kurumun misyonu "Ulusal ve uluslararası medyayı yakından izleyerek kamuoyunu ve ilgili makamları zamanında ve doğru bilgilerle aydınlatmak, hükümet faaliyetlerini ve yapılan hizmetleri iç ve dış kamuoyuna etkin bir biçimde anlatmak; basın mensuplarının çalışmalarının kolaylaştırılmasına ve basının gelişimine katkıda bulunmak ; Türkiye'nin tanıtılmasına yönelik faaliyetlerde bulunarak ilgili kurumlarla koordineli şekilde iletişim stratejilerini oluşturmaktır." vizyonu ise; "Dünyada gerçekçi bir Türkiye algısının yerleşmesine, Türkiye'de güçlü ve özgür basın ortamının sağlanmasına katkıda bulunan referans bir kurum olmaktır." şeklinde ifade edilmektedir. Kurumun görevleri resmî internet sayfasında şu şekilde sıralanmıştır;

Devletin tanıtma siyasetinin ve tanıtma ile ilgili alanlarda Hükümetçe uygulanacak stratejilerin tespitine yardımcı olmak, Kamuoyunun ve ilgili makamların zamanında ve doğru bilgilerle aydınlatılmasını ve bu faaliyetler için gerekli aydınlatıcı ve tanıtıcı bilgi akımını sağlamak, Hükümet faaliyetlerinin ve yapılan hizmetlerin iç ve dış kamuoyuna etkin bir biçimde yansıtılmasına ve bunların kamuoyu üzerindeki etkisinin belirlenmesine ait hizmetler yapmak, Basınla ilgili münasebetlerin düzenlenmesi ve basının güçlendirilmesi için gerekli faaliyetlerde bulunmak, Yerli ve yabancı basın-

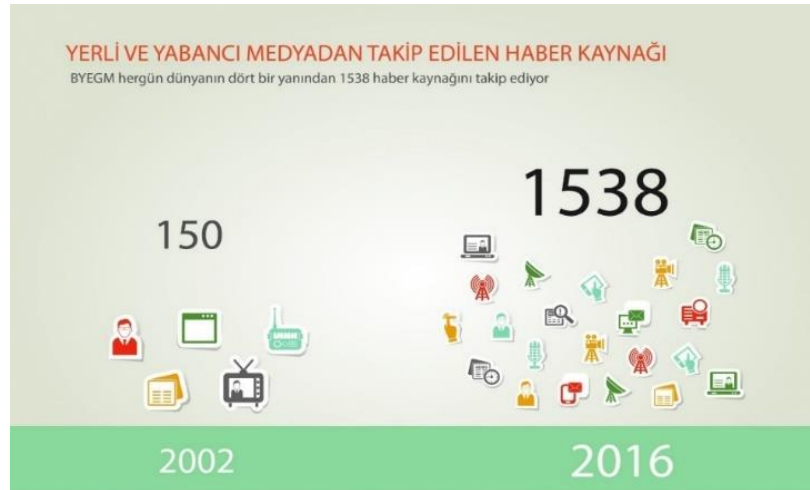
⁸⁵ Detaylı bilgi için bk. 9 Temmuz 2018 Tarihli Resmî Gazete – 3. Mükerrer. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180709M3-1.pdf>)

⁸⁶ Detaylı bilgi için bk. 24 Temmuz 2018 Tarihli Resmî Gazete (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180724-10.pdf>)

yayın organlarının ve mensuplarının çalışmalarını kolaylaştırmaya yönelik tedbirleri almak, bu hususta gerekli düzenlemeleri yapmak, Türkiye aleyhindeki propaganda faaliyetlerini takip etmek değerlendirmek ve sorumlu kamu kuruluşları ile işbirliği yapmak, gerekli karşı tedbirleri almak, Türkiye'nin dış tanıtma faaliyetlerini yönlendirmek ve bu amaçla kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör kuruluşları, meslek kuruluşları, amaca yönelik vakıflar, dernekler gibi teşekküllerle işbirliği yapmak, Yabancı ülkelerde Türkiye'nin menfaatleri doğrultusunda yapılan aydınlatma faaliyetlerine katılmak, Enformasyon ve aydınlatma faaliyetlerini Türkiye'nin dış politikasını destekleyecek şekilde düzenlemek ve Dışişleri Bakanlığı ile işbirliği suretiyle yürütmek.

Kurumun resmî internet sayfasından edinilen diğer bilgilere göre, Türk basının güçlendirilmesi noktasında merkezi bir rol üstlendiği belirtilen BYEGM Türkiye’de yaşanan tüm gelişmelerin dünya basınında ne şekilde yankı bulduğunu takip ederken bir yandan da politika üretimine katkı sağlamakta olup diğer taraftan da Türkiye’nin etkin tanıtımı için çalışmaktadır. BYEGM Haber Merkezi tarafından Türkiye ile ilgili dünya basınında çıkan haberler günün yirmi dört saati takip edilerek (Bk. Görsel 3.4.) bu haberlerin Türkçeye çevirisi (Bk. Görsel 3.5.) yapılmaktadır. Elde edilen tüm veriler Devlet Enformasyon Sistemi⁸⁷,ne aktarılmakta buradan da devletin ilgili makamlarına iletilmektedir (BYGEM, 2018).

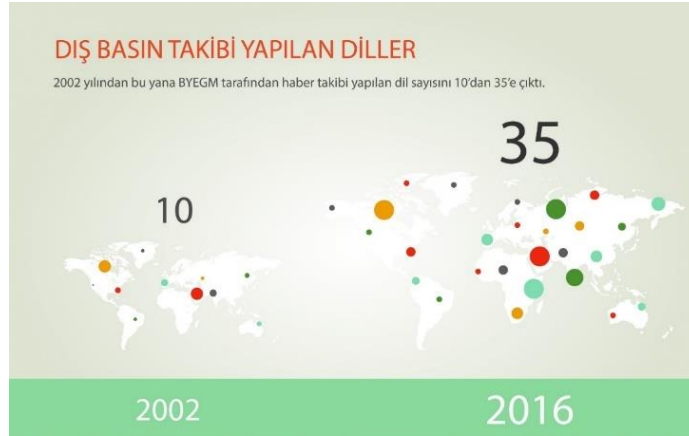
Görsel 3.4. BYGEM Takip Edilen Haber Kaynağı Sayısı (2002-2016)

Kaynak:BYGEM Resmi Web Sayfası

⁸⁷ BYGEM tarafından kurulan ve bugün Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından yürütülen Devlet Enformasyon Sistemi ile Türkiye ve Dünya basınında (gazete, dergi, İnternet, televizyon, radyo ve ajanslar) yer alan Türkiye ile ilgili gelişmeler gerçek zamanlı izlenerek arşivlenmektedir.

Görsel 3.5. BYGEM Dış Basın Takibi Yapılan Dil Sayısı (2002-2016)

Kaynak: BYGEM Resmî Web Sayfası

Türkiye'nin uluslararası arenada basın-yayın konusunda etkinliğini artırmak amacıyla BYGEM tarafından Afrika'dan Balkanlar'a çeşitli konularda medya buluşmaları, seminerler ve forumlar düzenlenmektedir. Dünya genelinde doğru bir Türkiye algısının oluşturulması hedefiyle çalışmalarını sürdürdüğü belirtilen BYEGM, aynı zamanda yabancı gazetecilerin akreditasyonu, sarı basın kartı düzenlemesi, mihmandarlık hizmetleri ile hizmet damgalı (gri) pasaport işlemlerini de gerçekleştirmektedir (BYGEM, 2018).

Kurumun amacı iletişim teknolojilerinde yaşanan baş döndürücü gelişmeleri yakından takip etmek ve Türk basınının 'Yeni Medya' düzenine entegrasyonu için yeni metot ve yaklaşımlar geliştirmek olarak açıklanmaktadır (BYGEM, 2018). BYGEM aynı zamanda "geleneksel medyanın geleceği yakalayabilmesi ve gücünü koruyabilmesi için web ve mobil tabanlı uygulamalar ile sosyal medya alanlarındaki yeni fırsatları araştırarak eğitim ve bilgilendirme toplantılarıyla" gerek basın gerekse kamu aktörlerine danışmanlık hizmeti vermektedir (BYGEM, 2018).

Tez çalışması kapsamında Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) aracılığı ile kuruma yapılan başvuruya verilen cevapta (e-posta, 9 Ocak 2018) BYGEM'in yumuşak güç kapsamında değerlendirilebilecek faaliyetleri şu şekilde sıralanmıştır;

- *Türk-Arap Medya Forumu (2011); İstanbul'da düzenlenen etkinlikle Arap dünyasından medya temsilcileri, akademisyen ve kanaat önderleri davet edilerek ilgili alanlardaki iletişim kanallarının tesis edilmesi hedeflenmiş ve iş birliği imkânları oluşturulmuştur.*

- *Türkiye-Afrika Medya Forumu (2012); Ankara'da düzenlenen konferansla ülkemizin Afrika Açılımı politikasıyla ilişkili olarak medya bağlamında iş birliği imkânlarının tartışılması sağlanmıştır.*
- *Balkan Ülkeleri Medya Forumu (2011); Medya bağlamında Balkanlarda barış ve istikrar odaklı Bursa'da düzenlenen etkinlikle Bosna Hersek başta olmak üzere bölge ülkelerinden medya temsilcileri bir araya getirilmiştir.*
- *Türk Dili Konuşan Ülkeler Medya Platformu;_Orta Asya ve Balkanlar coğrafyası başta olmak üzere Türk Dili Konuşan ülkelerden medya temsilcilerinin bir araya getirilmesi ve Türk Dünyasında ortak bir medya dili ülküsüyle Ankara (2010), Bakü (2011), Bişkek (2013), Girne (2014) olmak üzere dört farklı konferans düzenlenmiş ve birliktelik Platform olarak tüzel bir kişiliğe bürünmüştür.*
- *Türkiye Medya Eğitim Programı (2013, 2014, 2015); Medya ile ilgili bölümlerde okuyan veya mesleğe yeni adım atmış gençlere yönelik Ankara'da düzenlenen etkinlikle geleceğin medya mensuplarıyla ülkemizden doğrudan kanallar tesis edilmiş ve eğitimlerine katkı sağlanmıştır. Bu kapsamda 2013 yılında Bosna Hersek de dâhil olmak üzere Balkan coğrafyasına önem verilmiş 2014 yılında Orta Asya ve 2015 yılında Güney Amerika ülkelerinden katılımcılar tercih edilmiştir.*
- *Uluslararası İslamofobi Konferansı (2013); Konferansa İslamofobi sorunsalıyla İslamofobi tanımı arasındaki ilişkiyi tartışmak için alanında uzman akademisyenler, siyasetçi, diplomat, gazeteci, aktivist, muhtelif uluslararası örgüt ve sivil toplum kuruluşundan temsilci 39 konuşmacı ve çok sayıda kurum ve kuruluş temsilcisi katılmıştır.*

Verilen cevapta bu etkinliklere ek olarak çeşitli vesilelerle Balkanlar ve Bosna Hersek de dâhil olmak üzere dünyanın farklı ülkelerinden medya mensuplarının ağırlandığı ve gerek heyet ziyaretleri gerekse münferit mülakat taleplerinin ilgili makamlara ileildiği belirtilmektedir.

3.1.6. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

Türkiye “tektonik, sismik, topografik ve iklimsel yapısı gereği sel, çığ, heyelan ama en önemlisi de deprem gibi doğal afetlere” maruz kalma riski yüksek olan ve bir yıl içerisinde en az bir veya birkaç kez doğal afet yaşanan bir ülkedir. Ayrıca Türkiye “depremlerde insan kaybı açısından dünyada üçüncü, etkilenen insan sayısı açısından sekizinci sırada olup ülkede ortalama her yıl Richter ölçeğine göre büyüklüğü 5-6 arasında değişen en az bir deprem yaşanmaktadır” (AFAD, 2018).

Türkiye’de özellikle 17 Ağustos 1999 yılında yaşanan ve ağır bir travma niteliği taşıyan Marmara depremi⁸⁸ sonrası afet yönetimi ve koordinasyonu konusunda bir düzenleme gerekliliği hissedilmiştir. Kurumun resmî internet sayfasında yer alan bilgilere göre yaşanan bu felaket ülkede “kurumlar arası eşgüdüm sağlanması, olası afet durumlarında tüm sorumluluklarının yeniden tanımlanması ve acil durumlarda koordinasyonun tek yetkili kurumda toplanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır”. Bu doğrultuda afetlerle ilgili olarak görev yapan İçişleri Bakanlığı’na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’na bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık’a bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kapatılarak 2009 yılında çıkarılan ‘5902 sayılı yasa’ ile Başbakanlık’a bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurularak yetki ve sorumluluklar tek bir çatı altında toplanmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ilgili yapılan düzenlemeler kapsamında, 15 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanan 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi⁸⁹ ile AFAD, İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır (AFAD, 2018). AFAD’ın görev tanımı resmî internet sayfasında şu şekilde yapılmıştır;

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afetlere müdahale edilmesi ve afet sonrasındaki iyileştirme çalışmalarının süratle tamamlanması amacıyla gereken faaliyetlerin planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi ve etkin uygulanması için ülkenin tüm kurum ve kuruluşları arasında işbirliğini sağlayan, çok yönlü, çok aktörlü, bu alanda kaynakların rasyonel kullanılmasını gözeten, faaliyetlerinde disiplinler arası çalışmayı esas alan iş odaklı, esnek ve dinamik yapıda teşkil edilmiş bir kurumdur.

AFAD kuruluşundan günümüze Türkiye’de yaşanan Elâzığ, Simav ve Van depremlerinde etkin bir rol oynamıştır. Ayrıca Antalya, Samsun ve Sinop’ta yaşanan sel felaketlerinde de ilgili kurumlarla koordinasyon sağlayarak önemli görevler yapmıştır (AFAD, 2018). Ancak AFAD sadece ülke içerisinde değil ülke dışında da çok sayıda operasyon icra etmiş, Haiti, Japonya, Şili ve Myanmar’ın da aralarında olduğu birçok ülkeye yardım ulaştırmış; Arap Baharının başından itibaren Libya, Tunus, Mısır ve Suriye’de gerçekleşen olaylar sırasında “tahliye ve insani yardım operasyonları” icra etmiştir (AFAD, 2018).

⁸⁸ 17 Ağustos 1999 sabahı, yerel saatle 03:02’de gerçekleşen, Kocaeli/Gölcük merkezli deprem. Richter ölçeğine göre 7,5 Mw büyüklüğünde gerçekleşen deprem, büyük çapta can ve mal kaybına neden olmuştur.

⁸⁹ Detaylı bilgi için bk. 15 Temmuz 2018 Tarihli Resmî Gazete (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180715-1.pdf>)

AFAD 2014 yılında BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA)⁹⁰, Donör Destek Grubu⁹¹ üyesi olarak, uluslararası alanda insani yardım stratejilerinin belirlenmesi ve yönlendirilmesinde karar mekanizmalarında yer almış, 2015 yılında ise Avrupa Sivil Koruma Mekanizması⁹², na üye olmuştur. Uluslararası kuruluşlara üye oluşunun yanı sıra AFAD 2017 yılında Avrupa Afet Risklerinin Azaltılması Forumu (EFDRR)⁹³ Başkanlığını iki yıl süre ile devralmış 22-23 Kasım 2017 tarihleri arasında Bosna Hersek'te düzenlenen Güneydoğu Avrupa Afetlere Hazırlık ve Önleme Girişimi (DPPI SEE)⁹⁴ 35. Bölgesel toplantısında ise 2018 yılı dönem Başkanlığı görevini devralmıştır. Ayrıca tarihteki ilk Dünya İnsani Zirvesi⁹⁵ AFAD'ın girişimleri ile 2016 yılında İstanbul'da düzenlenmiştir. Afetlerde ve acil durumlarda sağlanan geçici barınma hizmetlerine yenilikler getiren Afet Geçici Kent Yönetim Sistemi (AFKEN)⁹⁶, 2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından 'En İyi Kamu Hizmet Ödülü'nü almıştır (AFAD, 2018). Uluslararası yardımlar kapsamında AFAD bugüne değin pek çok afette dünyanın pek çok ülkesine yardım götürmüştür. Ama bu operasyonlardan en önemlileri Suriye ve Somali'de yürütülen faaliyetlerdir.

Bilindiği gibi Suriye'de 2011 yılından bu yana süren iç savaş neticesinde çoğunluğu sivil en az altı yüz bin insan hayatını kaybetmiştir. Arap Baharının başladığı dönemde nüfusu yirmi milyon civarında olan Suriye'de yaklaşık on üç milyon insan, yardıma muhtaç hale gelmiştir. Bu süreçte yaklaşık altı milyon insan yerinden edilirken, beş milyon insan ise komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır (AFAD, 2017). Suriye krizinin başından itibaren bizzat Cumhurbaşkanı (dönemin Başbakanı) Recep Tayyip Erdoğan'ın talimatı ile Türkiye, yaşanan bu kriz karşısında 'Açık Kapı Politikası' uygulamaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 2017 yılsonu verilerine göre Avrupa'da en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapmakta olan Türkiye (bk. Görsel 3.6.) AFAD koordinasyonunda, savaştan kaçan Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapmakta barınma, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarını ücretsiz sağlamaktadır. 8 Ağustos 2017 tarihi itibariyle AFAD barınma merkezlerinde 80 bin 742 çocuk eğitime kazandırılmış, Millî Eğitim Bakanlığı iş birliğiyle

⁹⁰ Detaylı bilgi için bk. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (<http://www.unocha.org/>)

⁹¹ Detaylı bilgi için bk. (OCHA Donor Support Group. <https://odsg.unocha.org/>)

⁹² Detaylı bilgi için bk. (<https://www.ab.gov.tr/50451.html>)

⁹³ Detaylı bilgi için bk. European Forum for Disaster Risk Reduction. (<http://efdrturkey.org/TR>)

⁹⁴ Detaylı bilgi için bk. Disaster Preparedness and Prevention Initiative for South Eastern Europe. (<http://www.dppei.info/>)

⁹⁵ Detaylı bilgi için bk. <http://dizturkiye.org/tr>

⁹⁶ Meydana gelen afet ve acil durumlardan sonra afetzedelerin barındırılacakları konteyner ve çadır kent gibi geçici yerleşim alanlarının yönetiminin, afetzedelere hizmet verebilecek şekilde AFAD koordinasyonunda yapılmasını, izlenmesini ve tek bir merkezden elektronik ortamda takibini sağlayan bir sistemdir.

atılan adımlar neticesinde anaokulundan lise son sınıfa kadar toplam 508 bin 846 çocuk sokaklardan alınarak okula devam etmeleri sağlanmıştır (AFAD, 2017). Yine bu kapsamda Türkiye’de kayıtlı tüm Suriyelilere sağlık hizmetleri ve ilaçlar Sağlık Bakanlığı iş birliği ile ücretsiz olarak sunulmaktadır. Bugüne dek Suriye ve Iraklı sığınmacıların tedavileri kapsamında 953 bin 466 ameliyat gerçekleştirilmiş; 1 milyon 143 bin 393 yatan hasta ve 25 milyon 919 bin 750 poliklinik hizmeti verilmiştir, 224 bin 750 Suriyeli bebeğin doğumu gerçekleşmiştir (AFAD, 2017). Ayrıca AFAD barınma merkezlerinde yabancı dil, bilgisayar okuryazarlığı, halı dokuma gibi çeşitli sertifika programlarında 225 bin Suriyeli eğitim kurslarına katılmıştır (AFAD, 2017). Ayrıca Fırat Kalkanı Harekâtı⁹⁷ ile birlikte terörden arındırılan Fırat Kalkanı Harekât bölgesinde ki insani yardım faaliyetleri de yine AFAD koordinasyonunda gerçekleştirilmektedir.

Görsel 3.6. BMMYK Raporuna Göre Sığınmacı/Mültecilerin Avrupa’daki Dağılımı (2017)

		Total	Per 1,000 inhabitants			Total	Per 1,000 inhabitants
1	Turkey	3,789,320	46.3	16	Poland	25,965	0.7
2	Germany	1,413,127	17.0	17	Bulgaria	21,956	3.1
3	France	401,729	6.0	18	Cyprus	21,063	24.5
4	Italy	354,698	5.8	19	Ireland	12,539	2.6
5	Sweden	327,709	32.5	20	Croatia	11,855	2.9
6	Latvia	234,296	120.8	21	Malta	9,389	21.3
7	Austria	172,570	19.5	22	Hungary	6,508	0.7
8	UK	162,299	2.4	23	Czech Republic	5,957	0.6
9	Netherlands	111,629	6.5	24	Romania	5,702	0.3
10	Greece	83,000	7.8	25	Lithuania	5,029	1.8
11	Estonia	80,769	61.2	26	Luxembourg	3,624	6.0
12	Belgium	68,623	6.0	27	Slovakia	2,480	0.5
13	Spain	54,028	1.2	28	Portugal	1,682	0.2
14	Denmark	47,927	8.3	29	Slovenia	892	0.4
15	Finland	26,704	4.8				

Kaynak: statista (<https://www.statista.com/chart/14473/share-of-refugees-in-europe/>)

2011 yılında Kara (Sahraaltı) Afrika ülkelerinde özellikle Somali’de yaşanan kuraklık ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kıtlık ve susuzluk sebebiyle yaşanan sorunlara karşın AFAD koordinasyonunda TSK, Sağlık Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, TİKA ve Türk Kızılay ile gerçekleştirilen iş birliği ile bölgeye yaklaşık 40 bin ton ağırlığında ve 105 milyon TL tutarında insani yardım malzemesi ulaştırılmıştır (AFAD, 2017). Kurum internet sayfasından edinilen bilgilere göre “yirmi bir uçak ve on gemi ile gönderilen insani yardımların

⁹⁷ 24 Ağustos 2016’ta Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) güçleriyle başlattığı ve El Bab’ın terör örgütü IŞİD’den alınmasının ardından sonra eren askeri harekât.

içerisinde gıda malzemesi, giyim eşyası, tıbbi malzeme ve ilaç, barınma ekipmanı, tam donanımlı mobil hastaneler ve ambulanslar, bilgisayarlar ve yazıcılar, elektrik yapı malzemeleri, sondaj makineleri ve su pompaları, çöp kamyonları, forklift ve arazi araçları” bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı (dönemin Başbakanı) Recep Tayyip Erdoğan’ın talimatı ile AFAD koordinasyonunda başlatılan yardım kampanyası kapsamında Türkiye Diyanet Vakfı, Türk Kızılay, STK’lar, bazı vakıflar ve bazı medya kuruluşlarının topladığı yardımlar AFAD tarafından; “nakliye, lojistik depo kiralanması, liman, gümrükleme ve kargo bedellerinin karşılanması, TİKA tarafından Somali’ye gönderilen makina, teçhizat, personel giderleri, Mogadişu Havalimanı ve içme suyu projeleri, Türkiye’ye getirilen Somalili öğrencilere ait giderler, Türkiye’ye getirilen yaralı ve refakatçilerine ait uçak bileti giderleri; TOKİ⁹⁸ tarafından hastane inşası; Sağlık Bakanlığı tarafından sahra hastaneleri, sağlık personeli giderleri, tıbbi malzeme, ilaç ve ambulans bedelleri, Türkiye’ye getirilen hasta ve yaralı yakınlarına ait harcamalar” gibi konularda kullanılmaktadır (AFAD, 2016). AFAD, Orman ve Su İşleri Bakanlığı’na bağlı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü’nün ‘Somali Temiz İçme Suyuna Ulaşım Projesi’ne destek vermiş ve bu kapsamda sondaj makinesi, kompresör, su tankeri, kamyon, jeneratör ve sondaj malzemesinden oluşan ekipmanı bölgeye ulaştırmıştır (AFAD, 2016). Başkent Mogadişu’daki çalışmalar sonucunda yirmi adet su kuyusu inşa edilerek, yaklaşık yüz yetmiş beş bin kişiye temiz içme ve kullanma suyu sağlanmıştır. Eğitim projesi kapsamında AFAD ve Türkiye Diyanet Vakfı iş birliği ile dört yüzden fazla Somalili genç eğitimlerini tamamlamak üzere Türkiye’ye getirilmiştir (AFAD, 2016).

AFAD gerçekleştirdiği acil operasyonlar ve insani yardım koordinasyon faaliyetleri dışında dünya çapında ihtiyaç olan bölgelerle ilgili Türk Kızılay ve Türkiye Diyanet Vakfı ile iş birliği içerisinde yardım kampanyaları da koordine etmektedir. 2014 yılı Mayıs ayında batı Balkan ülkelerini etkisi altına alan sel ve su baskınları sebebiyle oluşan ihtiyaçların karşılanması amacıyla AFAD bir yardım kampanyası koordine etmiştir. Bunun dışında Myanmar’da yaşanan iç çatışma, etnik kıyım ve yoksulluk nedeniyle ülkenin Arakan bölgesinde yaşayan, barınma, açlık, susuzluk ve salgın hastalık tehlikesiyle karşı karşıya olan halka gerekli yardım ve desteği sağlamak amacıyla yine AFAD koordinasyonunda bir başka yardım kampanyası başlatılmıştır (AFAD, 2017).

⁹⁸ TOKİ, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na bağlı, özellikle sosyal konut üretimi için kurulmuş olan bir kamu kuruluşudur.

3.1.7. Yunus Emre Enstitüsü

Yunus Emre Enstitüsü (YEE) “Türkiye’yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye’nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini arttırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla 05 Mayıs 2007 tarihli ve ‘5653 sayılı kanun⁹⁹’la kurulmuş bir kamu vakfı olan Yunus Emre Vakfı’na bağlı bir kuruluştur” (YEE, 2018). Enstitü, “bu Kanunun amaçlarını gerçekleştirmek üzere yurt dışında kurduğu merkezlerde yabancılara Türkçe öğretimi çalışmalarının yanı sıra Türkiye’nin tanıtımı amacıyla kültür ve sanat faaliyetleri yürütmekte, ayrıca bilimsel çalışmalara destek vermektedir” (YEE, 2018). Enstitü ismini 13. ila 14. yüzyıllarda yaşamış bir Anadolu mutasavvıfı olan insanî değerleri, insan sevgisini ve toplumsal barışı temsil eden Yunus Emre’den almıştır. Enstitünün resmî internet sayfasında (YEE, 2018) bu ismin neden seçilmiş olduğu şu şekilde aktarılmaktadır;

Dolayısıyla Enstitümüz, dünyaya Türkiye’nin kültür ve sanatını tanıtarak, uygarlığın en yetkin, incelikli ve kendine özgü dilini kullanarak birbirini daha iyi anlayan, daha barışçıl bir dünya için çalışmayı hedeflemektedir. Bu amaca ulaşabilmek ve bütün dünyaya söyleyecek bir sözümüz olduğunu göstermek için, öncelikle kendimizi ve kültürel değerlerimizi doğru anlatmak zorundayız. İnsan odaklı bir anlayışla hareket eden Enstitümüze Yunus Emre isminin seçilmesi bir tesadüf değildir. Bu büyük şahsiyet, şiirleriyle sadece Türkçenin gelişimine önemli bir katkıda bulunmakla kalmamış, aynı zamanda evrensel insani değerler üzerine inşa edilmiş felsefesiyle, hiçbir din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin insanoğlunun barış ve ortak değerler etrafında birlikte yaşamasını amaçlayan mesajlar vermiştir. Yunus Emre Enstitüsü tüm faaliyetlerinde bu temel felsefeyi gözetmeyi bir hedef olarak belirlemiştir.

2009 yılında faaliyetlerine başlayan YEE, yurtdışında elli altı kültür merkezine sahiptir. Söz konusu merkezlerde, Türkçe eğitimi verilmesinin yanı sıra, “farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla yapılan iş birlikleri ile Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimi desteklenmektedir. Kültür merkezleri (Bk. Tablo 3.8.) aracılığıyla Türk kültür ve sanatını tanıtmak amacıyla birçok etkinlik düzenlenmektedir” (YEE, 2018).

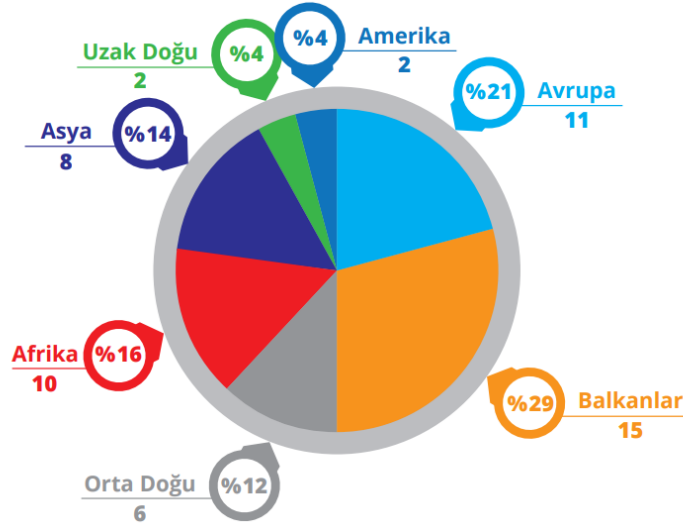
⁹⁹ Detaylı bilgi için bk. 18 Mayıs 2007 tarihli Resmî Gazete. (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070518-3.htm>).

Tablo.3.8. YEE Kültür Merkezlerinin Bölgelere Göre Dağılımı

Avrupa	Balkanlar	Orta Doğu	Afrika	Asya	Uzak Doğu	Amerika
Amsterdam	Belgrad	Amman	Cezayir	Astana	Kuala Lumpur	Sao Paulo
Berlin	Bükreş	Beyrut	Hartum	Bakü	Tokyo	Washington
Brüksel	Foynitsa	Doha	İskenderiye	Kabil		
Budapeşte	İpek	Kudüs	Kahire	Karaçi		
Kiev	İşkodra	Lefkoşa	Mogadişu	Kazan		
Köln	Komrat	Tahran	Nyla	Lahor		
Londra	Köstence		Johannesburg	Moskova		
Paris	Mostar		Rabat	Tiflis		
Roma	Podgoritsa		Tunus			
Varşova	Priştine		Dakar			
Viyana	Prizren					
	Saraybosna					
	Tiran					
	Üsküp					
	Zagreb					
11	15	6	10	8	2	2

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü 2016 Faaliyet Raporu

Grafik 3.5. YEE Kültür Merkezlerinin Bölgelere Göre Dağılımı (Yüzdesel)

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü 2016 Faaliyet Raporu

Enstitünün resmi internet sayfasında YEE'nin vizyonun; “kültür, sanat ve yabancılara Türkçe öğretimi ana başlıkları altında dünyanın birçok ülkesinde gerçekleştirilecek faaliyetler ve oluşturulacak iş birlikleri ile dünya toplumlarının Türkiye'yi daha yakından ve doğru kaynaklardan tanınmasını sağlamak” olduğu misyonun ise; “Türkiye'yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmak, Türkiye'nin diğer ülkeler ile dostluğunu geliştirmek, kültürel alışverişini arttırmak, bununla ilgili yurt içi ve yurt

dışındaki bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak, Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek” olduğu aktarılmaktadır.

YEE faaliyetlerini ‘Yabancılara Türkçe Öğretimi’ ve ‘Kültür Sanat’ olmak üzere iki ayrı ana başlık altında yürütmektedir. “Bu doğrultuda, bu iki faaliyet alanını destekleyecek şekilde icra birimleri oluşturulmuştur. Yabancılara Türkçe öğretimi alanındaki çalışmalar Türkçe Eğitim Müdürlüğü, Sınav Merkezi Birimi ve Türkoloji Birimlerince yürütülmektedir. Kültür sanat alanında yürütülen faaliyetler ve geliştirilen projeler ise Kültür Sanat Müdürlüğü ve Projeler Müdürlüğünce yürütülmektedir” (YEE, 2018).

YEE Türkoloji Müdürlüğünün görev tanımı “Türk dilini, edebiyatını, kültürünü ve sanatını tanıtmak ayrıca bu konuda eğitim almak isteyen gönüllülere yurt dışında gereken hizmeti vermek amacıyla üniversitelerle işbirliği yapmaktadır” şeklinde ifade edilmektedir. Bu kapsamda, üniversitelerle ‘Türkoloji Projesi İşbirliği’ protokolleri imzalayarak hali hazırda var olan bölümlere destek vermekte ve yeni bölümlerin açılmasını teşvik etmektedir. Yapılan protokoller kapsamında müdürlük “Türkoloji/Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerine Türkiye’den öğretim elemanı görevlendirmekte, müfredat ve materyal desteği sağlamakta; bu bölümlerde daha nitelikli ve sürekli eğitim-öğretim verilebilmesi için çalışmalar yürütmektedir” (Yunus Emre Enstitüsü [YEE], 2016: 83).

YEE Kültür Sanat Müdürlüğü enstitünün resmi internet sayfasında, “yurt dışında faaliyet gösteren merkezleri aracılığıyla Türk kültür ve sanatını dünyanın her yerine ulaştırmaya çalışan kültürel etkileşim ve paylaşım odaklı bir birim” olarak tanımlanmaktadır. YEE’nin resmî internet sayfasından edinilen bilgilere göre Müdürlük, “müzik, modern ve klasik Türk el sanatları, tiyatro, sinema, fotoğraf, edebiyat, Türk mutfağı ve daha birçok alanda Türkiye’nin kültür mirasını temsil etmek ve bu mirası tüm dünyaya tanıtan konserler, sergiler, atölye çalışmaları, sahne gösterileri, film gösterimleri, bilimsel toplantılar, aydın buluşmaları ve sanat kursları” düzenlemektedir. Müdürlük, “UNESCO¹⁰⁰ Türkiye Millî Komisyonu tarafından belirlenen anma programlarını da faaliyet takvimi içerisinde değerlendirmekte, Türkiye’de ve Yunus Emre Türk Kültür Merkezlerinin bulunduğu tüm ülkelerde bu alanda birçok faaliyet gerçekleştirmektedir” (YEE, 2018).

¹⁰⁰ Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Birleşmiş Milletler’in özel bir kurumu olarak 1946 yılında kurulmuştur.

YEE ile YÖK eşgüdüm içerisinde yürüttükleri “Türkoloji projesi sayesinde elliye yakın ülkede (Bk. Tablo 3.9.) seksenden fazla üniversitede¹⁰¹ (Bk. Grafik 3.6.) Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri, kürsüleri veya derslerini desteklenmekte ve bu üniversitelere akademisyen, ders kitabı, fiziki altyapı ve müfredat desteği verilmektedir” (YEE, 2016: 19).

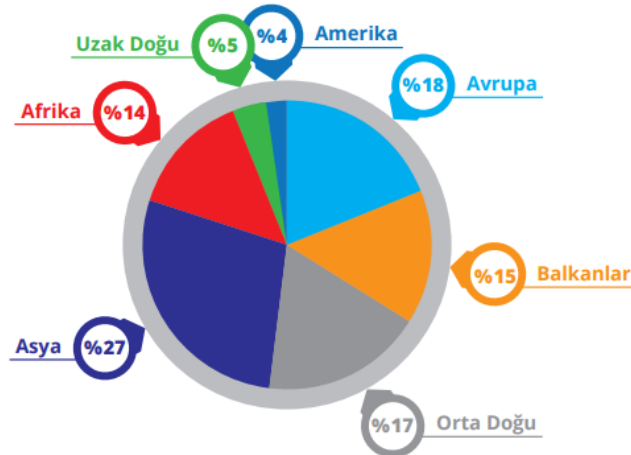
Tablo 3.9. Türkoloji Projesinin Yürütüldüğü Ülkelerin Bölgelere Göre Dağılımı

Avrupa	Balkanlar	Orta Doğu	Afrika	Asya	Uzak Doğu	Amerika
Belarus	Bosna-Hersek	Filistin	Cezayir	Afganistan	Japonya	ABD
Belçika	Bulgaristan	Irak	Fas	Azerbaycan		Arjantin
Çek Cumhuriyeti	Hırvatistan	Katar	Mısır	Çin		
Estonya	Karadağ	Lübnan	Senegal	Endonezya		
İtalya	Kosova	Makedonya	Sudan	Gürcistan		
Letonya	Romanya	Suudi Arabistan	Mozambik	Hindistan		
Litvanya	Sırbistan	Ürdün	Etiyopya	Kazakistan		
Polonya	Moldova	Yemen	Somali	Moğolistan		
Slovakya				Pakistan		
Ukrayna						
10	8	8	8	9	1	2

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü 2016 Faaliyet Raporu

Grafik 3.6. Türkoloji Projesinin Yürütüldüğü Üniversitelerin Bölgelere Göre Dağılımı

Avrupa	Balkanlar	Orta Doğu	Afrika	Asya	Uzak Doğu	Amerika
16	13	15	12	24	3	2

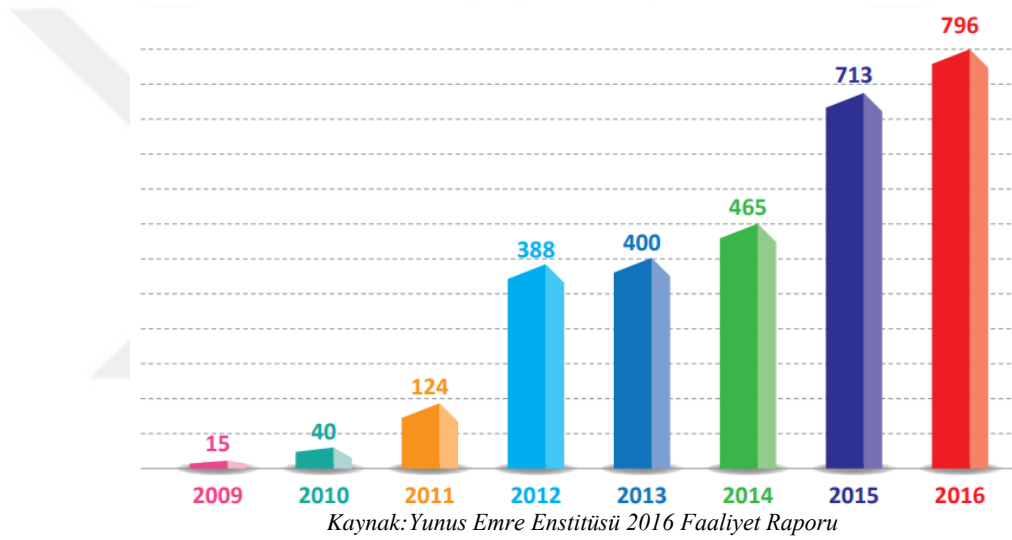
Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü 2016 Faaliyet Raporu

Kurumun 2016 yılı faaliyet raporuna göre YEE “kültür ve sanat faaliyetleri kapsamında Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki kültürel etkileşimi artırmaya ve böylece Türkiye algısına hizmet etmeye çalışmaktadır”. Bu kapsamda yürütülen faaliyetler temelde

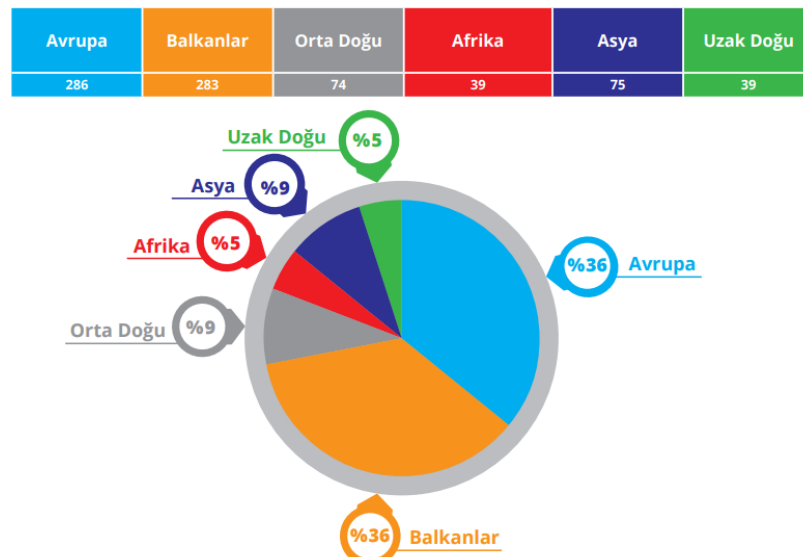
¹⁰¹ 2016 yılı itibariyle bu sayı 46 ülkede 85 Türkoloji Bölümü şeklindedir.

“Türkiye’nin kültür-sanat birikimi olmakla birlikte, kültürel etkileşimi sağlamaya yönelik olarak diğer ülkelerin kültür-sanat ürünleri de YEE’nin tanıtım faaliyetlerine konu olmaktadır” (YEE, 2016: 22-24). YEE, “kültür-sanat faaliyetleriyle Türkiye’nin kültür-sanatını dünyaya tanıtmayı, farklı ülke ve toplumlar arasında kültürel etkileşime aracı olmayı ve Türkiye’deki sığınmacıların kültürel entegrasyonuna katkı sağlamayı amaç olarak benimsemektedir” (YEE, 2016: 22-24). Kurumun son faaliyet raporunun yayınlandığı 2016 yılında, artan Kültür Merkezi sayısına paralel olarak kültür-sanat faaliyetlerinin sayısı (Bk. Grafik 3.7. ve Grafik 3.8.), niteliği ve çeşitliliğinin (Bk. Grafik 3.9.) artış gösterdiği belirtilmektedir (YEE, 2016: 22-24).

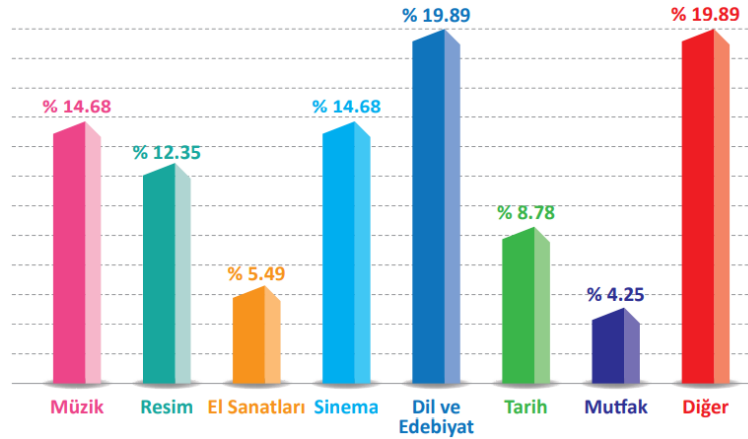
Grafik 3.7. Yıllara Göre YEE Faaliyet Sayıları

Grafik 3.8. 2016 Yılında Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Bölgelere Göre Dağılımı

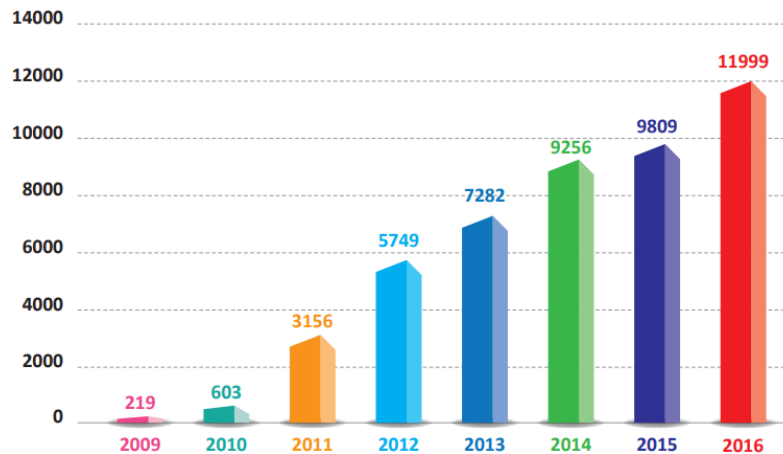
Grafik 3.9. 2016 Yılında Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Türlerine Göre Dağılımı

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü 2016 Faaliyet Raporu

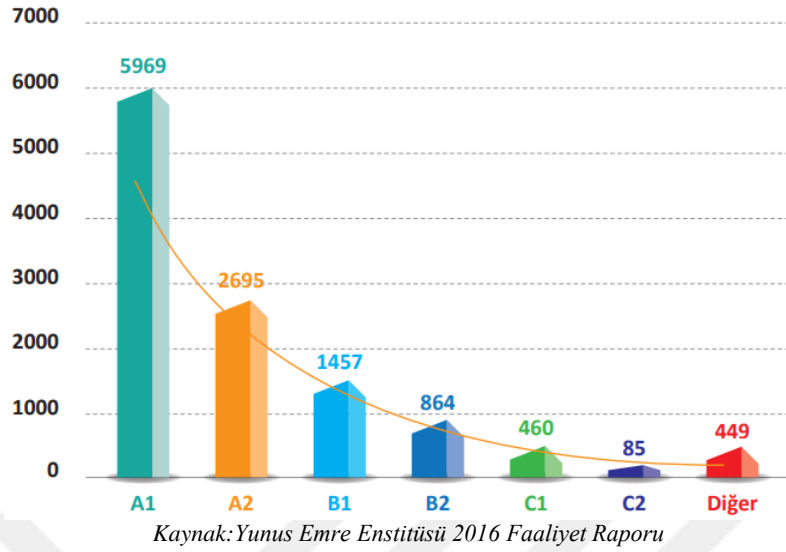
Adı geçen raporda YEE'nin "Türkçe'nin dünyada tanınırlığını ve itibarını artırmak üzere bütün dünyada Türkçe öğretmeyi amaç edinmekte" olduğu belirtilmektedir. Bu noktada kurum ile sunulan bilgilerde "Türkçe öğretimi yoluyla diğer ülke insanların Türkiye'yi doğrudan ve doğru tanımalarını sağlamanın hedeflendiği" ifade edilmektedir ayrıca enstitünün yabancı dil olarak Türkçe'nin öğretimi kapsamında "Türkçeyi yaygınlaştırmaya, bu amaca yönelik öğrenim altyapısını geliştirmeyi ve uluslararası ölçekte Türkçe yeterliliğini ölçmeyi amaç edindiği" belirtilmektedir. Yine aynı rapora göre YEE tarafından "yurt dışındaki kültür merkezleri aracılığıyla Türkçe kursları düzenlenmektedir. 2016 yılında sayısı elliye ulaşan kültür merkezlerinin kırk üçünde aktif olarak Türkçe öğretimi gerçekleştirilmiş ve bu kurslarda yaklaşık on iki bin kursiyer (Bk. Grafik 3.10./3.11./3.12.) Türkçe öğrenmiştir. Aynı yıl seçmeli ders olarak Türkçe öğrenenler de hesaba katıldığında bu sayı yaklaşık yirmi bine yaklaşmıştır" (YEE, 2016: 65-66).

Grafik 3.10. Yıllara Göre Kursiyer Sayısı (2009-2016)

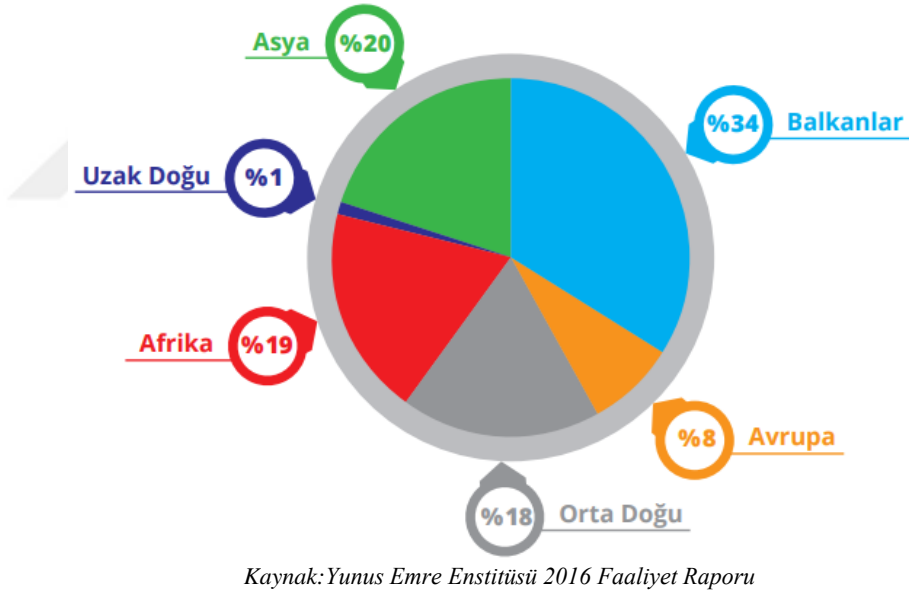

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü 2016 Faaliyet Raporu

Grafik 3.11. Kurlara Göre Kursiyer Dağılımı (2016)

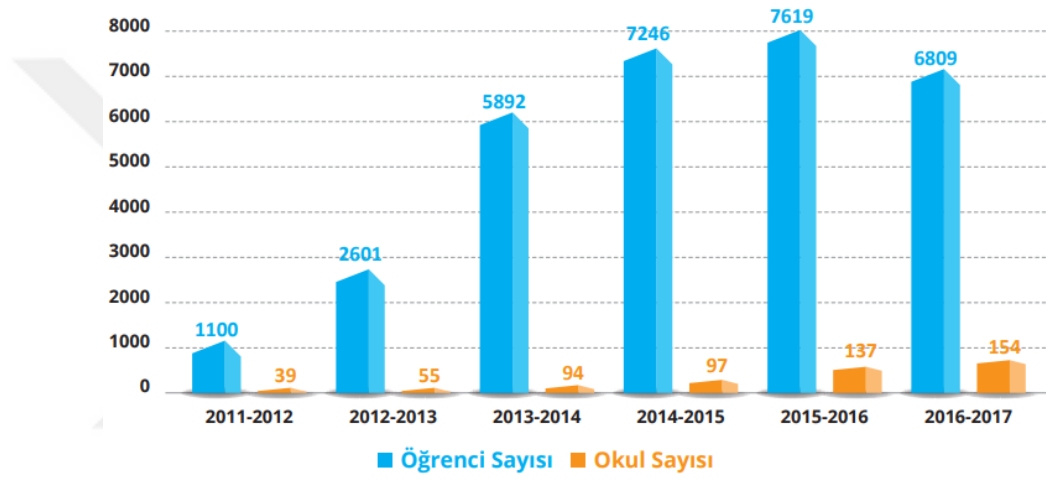
Grafik 3.12. Bölgelere Göre Kursiyer Dağılımı (2016)

Türkiye'nin son yıllarda gerek insani yardımlarla gerekse kalkınma yardımlarıyla dünyanın dört bir yanında adından söz ettirmesi özellikle yardımların ulaştığı ülkelerde Türkçeyi öğrenmeye yönelik bir talep meydana getirmiştir. Bu noktada YEE, bu talepleri karşılamak amacıyla "ihtiyaç duyulan ülkelerde kültür merkezleri kurarken, devlet okullarında da (Bk. Grafik 3.13.) Türkçenin seçmeli yabancı dil olarak okutulması çalışmalarına katkı sağlamaktadır. Müfredat ve araç gereç geliştirme süreçlerinin tamamlanmasının ardından Bosna Hersek, Gürcistan, Romanya ve Polonya'da (Bk. Grafik 3.14.) Türkçe seçmeli ya da zorunlu yabancı dil dersi olarak orta öğretim okullarında

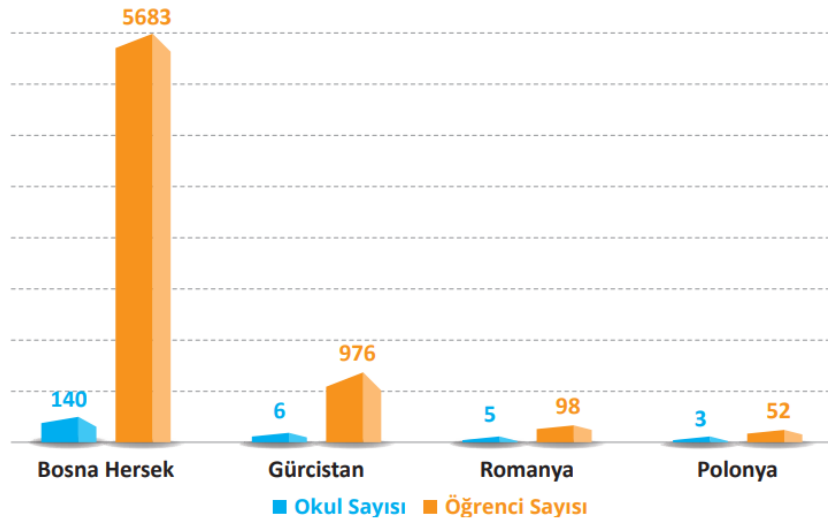
okutulmaktadır” (YEE, 2016:70). Bunların yanı sıra YEE, 2016 yılı itibariyle bazı ülkelerde Türkçe öğretime orta öğretim çağına başlanması ve Japonya ile Karadağ’da “Türkçenin üniversite düzeyinde seçmeli yabancı dil dersi olarak okutulması yönünde” çalışmalar yapmaktadır. YEE ayrıca “‘Tercihim Türkçe’ projesi kapsamında öğrencilere ve öğretmenlere yönelik çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Öğrencilere materyal ve kırtasiye desteğinde bulunulmasının yanı sıra çeşitli şenlikler düzenlenmektedir. Özellikle öğretmenlerin meslekî gelişimlerine katkı sunmak amacıyla eğitimler” vermektedir (YEE, 2016:70).

Grafik 3.13. Yıllara Göre Öğrenci ve Okul Sayısı (2011-2016)

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü 2016 Faaliyet Raporu

Grafik 3.14. Öğrenci ve Okul Sayısının Ükelere Göre Dağılımı (2016)

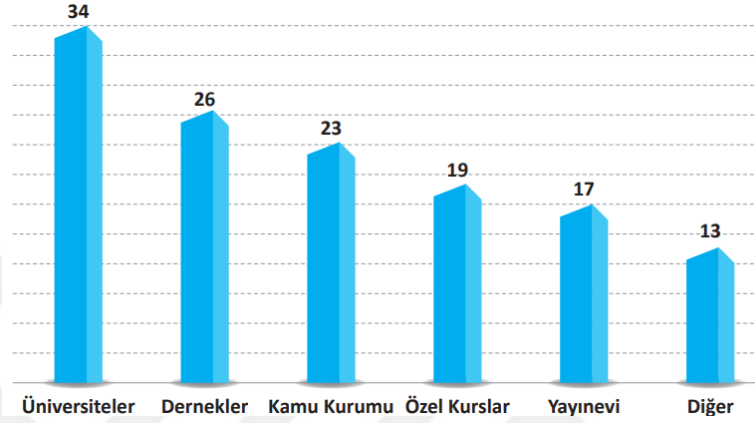

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü 2016 Faaliyet Raporu

Rapora göre ayrıca YEE “Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında kullanılması için temel ve yardımcı ders materyalleri (çalışma kitapları, öğretmen kılavuz kitapları,

yardımcı okuma kitapları, resimli sözlükler, Z-kitap gibi basılı, görsel ve işitsel dil öğretim araç gereçleri) de hazırlanmaktadır. Bu bağlamda 2016 yılında toplam yüz otuz iki farklı kurum ve kuruluşu” (Bk. Grafik 3.15.) YEE tarafından kitap temin edilmiştir. (YEE, 2016: 72).

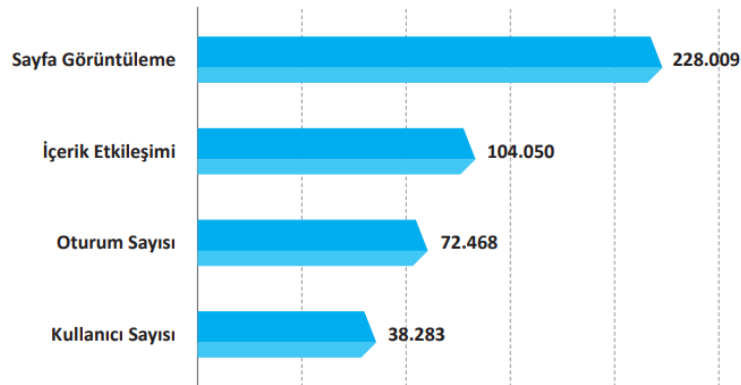
Grafik 3.15. Kitap Satışı Yapılan Kurumlar (2016)

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü 2016 Faaliyet Raporu

YEE tüm bu faaliyetlerinin yanı sıra “Türkçenin Sesi Radyosu ismiyle Türk dili, kültürü, sanat ve edebiyatını daha geniş kitlelere tanıtmak (Bk. Grafik 3.16.) amacıyla internet tabanlı yayın yapan bir de radyo kurmuştur” (YEE, 2016: 80).

Grafik 3.16. Türkçenin Sesi Radyosu İçerik İstatistikleri (2016)

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü 2016 Faaliyet Raporu

YEE, “Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi özel bir ihtisas alanı olduğundan” öğretmen yetiştirme faaliyetleri bağlamında sertifika programları da gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda YEE, çeşitli üniversitelerle yaptığı iş birliği ile sertifika programlarında okutman adaylarının uygulamalı eğitim almasını sağlamaktadır (YEE, 2016: 81).

3.2. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç İnşa Edicisi Olarak Sivil Toplum

Sivil toplum globalleşen dünya düzeni içerisinde hem ulusal hem de uluslararası arenada hayatın her alanında sıkça adı duyulan bir kavram ve olgudur. Özellikle internet teknolojileri ve sosyal medyanın etkin rolü ile birlikte son yıllarda daha da güçlenen sivil toplum hareket ve kuruluşları etki alanlarını genişletmiştir. Son yıllarda uluslararası alanda yahut medyada İnsan Hakları İzleme Örgütü, Uluslararası Af Örgütü, Greenpeace, Sınır Tanımayan Doktorlar ve Uluslararası Şeffaflık Örgütü gibi STK'ların isimleri daha sık duyulmaya başlanmıştır (Nye, 2004/2017: 133). Türkiye özelinde de STK'lar hem yurtiçinde hem de yurtdışında etkin olmaktadır.

Bilgi çağında dış politika uygulamalarında diğer toplumların ve onların kamuoylarının üzerinde etki bakımından STK'ların yumuşak gücü ciddi anlamda artmıştır (aktaran Nye, 2004/2017: 132). "Küresel Vicdan" gibi hareket edip münferit olarak devletlerin kapsamı dışında kalan (Nye, 2004/2017: 131) STK'lar özellikle uluslararası alanda hükümetlerin ve uluslararası örgütlerin eksik kaldığı noktalarda bir nevi açık kapatma rolü üstlenmektedir. Bu rolleri çerçevesinde STK'lar ulus aşırı şirketlere, uluslararası örgütlere, hükümete ve bunların karar alıcılarına direkt olarak, kamuoyu desteğini arkalarına alarak dolaylı olarak politikalarını değiştirmeleri yahut istedikleri kararı almaları yolunda baskı kurabilmektedirler. Küreselleşme ile evrilen yeni diplomasi anlayışı içerisinde STK'lar da yeni temel aktörler olarak yerlerini almışlardır. Türkiye'de de birçok sivil toplum kuruluşu son yıllarda hem birer ulusal hem de birer uluslararası aktör olarak yerlerini almıştır.

Türkiye'nin son yıllarda özel bir önem verdiği insani/kalkınma yardım faaliyetlerinde STK'lar önemli bir paya sahiptir. Türkiye'nin toplam kalkınma yardımları içerisinde STK katkısı giderek artmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye'nin STK yardımları 2015 yılına kıyasla %38 oranında artarak 2016 yılında 655,17 milyon dolara ulaşmıştır (Umut vd., 2016:100). Türkiye'nin STK yardımlarının büyük bir kısmını Suriye iç savaşından kaçan sığınmacılara yapılan yardımlar oluşturmaktadır. 2016 yılında STK'lar vasıtasıyla toplam 429 milyon dolar Acil ve İnsani Yardım yapılmıştır. Yapılan yardımlar içerisinde en büyük pay sosyal altyapılar ve hizmetler sektöründe gerçekleşmiş bu alanda 136,20 milyon dolar yardım yapılmıştır. Bunun dışında STK'lar eğitime 36 milyon, sağlık sektörüne 12,9 milyon, su ve su hijyeni çalışmalarına 16 milyon ve diğer sosyal altyapı ve hizmetler sektörüne 66 milyon dolarlık katkıda bulunmuşlardır (Umut vd., 2016:100).

3.2.1. Türk Kızılay

Türk Kızılay'ın temel kuruluş felsefesine baktığımızda ilk olarak “savaş alanında yaralanan ya da hastalanan askerlere hiçbir ayırım gözetmeksizin yardım etmek arzusundan” doğduğu ifade edilmektedir (Türk Kızılay, 2018). Bu felsefe temelinde Ömer Lütfi Paşa¹⁰², kendisinin başkanlığında bir kurul oluşturmuş ve bu kurul, 11 Haziran 1868 tarihinde bir taahhütname hazırlayarak, ‘Mecruhin ve Mardayı Askeriyeye İmdat ve Muavenet Cemiyeti (Hasta ve Yaralı Askerlere Yardım Derneği)’ adıyla bugünkü Kızılay’ı kurmuştur (Türk Kızılay, 2018). Kuruluş daha sonra "1876'da amblem olarak ‘Hilal’i almış adını da ‘Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti’ olarak değiştirmiş ve 93 Harbi¹⁰³’nde önemli hizmetler vermiştir. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan ilk genel kurulda adı ‘Türkiye Hilali Ahmer Cemiyeti’ olarak değiştirilmiştir. Cemiyetin 28 Nisan 1935'te toplanan genel kongresinde, Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilen ‘Kızılay’ adı oy birliğiyle kabul edilmiş ve kuruluşun adı ‘Türkiye Kızılay Cemiyeti’ olarak değişmiştir. Dernek, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün himayesinde sağlık ve sosyal yardım alanlarındaki hizmetlerini daha da geliştirmiştir. 22 Eylül 1947 tarihinde dönemin Bakanlar Kurulunca onaylanan tüzük ile kuruluşun adı ‘Türkiye Kızılay Derneği’ olarak onaylanmıştır (Türk Kızılay, 2018).

Türkiye'nin ilk insani yardım kuruluşu olan Türk Kızılay “kamu yararına çalışan bir kurum olup izin almaksızın yardım toplama hakkına sahiptir” (Türk Kızılay, 2018). Kuruluşun resmî internet sayfasında misyonu “Pro-aktif bir kurum olarak afetlerde ve olağan dönemde ihtiyaç sahipleri ve korunmasızlara yönelik yardım sağlamak, toplumda yardımlaşmayı geliştirmek, güvenli kan teminini gerçekleştirmek ve zarar görülebilirliği azaltmak”, vizyonu ise “Türkiye’de ve dünyada, insani yardım hizmetinde model alınan, insanların en zor anlarında yanındaki kuruluş olmak” şeklinde açıklanmaktadır. Yine resmî internet sayfasında kurumun temel ilkeleri¹⁰⁴ ise şu şekilde sıralanmıştır;

¹⁰² Osmanlı Devleti Serdar-ı Ekrem'i. Asıl adı Michel Lattas'dır. 1828 yılında Avusturya'dan kaçarak Osmanlı Devleti'ne iltica etmiş ve Ömer Lütfi adını almıştır. Yüzbaşı rütbesiyle orduya katılmış, veliahtlığı döneminde Sultan Abdülmecid'in hocalığını yapmıştır.

¹⁰³ 93 Harbi ya da 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, Osmanlı padişahı II. Abdülhamit ve Rus çarı II. Alexander döneminde yapılmış olan bir Osmanlı-Rus Savaşı'dır. Rumi takvime göre 1293 yılına denk geldiğinden Osmanlı tarihinde 93 Harbi olarak bilinir.

¹⁰⁴ Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Hareketi öğretisi, 1965’de ilan edilen Hareketin Temel İlkeleriyle özetlenmiştir. Bu Temel İlkeler, Uluslararası Federasyon (IFRC), Ulusal Dernekler (Kızılay/Kızılhaç) ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin (ICRC) görevli ve gönüllülerine yardım çalışmalarındaki faaliyet alanlarını belirleme ve kolaylaştırma konularında yol gösterirken, aynı zamanda Hareketin amacını ve yardımseverlik değerlerini tanıtmak için evrensel bir temel oluşturur.

- *İnsanlık; Savaş alanında yaralılara ayırım gözetmeksizin yardım etme isteğinden doğan Kızılay, her nerede olursa olsun insan ıstırabını ulusal ve uluslararası kapasitesi dâhilinde önlemek ve dindirmek için çabalar. Amacı insan hayatının, sağlığının korunması ve insan onuruna saygı duyulmasının sağlanmasıdır. Bütün insanlar arasında karşılıklı anlayışı, dostluğu, işbirliğini ve kalıcı barışı destekler.*
- *Ayırım Gözetmemek; Kızılay, milliyet, ırk, dini inanç, sınıf veya siyasi düşünce farkı gözetmez. İnsan ıstırabını, en ivedi ve zaruri ihtiyaçlara öncelik vererek dindirmeye çalışır.*
- *Tarafsızlık; Kızılay, herkesin güvenini kazanmak amacıyla, düşmanlıklara taraf olmaz ve hiçbir zaman siyasal, ırksal, dinsel ve ideolojik nitelikteki ihtilaflara girmez.*
- *Bağımsızlık; Kızılay bağımsız bir kurumdur. Kızılay, insancıl faaliyetlerinde kamu otoritelerinin yardımcısı olarak, Türkiye Cumhuriyeti Devleti yasalarına tabii, ancak kendisine her daim Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Hareketi temel ilkelerine uygun hareket etme olanağı veren bir özerkliğe sahiptir.*
- *Gönüllü Hizmet; Kızılay, hizmetlerinden hiçbir şekilde çıkar gözetmeyen gönüllü bir yardım kurumudur.*
- *Birlik; Türkiye’de ‘Kızılay’ adı altında tek bir dernek kurulabilir. Bu dernek herkese açıktır. İnsancıl faaliyetlerini bütün yurdu kapsayacak şekilde yürütür.*
- *Evrensellik; diğer ülke ulusal dernekleri ile eşit statüye sahip ve karşılıklı yardımlaşmada onlarla eşit sorumlulukları ve görevleri paylaşan Kızılay, dünya çapında bir organizasyonun içinde yer alır.*

Kuruluş resmî internet sayfasında belirtildiği üzere, Türk Kızılay göç ve mülteci hizmetleri kapsamında;

Türkiye sınırları içerisinde kayıt altında bulunan tüm yabancılara yönelik insani yardım faaliyetleri yürütmektedir. Türk Kızılay Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü; İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, AFAD, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) ve Birleşmiş Milletler ajansları gibi göç alanında hizmet veren kurum ve kuruluşlar ile işbirliği ve koordinasyon içerisinde çalışmaktadır. Bu kapsamda Türkiye sınırları içerisinde yardıma muhtaç durumda yaşayan kayıtlı tüm yabancılara yönelik acil yardım ile uyum ve bütünleşme hizmetleri verilmesi, aynı ve nakdi yardım sağlanması, proje ve programların geliştirilmesi ve uygulanmasından sorumludur. Kızılay Kart¹⁰⁵,

¹⁰⁵ Kızılay Kart, ihtiyaç sahiplerinin tüm ihtiyaçlarını alışveriş noktalarından, verileni değil tercih ettiğini almasını sağlamak amacıyla üretilen, akıllı kart sistemidir. Kızılay Kart modeliyle, belirlenen yardım tutarları, lojistik operasyona gerek kalmadan ve zamandan tasarruf edilerek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır. Türk Kızılayı tarafından belirlenen tutarların, kişiye özel olan Kızılay Kart’a aktarılması sonucunda, kart

çocuk koruma/çocuk dostu alanlar (4-18 yaş grubuna yönelik sunulan psikososyal destek ve beceri geliştirici faaliyetler), toplum merkezleri (kamp dışında bulunan yetişkin ve çocuk nüfusa yönelik meslek ve lisan kursları ile uyum çalışmaları, psikososyal destek, koruma, yönlendirme ve savunuculuk faaliyetleri) ve sınır yardımları faaliyetlerinin (Suriye içerisine ulaştırılmak üzere bağışlanan insani yardım malzemelerinin sınır noktalarından gönderimi) yanı sıra kabul ve barınma ile geri gönderme merkezlerinde sunulan hizmetler Türk Kızılay Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü bünyesinde gerçekleştirilmektedir.

Kuruluşun resmî internet sayfasında aktarılan bir diğer bilgiye göre Türk Kızılay “son on yılda yetmiş sekiz farklı ülkede doğal ve insan kaynaklı afetlere müdahale etmiş, kuruluşundan bugüne yüz otuz yedi ülkeye yardım” ulaştırmıştır. Kuruluşun tüzüğünde¹⁰⁶ de vurgulandığı gibi “dil, din, ırk ayrımı gözetmeden çalışmalarını sürdüren Türk Kızılay, dünyanın farklı bölgelerinde milyonlarca insana yardım ulaştırmaktadır”. Kuruluşundan günümüze insani yardım kapsamında gerçekleştirdiği yardımlar ile Türk Kızılay, bugün insani yardım alanında uluslararası bir aktör haline gelmiştir. Türk Kızılay afetlere müdahale işlevinin yanında yardımda muhtaç konumdaki insanların temel insani ihtiyaçlarını (barınma, beslenme vb.) da karşılamaktadır. Kuruluşun resmî internet sayfasında aktarılan bilgilere göre Türk Kızılay, “Filistin, Sudan, Endonezya, Sri Lanka, Kırgızistan, Kosova, Somali, Pakistan gibi ülkelerde insani yardım faaliyetlerinin yanı sıra pek çok kalıcı refaha yönelik çalışmalar yürütmektedir. İhtiyaç sahibi ülkelerdeki projelerini konut, okul, toplum merkezi, ibadethane, kamu tesisleri inşası, geçim kaynaklarının temini ve desteklenmesi, sağlık, eğitim, sosyal yardım, tarım ve sulama gibi alanlarda yoğunlaşmıştır” (Türk Kızılay, 2018).

Kısacası Türk Kızılay Türkiye’nin insani yardım faaliyetleri kapsamında sadece ülke çapında değil uluslararası alanda da en önemli kuruluşlarından birisi olma vasfına haiz olup Türkiye’nin yumuşak güç inşasına katkısı önemli düzeydedir.

kullanıcılarının istedikleri zaman, bakiyeleri doğrultusunda alışverişlerini, nakit kullanmadan yapabilmesine olanak sağlamaktadır.

¹⁰⁶ Detaylı bilgi için bk. Türkiye Kızılay Derneği Tüzüğü. (https://www.kizilay.org.tr/Upload/Editor/files/1235049841_Tuzuk_19_02_2009.pdf).

3.2.2. Türkiye Maarif Vakfı

Türkiye Maarif Vakfı (TMV), “kültür ve medeniyet etkileşimini ortak iyi'ye ulaştıracak bir yol olarak gören Türkiye'nin uluslararası eğitimde dünyaya açılan kapısıdır” (Türkiye Maarif Vakfı, 2018) mottosuyla, 17 Haziran 2016 tarihli 6721 sayılı kanun¹⁰⁷ ile kurulmuştur. TMV, “Türkiye sınırları dışında Türkiye adına (Millî Eğitim Bakanlığı dışında) doğrudan eğitim kurumu açma yetkisine sahip tek kuruluştur. Kâr amacı gütmeyen, kamu yararına çalışan bir vakıf olan Türkiye Maarif Vakfı, her ülkede okul öncesinden yükseköğretime eğitimin her aşamasında etkin faaliyet yürütmek” amacıyla kurulmuştur (TMV, 2018). Kuruluşun resmî internet sayfasında vizyonu “İlmini ve irfanını insanlığın barış ve huzuru için kullanacak iyi insanların yetiştiği öncü bir eğitim kurumu olmak” misyonu ise “Bütün dünyada insanlığın ortak birikimini ve Anadolu'nun kadim irfan geleneğini esas alan kapsamlı eğitim faaliyetleri yürütmek” olarak açıklanmaktadır.

TMV'nin faaliyet alanları ‘Eğitim-Öğretim’, ‘Eğitim Destek’, ‘Yayın ile Burs ve Barınma’ olarak dört ana başlıkta toplanmaktadır (Bk. Tablo 2.10.).

Tablo 2.10. TMV Faaliyet Alanları ve Faaliyetleri

- Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları açar.
- Yaygın eğitim amaçlı kurslar, etüt merkezleri ve kültür merkezleri gibi tesisler kurar

- Eğitim-öğretim sürecinin tamamlayıcı birimleri olarak kütüphaneler, laboratuvarlar, sanat ve spor tesisleri kurar.
- Türkiye Maarif Vakfı Kariyer Takip ve Rehberlik Sistemiyle mezunlarımızın kariyer planlamalarına destek olur.

- Eğitim amaçlı yayın organları kurar.
- Eğitim program ve içeriklerini geliştirir, üretir ve yayınlar.

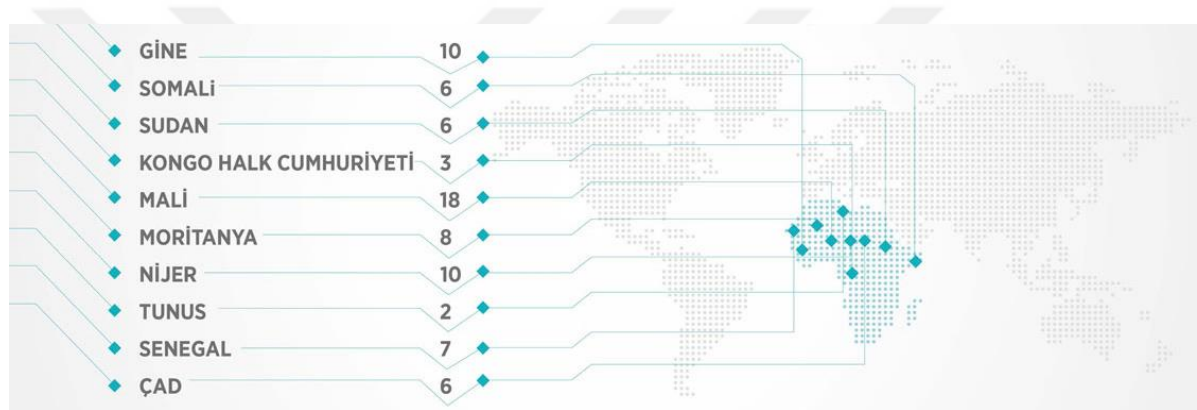

- Okul öncesi eğitimden üniversiteye kadar bütün eğitim süreçlerinde öğrencilere; eğitim amaçlı burslar ile nakdî destekler ve eğitim materyalleri ile aynı destekler sağlar.

¹⁰⁷ Detaylı bilgi için bk. 28 Haziran 2016 Tarihli Resmî Gazete (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160628-17.htm>)

TMV 2018 yılının ilk çeyreği itibariyle yüz sekiz okulda yaklaşık on bin öğrenci ile eğitim öğretim faaliyeti yürütmektedir. Kurulduğu 2016 yılından bu yana TMV tarafından, “vakfın stratejik planı doğrultusundaki öncelikler çerçevesinde, ilgili bakanlık ve diğer devlet kurumlarıyla istişare halinde” dünya genelinde seksen üç ülke ile resmi temaslarda bulunulmuş otuz dokuz ülkeye ise vakıf adına direktör atanmıştır (CNNTURK, 2018). TMV'nin bugüne dek “Gine, Somali, Sudan, Kongo Halk Cumhuriyeti, Mali, Moritanya, Nijer, Tunus, Senegal, Çad'da Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ)¹⁰⁸ iltisaklı toplam 8 bin 506 öğrencinin eğitim aldığı yetmiş altı okulu (Bk. Görsel 2.7)” devraldığı görülmektedir (CNNTURK, 2018).

Görsel 2.7. Ülke Bazında TMV'ye Devredilen FETÖ İltisaklı Okul Sayıları

Kaynak: AA (<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/9687>)

TMV stratejik olarak öncelik arz eden bölgelerde alternatif okullar oluşturmak ve Türk diasporasının eğitim ihtiyacını gidermek amacıyla on bir ülkede de otuz iki yeni okul açmıştır. Bu okullardan Gambiya, Sierra Leone, Cibuti, Sao Tome ve Principe, ABD, Kosova, Afganistan, Gürcistan, Bosna Hersek, Tanzanya ve Makedonya'daki okullarda bin yüz yirmi yedi öğrenci eğitime başlamıştır bu sayılanlarla birlikte toplamda yirmi beş ülkede ise hem FETÖ bağlantılı okullarının devralınması hem de yeni okulların açılması için protokoller imzalamıştır (CNNTURK, 2018).

2018 yılı nisan ayı itibariyle Afganistan'da FETÖ ile iltisaklı olduğu tespit edilen yaklaşık kırk okulun Maarif Vakfı'na devredilmesi için gerekli prosedürler tamamlanmıştır. Bu devir sonrası sekiz bini aşkın öğrencinin eğitim aldığı okulların eklenmesiyle vakıf bünyesindeki kurumlarda öğrenim gören öğrenci sayısı yirmi bine yaklaşması

¹⁰⁸ Türkiye’de (birisi 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilmeye çalışılan askeri kalkışma olmak üzere) birden fazla kez anayasal düzeni ortadan kaldırmak, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini devirmek için darbe girişiminde bulunan devlet içerisinde yasa dışı yollarla yuvalanan terör örgütü.

öngörülmektedir. TMV'nin 2018 yılı ilk çeyreği itibariyle ABD, Afganistan, Almanya, Arnavutluk, Avustralya, Avusturya, Bosna Hersek, Burundi, Çad, Cibuti, Etiyopya, Fransa, Gabon, Gambiya, Gine, Güney Afrika, Gürcistan, Irak, Kamerun, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Kongo Halk Cumhuriyeti, Kosova, Kuveyt, Irak, Madagaskar, Makedonya, Mali, Moritanya, Nijer, Pakistan, Romanya, Sao Tome ve Principe, Senegal, Sierra Leone, Somali, Sudan, Suriye, Tanzanya, Tunus ve Ürdün'de temsilciliği bulunmaktadır.

2.2.3. Türkiye Diyanet Vakfı

Daha önce de ifade edildiği gibi yumuşak gücün en önemli kaynağını kültür oluşturmaktadır ve din de bu kapsamda oldukça önemli bir faktördür. Din faktörü geçmişten bugüne uluslararası alanda toplumları bir araya yahut karşı karşıya getiren dinamiklerin başında gelmektedir. Geçmişten günümüze birçok ülke din yahut mezhep faktörünü kullanarak nüfuz alanını genişletmeye çalışmakta ve ülke menfaatleri bağlamında kitleleri manipüle etmeye çalışmaktadır (Sancak, 2018: 309).

Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) “13 Mart 1975 tarihinde, dönemin Diyanet İşleri Başkanı Dr. Lütfi Doğan, Diyanet İşleri Başkan Yardımcıları Dr. Tayyar Altıkulaç ve Yakup Üstün ile Özlük İşleri Müdürü Ahmet Uzunoğlu tarafından kurulmuştur” (TDV, 2017). Temelde Diyanet İşleri Başkanlığının yürüttüğü faaliyetlere destek vermek için kurulan TDV, resmî internet sayfasında aktarılan bilgilere göre “din hizmetlerinin daha geniş kitlelere ulaştırılması ve dini hizmetlerde görev alacak neslin yetiştirilmesinde bugüne kadar önemli görevler üstlenmiş olup, yeryüzünde iyiliğin egemen olması misyonu, Türkiye’de ve yedi kıtada insanlığın hizmetinde bir vakıf olma vizyonu” ile hareket etmektedir (TDV, 2017).

TDV, öncelikli olarak kuruluşundaki temel amaca yani Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yürüttüğü faaliyetlere destek vermektedir. Vakıf gerek Türkiye sınırları içerisinde gerekse yurtdışı faaliyetlerinde eğitim konusunu öncelemektedir. Ayrıca vakıf hem ülke içinde hem de ülke dışında insani yardım faaliyetleri ve sosyal çalışmalar yürütmektedir. Vakıf başarılı öğrencilere burs vermektedir ayrıca Uluslararası İmam Hatip Öğrenci Programı (UIHL)¹⁰⁹,

¹⁰⁹ UIHL, muhtelif ülkelerde yaşayan Müslüman azınlıklar ve Müslüman ülke ve toplulukların, Türkiye'deki imam hatip liseleri müfredat ve programından faydalanmasını sağlamak ve bu seviyede eğitim imkânı sunmak amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı ve MEB işbirliğinde yürütülmektedir.

Uluslararası İlahiyat Programı (UİP)¹¹⁰, Uluslararası İlahiyat Lisansüstü Burs Programı¹¹¹, Uluslararası İmam Hatip Liseleri Mezun Destek Programı¹¹² ve Uluslararası Konuk Öğrenci Programı ile yaklaşık yüz on bir ülkeden öğrencilere Türkiye’de eğitim imkânı sunmaktadır (TDV, 2017). Kurum faaliyet raporuna göre 2017 yılı içerisinde Uluslararası Öğrenci Programı dahilinde UİHL kapsamında yetmiş üç ülkeden toplamda bin altmış sekiz öğrenci Kayseri, Konya, İstanbul, Bursa ve Sivas’taki yedi Uluslararası İmam Hatip Lisesinde eğitimine devam etmektedir. Yine program kapsamında altı yüz elli sekiz UİP programı öğrencisi, iki yüz altmış dokuz uluslararası lisans, yüz iki lisansüstü ve elli üç Kırgızistan Oş İlahiyat hazırlık sınıfı öğrencileri olmak üzere toplam 2 bin 153 öğrenci desteklenmektedir. Bu öğrencilerin ulaşım, yurt, burs, okul harcı, sağlık, giyim ve kırtasiye gibi tüm masrafları TDV tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca, 29 Mayıs Üniversitesinde, öğrenci yurtlarında, öğrenci konukevlerinde, Bornova Kolejinde ve yurt dışı eğitim kurumlarında toplam 30 bin 436 öğrenciye destek vermektedir. Bunların yanı sıra vakıf burs programı kapsamında 2016-2017 yılında 19 bin 434 öğrenciye bir defaya mahsus 250’şer TL; çeşitli kriterlerde değerlendirmeler yaparak toplamda ise 23 bin 982 öğrenciye 8 milyon 218 bin 950 TL değerinde burs ve eğitim yardımı yapmıştır (TDV, 2017).

Görsel 2.8. TDV Eğitim Programı İstatistikleri

Kaynak: TDV 2017 Faaliyet Raporu

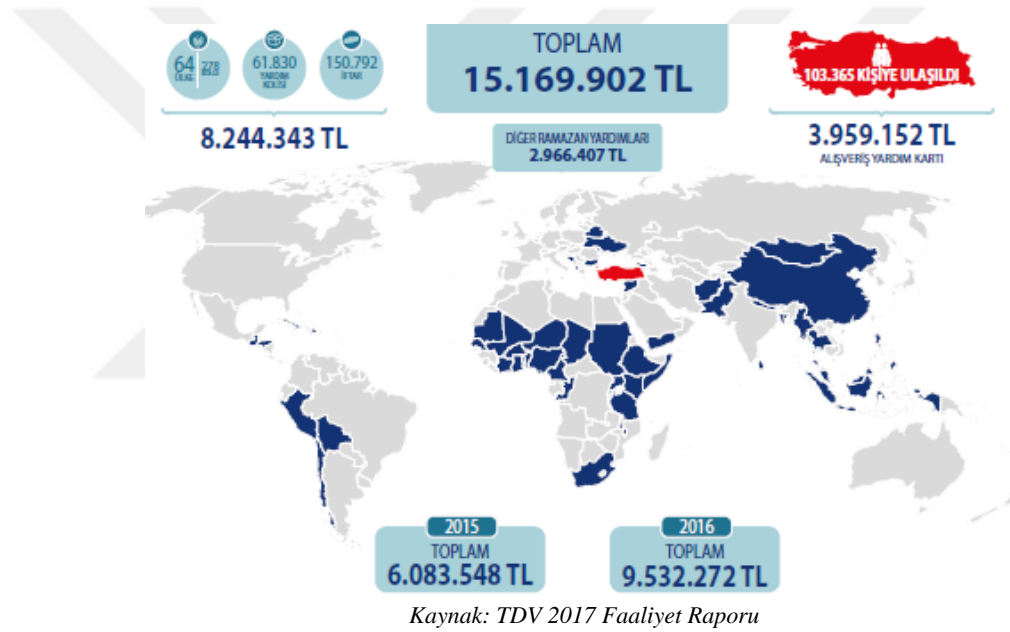
¹¹⁰ Bu program; yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının, muhtelif ülkelerde yaşayan Müslüman azınlıklar ve Müslüman ülke ve toplulukların, din hizmetleri ve din eğitimi başta olmak üzere nitelikli insan kaynağı yetiştirmek amacıyla yürütülmektedir.

¹¹¹ Bu program, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları, muhtelif ülkelerde yaşayan Müslüman azınlıklar ve Müslüman ülke ve toplulukların, ilahiyat alanında eğitim veren yükseköğretim kurumlarına akademisyen yetiştirmek amacıyla tasarlanmıştır.

¹¹² Bu program; Vakfın yurt dışında açtığı ve desteklediği liseler ile uluslararası imam Hatip Liselerinde eğitimini tamamlayan ve ilahiyat fakültesi haricindeki, tıp, mühendislik, mimarlık, hukuk ve eğitim fakültelerinde öğrenimine devam eden öğrencilere yönelik tasarlanmıştır.

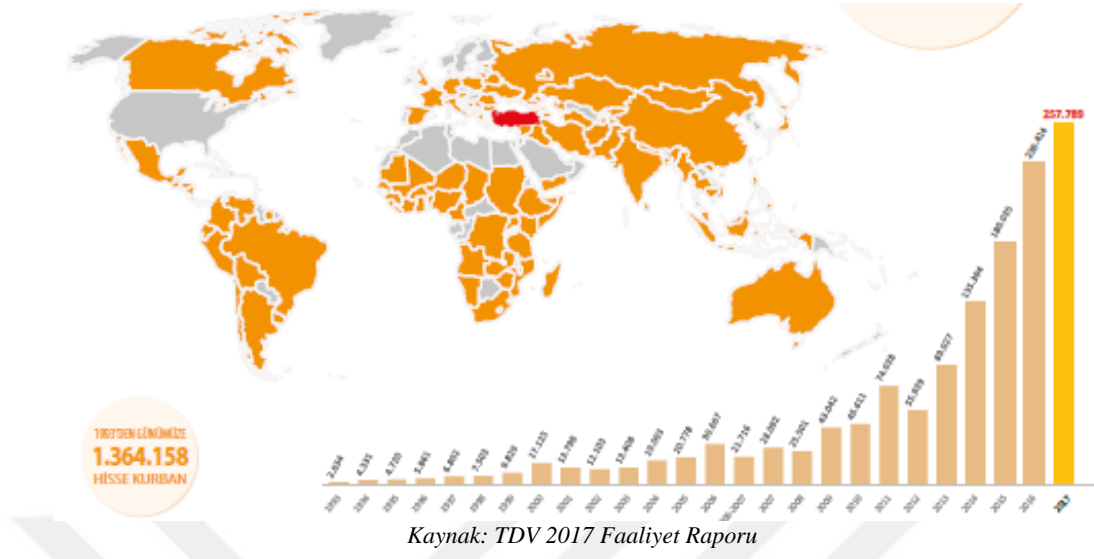
İnsani yardım faaliyetleri kapsamında ise dünyanın farklı coğrafyalarında açlık, doğal afet, savaş ve şiddetin yaşandığı kriz bölgelerindeki insanlara yardım ulaştıran Vakıf, her yıl Ramazan ayında iftar programları düzenlemektedir. Vakıf 2018 yılı itibari ile yüz kırk beş ülkedeki faaliyetleriyle uluslararası bir sivil toplum kuruluşu haline gelmiştir (TDV, 2018). TDV 2017 yılı faaliyet raporuna insani yardım faaliyetleri kapsamında göre bir çok farklı alanda yüz kırkın üzerinde ülkeye yardım ulaştırmıştır. TDV'nin insani yardım faaliyetlerinin en önemli ayağını oluşturan Ramazan organizasyonlarında, her yıl yardım yapan insanlar tarafından Vakfa emanet edilen zekât ve fitreler yurt içi ve yurt dışında ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır (Bk. Görsel 2.9.).

Görsel 2.9. 2015-2016-2017 Yılları TDV Ramazan Yardımları

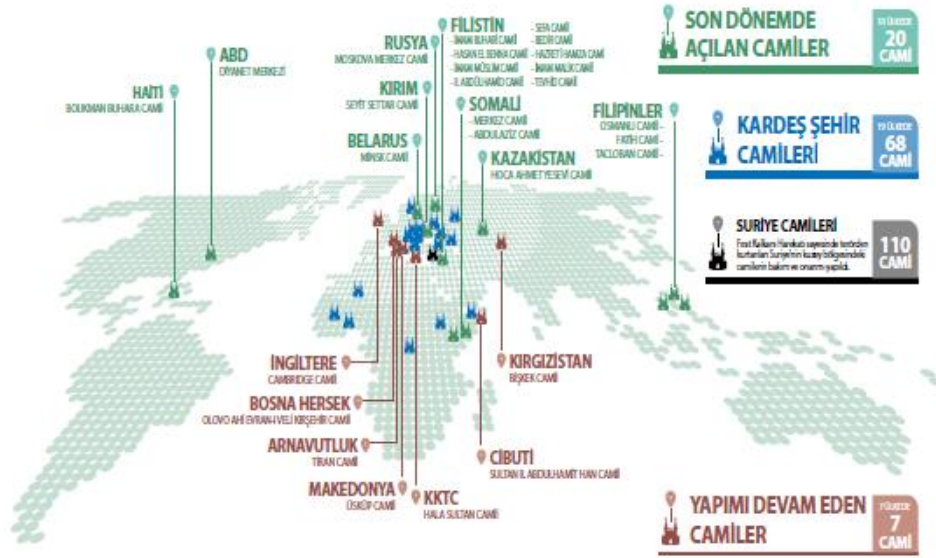
Ramazan organizasyonları dışında TDV Vekâlet Yoluyla Kurban Kesim Programı ile de vatandaşların verdiği vekâlet kurban hisselerini onlar adına yurt içinde ve dünyanın dört bir tarafında ihtiyaç sahiplerine dağıtmaktadır. 2017 yılında yurt içinde iki yüz altmış merkezde 27 bin 062 hisse, yurt dışında yüz otuz dokuz ülkenin yedi yüz on bölgesinde 230 bin 727 hisse olmak üzere toplam 257 bin 789 hisse kurban TDV tarafından kesilerek ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır (Bk. Görsel 2.10).

Görsel 2.10. Yıllara Göre TDV Vekâlet Yoluyla Kurban Kesim Programı İstatistikleri

Eğitim ve insani yardım faaliyetleri dışında 2017 faaliyet raporuna göre TDV yurt dışında yedi ülkede yedi cami inşaatı, sekiz ülkede on cami yer tahsis ve projelendirme işlemleri olmak üzere toplam on beş cami projesi çalışması gerçekleştirmiştir (Bk. Görsel 2.11.).

Görsel 2.11. TDV Dünya Geneli Cami Yapım Projeleri

Vakıf, Diyanet İşleri Başkanlığı ile birlikte farklı coğrafyalardaki Müslümanların dinî, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla bir Kardeş Şehir Projesi yürütmektedir. 2017 faaliyet raporuna göre proje kapsamında şu ana kadar vakfın şubeleri

müftülüklerle işbirliği hâlinde doksan beş ülkede iki yüz dokuz şehirle kardeş şehir olarak eşleştirilmiş ve birlikte projeler yapmaları sağlanmıştır. Kardeş Şehir Projesi kapsamında 2017 yılında 230 bin 672 TL, 140 bin 178 Euro, 600 bin 299 dolar yardım yapılmıştır.

Vakıf 2017 faaliyet raporunda belirtildiği üzere tüm bu faaliyetlerine ek olarak “Dünya’ya Bir Damla Hayat” isimli bir başka projesi ile Afrika ve Asya insanının günlük su ihtiyaçlarının karşılanmasının yanında tarım alanında kuraklıktan dolayı yaşanan verimsizliğin de önüne geçilmesi hedeflemektedir. Proje başlangıç tarihinden 2017 yılına kadar Burkina Faso’da yirmi dokuz, Filistin’de üç, Gana’da dört, Somali’de beş, Gine Bissau’da üç, Kenya’da on, Çad’da sekiz, Uganda’da yedi, Nijer’de altı, Zimbabwe’de dört, Yemen’de iki, Ruanda, Togo ve Sudan’da birer olmak üzere toplam seksen dört su kuyusu açtırılarak hizmete sunulmuştur.

3.3. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç İnşa Edicisi Olarak Medya

Çalışmanın önceki bölümlerinde detaylandırıldığı üzere, yumuşak güç unsurları içerisinde medya çok önemli bir dinamiktir. Gerçekten de globalleşen dünyada son on yılda sosyal medyanın hızlı gelişimine kadar kitleler arası iletişimin en önemli unsuru yazılı ve görsel medya araçları olmuştur. Bugün klasik medya araçları sosyal medyanın biraz gerisinde kalmış gibi görünse de aslında halâ oldukça etkin oldukları söylenebilir. Özellikle televizyon kitleler arası iletişimde ses ve görüntüyü bir araya getiren yapısı ile halâ oldukça etkin bir iletişim aracıdır. Uluslararası alanda yayın yapan haber kanalları uluslararası kamuoyunun şekillenmesinde önemli rol oynamakta ve kamuoyu, gelişmeleri haberi veren kanalın sunduğu perspektiften takip etmektedir (Sancak, 2018:308). Bunun yanı sıra toplumların kültürlerini yansıtan sinema filmleri ve özellikle diziler kültür ihracı noktasında ciddi öneme sahiptir.

Yumuşak güç açısından bakıldığında her hangi bir olgunun aslında ne olduğu değil bunun nasıl sunulduğu ve diğer toplumlar nezdinde yarattığı algı çok önemlidir. Bu noktada yaratılmak istenen algının oluşturulmasında haber yayınları, diziler, filmler ve hatta belgeseller önemli bir rol oynamaktadır. Küresel sistemde söz sahibi olmak isteyen ülkelerin medyanın ve özellikle televizyon yayınlarının önemini çok daha önceden fark ettiği ve buna uygun adımlar attıkları görülmektedir. Örneğin bu ülkelerden biri olan İngiltere, 1922’de

BBC¹¹³ kanalını kurarak yaklaşık yüz dilde uluslararası yayıncılık yapmaya başlamış olup, bu kanal halen milyonlarca insan tarafından izlenmektedir. Türkiye ise özellikle uluslararası televizyon yayıncılığı noktasında küresel aktörlere göre geç kalmış olmakla birlikte son yıllarda ortaya koyduğu hızlı gelişim ile bu konuda mesafe kat etmiş bulunmaktadır (Sancak, 2018:308).

3.3.1. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), “devlet adına radyo ve televizyon yayınlarını gerçekleştirmek” amacıyla, 01 Mayıs 1964’te, özel bir yasa ile özerk tüzel bir kişiliğine sahip olarak kurulmuştur (TRT, 2018a). Anayasa ve kanunlar çerçevesinde TRT’ye eğitim ve kültür konusunda bazı görevler verilmiş olup; eğitici ve öğretici yayınlar yapmak her şart ve koşulda tarafsız haberler yapmak, Türkiye’nin tanıtımına katkı sağlamak ve yabancı yayıncılarla işbirliği yapmak gibi de sorumluluklar yüklenmiştir.

1986 yılına kadar tek kanal ile yayın yapan TRT o yılda yayın hayatına başlayan TRT-2 ile kanal sayısını ikiye çıkarmıştır. 1989 yılında ise TRT’nin üçüncü ve dördüncü kanalları olan TRT-3 ve GAP-TV yayın hayatına başlamıştır. 1990 yılına gelindiğinde ise Avrupa’da yaşamakta olan Türk işçilerine yönelik yayınlar yapan TRT-INT ve eğitim ağırlıklı bir kanal olan TRT-4 yayına başlamıştır. 1993 yılında konjonktürel gelişmelerin paralelinde TRT’nin Kafkasya ve Orta Asya bölgesine yönelik TRT-AVRASYA kanalı açılmış bu kanal daha sonra yayın hayatına son vermiş onun yerine Balkanlar, Orta Asya, Ortadoğu ve Kafkaslara yayın yapan ve takribî iki yüz elli milyon nüfuslu geniş bir coğrafyada yirmi yedi ülke ve on üç muhtar cumhuriyette Türk dünyasına hitap eden TRT Avaz, 2009 yılında yayın hayatına başlamış ve halen Türkçe, Azerbaycan Türkçesi, Kazakça, Kırgızca, Özbekçe ve Türkmençe programlar yapmaktadır. Birçok Türk lehçesinde ‘ses’ manasına gelen ‘avaz’ ismi ile TRT bu kanalı “Türk Cumhuriyetleri’nin ortak sesi olarak” tanımlamaktadır (TRT, 2018b).

2009 yılında “uluslararası Türkçe haber ve kültür kanalı kimliğiyle” tüm dünyada yayın yapmaya başlayan TRT Türk, ağırlıklı Türkçe yayın yapmaktadır. Türkiye ile Türk insanlarını tanıtmayı amaçlayan programları ile haber, kültür ve sanat yayınları yapan kanal

¹¹³ Britanya Yayın Kuruluşu ya da BBC, Birleşik Krallık’ta kraliyet berati altında ve devletin parasal desteğiyle çalışan yayın kuruluşudur. Kuruluşundan 1954’e kadar televizyon, 1972’ye kadar da radyo yayınları alanında tekel konumunu korumuştur. Merkezi Londra’da bulunur.

hem yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları ile bağları korumayı hem de yabancıların Türkiye hakkında doğru bilgiler almasını sağlamayı hedeflemektedir (TRT, 2018b).

TRT'nin bir diğer uluslararası yayın yapan kanalı TRT Arabi 2010 yılında yayına başlamıştır. Türkiye'nin Arap coğrafyası ülkeleri ile ilişkilerine maksimum pozitif yarar sağlamayı amaç edinen TRT Arabi “çocuk, gençlik, kadın, sağlık, ekonomi, drama, belgesel, spor, müzik, haber, kültür-sanat, din-ahlak ve eğlence programlarından oluşan zengin bir içerikle” yaklaşık yirmi iki Arap ülkesinde yayın yapmaktadır (TRT, 2018b). TRT 2015 yılında ise İngilizce yayın yapan haber kanalı TRT World'ü yayın hayatına başlatmıştır.

TRT ayrıca 2009 yılında “Tanık Olmaya Hazır mısınız? sloganıyla” Türkiye’yi İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça ve Türkçe ile beş farklı dilde dünyaya tanıtma amacı taşıyan TRT Belgesel Kanal yayınlarını başlatmıştır. Bunların dışında TRT, global öneme haiz bir haber kanalı olan Euronews ile işbirliğine gitmiş Euronews'in büyük ortaklarından birisi olmuştur. Bu durum sonrası Euronews haber kanalı 2010 yılında Türkçe yayınlara da başlamıştır.

3.3.2. Anadolu Ajansı

Uluslararası haber ajansları yumuşak güç bakımından oldukça önemli bir konuma sahiptir. Thompson B. John ‘Medya ve Modernite’¹¹⁴ adlı çalışmasında uluslararası haber ajanslarının “geniş halk kitlelerine ulaşip tesir edilebilmeleri yönüyle medyanın en önemli öğelerinden hatta adeta can damarlarından” biri olduğunu ifade etmektedir.

Gerçekten de günümüzde global başat güç konumunda bulunan hemen her ülkenin tüm dünyaya haber servis eden ajansları bulunmaktadır. Hali hazırda pek çok ülkenin haber ajansı olsa da bunların pek çoğu yerel kalmış uluslararası alanda prestij sahibi olamamıştır. Bu prestij ve etkinliği elde eden haber ajansları ise tüm dünya tarafından takip edilmektedir. Tüm dünyada geniş abone ağı bulunan ajansların başında Associated Press (AP)¹¹⁵,

¹¹⁴ Detaylı bilgi için bk. Thompson, B. J. (2008). *Medya ve Modernite*. (çev. Öztürk, S.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.

¹¹⁵ Associated Press, Amerika Birleşik Devletleri merkezli bir haber ajansı. Bu tip şirketler içinde en yaygın ağa sahip haber ajansıdır.

Reuters¹¹⁶, Agence France Presse (AFP)¹¹⁷, Informations Agentsva Rosi (TASS)¹¹⁸ ve Xinhua¹¹⁹ gelmektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu Anadolu Ajansı (AA) ise 1920 yılında TBMM açılmadan önce kurulmuştur. Ajans TBMM'nin ilk yasalarını duyurmuş, Milli Mücadele döneminde etkin rol oynamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin banisi Gazi Mustafa Kemal Atatürk, AA'nın kuruluş genelgesinde aynen şöyle demektedir; "Anadolu Ajansı, kamuoyunun iç ve dış en doğru haber ile aydınlatılması ihtiyacı göz önüne alınarak kurulmuştur."

Türkiye'nin 2002 yılından itibaren aktif olarak yürütmeye çalıştığı yumuşak güç perspektifli dış politika anlayışı paralelinde AA öncelikle dünyanın en prestijli haber ajanslarından birisi olmayı hedef edinmiş ve Türkiye'nin dış politika anlayışına da uygun biçimde çalışmalarına hız kazandırmıştır.

AA özellikle Fırat Kalkanı Harekâtı, Zeytin Dalı Harekâtı¹²⁰, TSK'nın YPG-PYD/PKK'ya yönelik yürüttüğü operasyonlar gibi manipülasyona açık konularda dış basında servis edilen haberleri düzeltmeye gayret eden ve doğruyu olduğu gibi aktaran bilgilendirmeleri ile Türkiye'nin uluslararası alanda yaşayabileceği olası itibar kaybının önüne geçmeye çalışmıştır. Yine söz konusu operasyonlar gibi manipüle edilmeye çalışılan 15 Temmuz Darbe Girişimi¹²¹ ile de ilgili olarak hızlı ve gerçek bilgi servisi yapmaya gayret eden AA hem iç kamuoyunu hem de yabancı kamuoyunu doğru bilgilendirme noktasında çok önemli bir rol üstlenmiştir. Bunları yanı sıra 2011 yılından bu yana süregelen Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı gibi bölgesel meselelerde ve Rahip Brunson Davası¹²², Kaşıkçı Cinayeti¹²³ gibi uluslararası kamuoyunca takip edilmekte olan gündeme

¹¹⁶ Reuters, dünya çapında gazetelere ve uydu yayınlarına yolladığı haber raporları ile tanınan, merkezi Londra'da bulunan haber ajansıdır.

¹¹⁷ Agence France-Press, dünyanın en eski, AP ve Reuters'tan sonra üçüncü büyük haber ajansıdır. Fransa kökenlidir.

¹¹⁸ 1902 yılında kurulan, Rusya'da en büyük, dünyada ise Reuters, Associated Press (AP) ve Agence France-Presse (AFP) ile birlikte, en büyük dört haber ajansından birisidir.

¹¹⁹ Xinhua Tongxunshu, Çin'in resmi haber ajansıdır. 1931 yılında Kızıl Çin Haber Ajansı olarak kurulmuş olup günümüzde Çin'in en büyük ve en etkili medya kuruluşudur.

¹²⁰ 20 Ocak 2018'de Türk Silahlı Kuvvetleri ve Türkiye destekli Özgür Suriye Ordusu grupları tarafından Suriye'nin Halep ilinin Afrin ilçesi ile Azez ilçesine bağlı Tel Rıfat kentine yönelik başlattığı askerî harekât.

¹²¹ 15-16 Temmuz 2016 tarihleri arasında Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde kendilerini Yurtta Sulh Konseyi olarak tanımlayan bir grup FETÖ mensubu sözde asker tarafından gerçekleştirilen askerî darbe teşebbüsü.

¹²² ABD'li Pastör Andrew Craig Brunson'ın İzmir'de "terör örgütü adına suç işlemek ve casusluk" suçlamalarıyla yargılandığı ve Türkiye ile ABD arasında krize yol açan dava.

¹²³ Suudi gazeteci Cemal Kaşıkçı, 2 Ekim 2018'de Suudi Arabistan'ın İstanbul Başkonsolosluğuna gitmiş ve o andan itibaren ortadan kaybolmuştur. Kaşıkçı'nın öldürüldüğü günler sonra Suudi yetkililerce kabul edilmiş olup Kaşıkçı'nın cesedi bulunamamıştır. Kasım 2018 tarihi itibarı ile soruşturma devam etmektedir.

dair konularda yabancı kamuoyuna doğru bilgiler aktararak Türkiye'ye yönelik suçlayıcı haberlerin önüne geçmeye çalışmaktadır.

Bugün AA, yaklaşık on üç dilde hem Türkiye'de yaşanan iç gelişmeleri ve hem de dünyadan derlediği gelişmeleri haberleştirip servis etmekte olup ulusal ve uluslararası çapta gündem oluşturmakta yahut gündeme ilişkin etkin bir rol oynamaktadır.

3.3. Türk Sineması ve Dizileri

Çalışmanın önceki bölümlerinde de detaylı biçimde ele alındığı üzere diziler ve sinema yapımlarının, kaynak ülkenin yaşam tarzı ve kültürünü yansıttığı bu yolla hedef ülkelerde -doğru ülke tercihi yapıldığında- yumuşak güç inşasına oldukça önemli katkılar yapabildiği oldukça açıktır. Dizi ve sinema yapımlarının önemini daha iyi anlamak için aslında Pentagon-CIA-Hollywood üçgeni bizlere önemli ipuçları sunmaktadır. ABD'de bir dönem yoğunlukla savaş-kahramanlık filmleri yayınlanmış, örneğin 'Rambo Serileri'¹²⁴ ile Vietnam ve Afganistan konuları ABD yanlısı bir biçimde işlenmiştir. Uzun yıllar bu filmleri dünyaya ihraç eden ABD yine 11 Eylül sonrasında da bu tür yapımları ihraç ederek aynı yola başvurmuştur¹²⁵.

Son yıllarda Türkiye de dizi ve sinema filmi ihracatı konusunda önemli aşama kaydetmiş durumdadır. Türkiye, özellikle 2008 yılında dizi ihracatı konusunda öncü rol oynayan ve çok ciddi bir hayran kitlesi edinen hatta son bölümü yirmi iki ülkede seksen beş milyon kişi tarafından izlenen (Alphan, 2011) 'Gümüş' adlı yapım ile dizi ihracatçısı bir ülke konumuna gelmiştir. Bu ilk dizi ihracından sonra Türk dizi sektörü son on yılda oldukça hızlı bir gelişim kaydederek yoluna devam etmektedir. Günümüzde yüz kırkın üzerinde ülkeye dizi ihraç eden Türkiye, elde edilen gelir noktasında yıllık yaklaşık 350 milyon doların üzerinde bir rakamla dünyada ABD'den sonra ikinci sıraya yükselmiştir. Hatta bugün "Türk dizileri ABD'den Rusya'ya, Ortadoğu'dan Balkanlar'a, Uzak Doğu'dan Latin Amerika'ya kadar dünyanın dört bir yanından milyonlarca izleyici kitlesine ulaşmış" durumdadır (Uğurlu, 2018). Tüm dünyada yayınlanma konusunda önemli bir mesafe kat eden Türk dizileri yakaladıkları başarılarla da gündem yaratmaktadır. Örneğin 'Kara Sevda' isimli Türk dizisi, dünyanın en prestijli televizyon ödülllerinden biri olan Uluslararası

¹²⁴ Başrolünde Sylvester Stallone'nin yer aldığı Amerikan yapımı savaş-gerilim-aksiyon odaklı film serisi.

¹²⁵ Bu konuda Independent tarafından yayınlanan "Washington DC's role behind the scenes in Hollywood goes deeper than you think" başlıklı makale olayın farklı boyutlarıyla kavranmasına yardımcı olabilir. Detaylı bilgi için bk. <https://goo.gl/39H1ru>.

Emmy¹²⁶,de en iyi dizi seçilerek önemli bir başarıya imza atmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye ve Güney Kore ortak yapımı bir sinema filmi olan 'Ayla' da son yıllarda Türkiye'nin ürettiği önemli projelerden birisidir.

Kısacası çok ciddi bir hızla büyüyen ve etki alanını genişleten Türk dizi ve sinema sektörü Türkiye'nin ekonomisine olumlu katkı yapmasının yanı sıra yumuşak güç inşası bağlamında Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda tanıtılmasında da oldukça kritik bir rol oynamaktadır.

¹²⁶ Uluslararası Televizyon Sanat ve Bilimleri Akademisi'nin ABD dışında yayınlanan televizyon yapımlarının en iyilerinin seçtiği ödül törenidir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışma, temel olarak Türk Dış Politikasını yumuşak güç inşası bakımından değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışma ile başta da belirtildiği gibi “Yumuşak güç bir temel unsur olarak Türk Dış Politikasında ne ölçüde kullanılmaktadır?” sorusuna anlamlı bir yanıt bulunmaya çalışılmıştır. Bu noktadan hareketle Türk Dış Politikasında özellikle yumuşak güç kullanımının yoğun olduğu 2002 sonrası dönemde hangi kurumların yumuşak güç inşa edici kurumlar olarak öne çıktığı anlaşılmaya çalışılmış, bu kurumların işleyiş, yapı ve faaliyetlerine dair veriler üzerinden bir değerlendirme amaçlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde ilk olarak disiplin içerisinde bu denli önem atfedilen güç kavramının, uluslararası sistemdeki aktörlerin etkileşim biçimlerinin ve bizatihi disiplinin tarihten günümüze geçirdiği evrim ortaya konulmuştur. Bu noktada öncelikle aktörler arası etkileşimin başlangıcının ne zaman olduğu sorusuna yanıt aranmış ardından da modern anlamda uluslararası ilişkilerin ne zaman ortaya çıktığına dair görüşlere yer verilmiştir. Buradan hareketle bugün dahi türü ve uygulanış biçimi ne olursa olsun Uluslararası İlişkilerde merkezi öneme sahip olan ‘güç’ kavramsal çerçevede ele alınmış ardından Sun Tzu, Thucydides ve Kautilya’nın eserleri ile görüşlerine yer verilmiş ve yaşadıkları dönemde önemli konumlarda bulunmuş bu isimlerin güce bakış açıları aktarılmaya çalışılmıştır. Bu noktaya kadar verilen temel bilgilerin üzerine disiplin içerisinde farklı düşünür ve teorisyenlerin güç kavramı ile ilgili görüşlerine yer verilmiş ve son olarak Uluslararası İlişkiler teorilerinin güç algı ve güç tanımlamaları kısaca anlatılmaya çalışılmıştır.

Bölümün devamında elde edilen bilgiler ışığında küreselleşme ve güç algısındaki değişime yer verilmiştir. Burada özellikle Soğuk Savaşın sona ermesi ile birlikte etkileyici bir ivme yakalayan ve hayatın her alanını kapsayan değişim ve dönüşüm sürecinin Uluslararası İlişkileri hem toplumlar arası etkileşim hem de disiplin bazında ne şekilde etkilediği, disipline ve insan hayatına ne tür yenilikler ve kavramlar kazandırdığı kısaca anlatılmıştır. Bu dönüşüm ve değişime paralel olarak güç algısının da geçirdiği evrime değinilmiş ve alternatif bir güç unsuru olarak ‘yumuşak güç’ kavramının ortaya atılışı neden sonuç ilişkisi bağlamında ele alınmıştır. En sonda ise ortaya atılan her yeni fikir ve görüş ile aynı akıbeti paylaşan yumuşak güç kavramına getirilen eleştirilere fazla detaya girilmeden yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise bir önceki bölümde alternatif bir güç olarak ortaya konuşuna ve kavramsal yapısına yöneltilen eleştirilere yer verilen yumuşak güç detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Burada yumuşak gücün kavramsal çerçevesi çizilmeye çalışılmış, kavramı literatüre kazandıran Joseph S. Nye'nin görüşlerine yer verilmiştir. Bunun yanı sıra yumuşak gücün dayandırıldığı kaynaklar ve taşıdığı önem detaylı bir biçimde aktarılmıştır. Bütün bunlara ek olarak gücün bu yumuşak yüzünün, gücün sert yüzü ile aralarındaki etkileşim ve ilişkiden kısaca bahsedilmiştir.

Bölümün devamında buraya kadar temellendirilen yumuşak güç kavramının Türk Dış Politikasındaki konumunu anlayabilmek için geçmişten günümüze Türk Dış Politikasının geçirdiği dönemler, yumuşak gücün yoğun kullanıldığı 2002 sonrası döneme değin temel özellikleri ile anlatılmıştır. İlk olarak Millî Mücadele sonrası dönem dış politikasından 1990 yılına kadar olan ve içerisinde II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaşı barındıran, uluslararası ortamın dinamikleri ve iç dinamiklerin etkisiyle içerisinde farklı uygulamalara rastlanan dönem anlatılmış ardından yumuşak güç uygulamalarının temellerinin atıldığı ancak yine ortam ve dinamiklerin etkisiyle pro-aktif bir yumuşak güç siyaseti izlemenin mümkün olmadığı 1990-2002 arası döneme değinilmiştir. Buradan sonra ise 2002 sonrası dönem Türk Dış Politikasının özelliklerine, yaşanan değişim ve dönüşüme değinilmiş bu dönemin oluşmasında etkili olan ulusal ve uluslararası faktörlere yer verilmiştir. Ayrıca Türk Dış Politikasında yumuşak güç inşacısı olarak işlev gören kurumlara geçmeden önce Türkiye'nin tüm dünya çapındaki kalkınma ve insani yardımlarına yer verilmiş özellikle son iki yıla ait elde edilen veriler paylaşılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise tamamen Türk Dış Politikasında yumuşak güç inşacısı kurum ve kuruluşlara, bu kurum ve kuruluşların yapısal özelliklerine, bunların özellikle son dönemdeki faaliyetlerine yer verilmiştir. Bu kapsamda ilk olarak kamu kurum ve kuruluşları ele alınmıştır. Çalışma içerisinde yaptıkları faaliyetler üzerinden değerlendirilerek temel yumuşak güç inşacısı olduğuna kanaat getirilen başta Dışişleri Bakanlığı ve Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü olmak üzere Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Afet ve Acil Durum Başkanlığı ve Yunus Emre Enstitüsü'ne yer verilmiştir. Bölümün devamında Türkiye'nin yumuşak güç uygulamaları paralelinde uluslararası alanda etkin olan Sivil Toplum Kuruluşlarına yer verilmiş kamu kuruluşlarının seçiminde belirlenen kıstas çerçevesinde çalışmada Türk Kızılay, Türkiye

Maarif Vakfı ve Türkiye Diyanet Vakfı'na yer verilmiştir. Bu bölümde son olarak ise faaliyetleri ile Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı sağladığı tespit edilen Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'na ve Anadolu Ajansı'na değinilmiştir. En sonda ise dikkat çeken bir yükseliş içerisinde olan ve yine yumuşak güç inşası noktasında etkin bir aktör olan dizi-sinema sektörü ve yapımlarına değinilmiştir.

Sonuç olarak güç kavramının uluslararası ilişkiler içerisinde yer edinişi ve üzerine tartışılmasının mazisi tarih kadar eskidir. Antik çağlardan günümüze değin önemli düşünürler, stratejistler ve kuramcılar güç kavramı üzerine çalışmalar yapmış fikirler ortaya koymuşlardır. Bundan yüzlerce yıl önce önemli şahsiyetler uluslararası ilişkiler üzerine analizler yapmış ve güç kavramını öne çıkararak bugün bir disiplin halini almış olan Uluslararası İlişkilerde gücün merkezi bir konuma sahip olmasının önünü açmışlardır. Ancak bu denli önem atfedilen güç kavramı üzerinde net bir tanım ortaya koyulması mümkün olmamış Uluslararası İlişkiler teorilerinin önde gelen kuramcıları gücü kendi fikirlerine göre tasvir etmişlerdir. Örneğin klasik realist düşünce savunucuları gücü caydırma kapasitesi olarak görüp ulaşılmak istenen son amaç olarak tanımlarken neorealist düşünce savunucuları gücü amaca ulaşma noktasında bir araç olarak görmüşlerdir.

Soğuk Savaş dönemini de içine alan döneme kadar Uluslararası İlişkilerde hâkim teori gücü merkeze alan realizm ve neorealizm olmuştur. Ancak bu teoriler Soğuk Savaşın bitişiyle birlikte sistemde meydana gelen değişiklikleri açıklama noktasında eksik kalmıştır. Böylelikle pek çok konuda yaşanan dönüşümde olduğu gibi güç algısı noktasında da dönüşümün yaşanması kaçınılmaz olmuş sosyal ve fikirsel etkenler ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu dönemden önce güç dendiğinde akla gelen kavramlar sadece askeri kapasiteler olmaktan çıkmış toplumları sevk ve idare etme noktasında cazibe unsurlarının da en az askeri kapasiteler kadar etkili olabileceği görüşü ortaya çıkmıştır.

Soğuk Savaşın ABD tarafından kazanılması noktasında bu yeni unsurların etkili olduğu görüşlerinin sıkça dile getirildiği bir dönemde, 1990'lı yılların başında Joseph S. Nye Amerikan gücünün eksilmediğini devam ettiğini göstermek ve bu başat güç konumunu nasıl devam ettirebileceğini ortaya koymak için yaptığı çalışma ile varlığı bilinen ancak adı konulmayan bir kavramı su yüzüne çıkarmış ve yumuşak güç adıyla literatüre kazandırmıştır. Dünya siyasi tarihine hızlıca bakılacak olursa devletlerin büyüme noktasındaki gayretlerini sıkça sert güce başvurarak gerçekleştirmeye çalıştığı görülmektedir. Ancak günümüzün bilgi teknolojisi çağında sert güce başvurmak hem pahalı

hem de uluslararası kamuoyunun tepkisini çekecek riskli bir yol halini almıştır. Yaşanan küreselleşme süreci ile toplumlararası etkileşimin artması ve özellikle de sosyal medya araçlarının insanların hayatına hızlı bir biçimde girmesi ile popülaritesi gün geçtikçe artan yumuşak güç, başta Çin ve Rusya olmak üzere global başat güç yahut bölgesel güç olma iddiasına sahip ülkelere de sirayet etmiştir. Artık devletler nüfuz alanlarını genişletmek için sert güce göre oldukça maliyetsiz olan ve insan hakları, özgürlükler gibi uluslararası değerler üzerinden tepki çekmeyen yumuşak güce başvurma yoluna gitmeye başlamıştır.

Başta da belirtildiği gibi çalışmanın temel araştırma sorusu 21. yüzyılda yumuşak gücün Türk Dış Politikasında etkin bir güç unsuru olarak yoğun bir biçimde kullanılıp kullanılmadığıdır. Bu noktada her ne kadar Türk Dış Politikasında yumuşak gücün kullanımına ilişkin çeşitli ve anlamlı verilere ulaşılmış bulunsak da aslında yumuşak gücün diğer geleneksel güç unsurlarının kullanımına oranla özellikle de son yıllarda nispeten daha düşük yoğunlukta kullanıldığı tespitinde bulunabiliriz. Elbette bu durum, yumuşak güç enstrümanları olarak üçüncü bölümde yapı ve faaliyetlerini detaylandırdığımız kurum ve kuruluşların etkinliklerinin bir sonucu olarak değerlendirilebileceği gibi, on altı yıl kesintisiz iktidarını sürdüren AKP'nin evrilmekte olan farklı uluslararası konjonktürlerde dış politika faaliyeti yürütüyor olmasından da kaynaklanmaktadır.

Çalışmada da zikredildiği üzere Türk Dış Politikasında yumuşak gücün inşa çalışmaları 1990'lara kadar uzanmaktadır. Bu dönem Soğuk Savaşın sona erdiği ve Avro-Atlantik kurumların eski Sovyet nüfuz alanlarına girmeye çalıştığı bir dönem olarak nitelendirilebilir. Kırk yılı aşkın bir süredir NATO üyesi ve Batı Bloğunun sadık bir müttefiki olan Türkiye'nin özellikle Balkanlarda meydana gelmekte olan demokratik ve ekonomik dönüşüme 1990'lar boyunca tarihsel miras ve bağlar sayesinde yumuşak güç politikalarıyla katkıda bulunması bahsi geçen müttefiklik ilişkisi nedeniyle anlaşılabilir. Keza 11 Eylül sonrası dönemde de Batı dışı toplumlarda ortaya çıkan asimilasyon kaygısı ve Batı toplumlarında yükselme eğiliminde olan İslamofobi ve aşırı sağ Türkiye'nin kültürel havzasında yumuşak güç uygulamalarına olanak tanımış ve bu durum dış politika karar alıcılarının merkez ülke olma iddiasını tahkim eden bir unsur olmuştur.

Uluslararası İlişkiler disiplinin son yirmi yılında en önemli tartışmalarından biri olan yapı yapan tartışması yumuşak güç uygulamalarının sıklığı ve etkinliğinde yaşanan değişime de katkı sağlar niteliktedir. Keza yapanların kimlik ve kültür formasyonlarının bir sonucu olarak dış politika tercihlerini belirledikleri; yapının ise yapanların öznelarası

etkileşiminin sonucunda sosyal olarak inşa edilmiş bir alan olduğu kabulünden hareketle özellikle 2008 küresel finansal krizi ve 2011’de başlayan Suriye iç savaşından sonra sadece Türkiye’de değil küresel anlamda da bir politika dönüşümünden bahsedilebilir. Buradan hareketle Türk Dış Politikası karar alıcılarının da son dönemde yumuşak güce ilişkin söylemlerinde bir değişiklik olmaya başladığını gözlemlemekteyiz. Suriye iç savaşından kaynaklanan somut güvenlik tehditleri ve 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrasında devlet önceliğinin terör örgütleri ile daha etkin bir mücadeleye dönüşmesi sonrası geleneksel güç unsurlarının daha yoğun kullanıldığı bir sürece geçilmiştir. Görüldüğü üzere karar alıcılar uluslararası anarşinin kültürü ile, sınırları ve kısıtları belirlenen yapının, dış politika üzerindeki etkisinden bağımsız karar alamamaktadır. Bu durum her ne kadar çalışma açısından tali bir sonuç olarak görülebilirse de bahsi geçen nedenler son on yılda neden yumuşak güç unsurlarının bir önceki döneme nazaran daha az aktif şekilde kullanıldığına ilişkin önemli bir ipucu sunmaktadır.

Tüm bu verilerin ışığında bir değerlendirme yapmak gerekirse Türkiye’nin ekonomik, politik, jeopolitik ve tarihsel durumuna baktığımızda sert güçten ziyade yumuşak güç ile nüfuz alanını genişletmesinin çok daha doğru ve rasyonel bir davranış olacağını söylemek mümkündür. İlk olarak Türkiye, yüzlerce yıl boyunca üç kıtada hüküm sürmüş bir imparatorluk bakiyesine sahip olarak, Balkanlar’dan, Afrika’ya oldukça geniş bir coğrafyada milyonlarca insan ile tarihsel ve kültürel bağlara sahiptir. Bahsi geçen bu bağlar yumuşak güç kullanımı noktasında Türkiye’ye çok ciddi bir avantaj sağlamaktadır. Diğer taraftan üzerinde bulunduğu coğrafya tüm dünyanın yüzlerce yıldır gözünün üstünde olduğu, çıkar çatışmalarının sonunun gelmediği, güç mücadelesinin had safhada olduğu bir bölgedir. Bu noktada global başat güçler ile sert güç mücadelesine girmek gerçekçi bir bakış açısıyla çok mümkün gözükmemektedir. Bu noktada az önce de belirtildiği gibi Türkiye açısından maksimum fayda için yumuşak güç inşasına ağırlık vermek en rasyonalist davranış olacaktır.

KAYNAKLAR

- AFAD (2016). Afet Raporu-Somali. *Afet Raporları*. 07 Ağustos 2018 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/tr/2377/Afet-Raporu-Somali> adresinden alınmıştır.
- AFAD (2017). Afet Raporu-Suriye. *Afet Raporları*. 07 Ağustos 2018 tarihinde https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacılara_Yapilan_Yarimlar+7.pdf adresinden alınmıştır.
- AFAD (2018). AFAD Hakkında. *Kurumsal*. 07 Ağustos 2018 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/tr/2211/AFAD-Hakkında> adresinden alınmıştır.
- Akpınar, M. (2014). Osmanlı İmparatorluğu'nda Hariciye Nezaretinin Kuruluşu ve Dış Politikanın Kurumsallaşması. *Tarih İncelemeleri Dergisi*. 29(1), 59-85.
- Aldırmaz, Y. (2016, Kasım). Suriye ve Kuzey Irak Bölgeleri Ekseninde Türkiye - PKK/PYD Sorunu; ABD ve NATO'nun Pozisyonu ve Türk Dış Politikası Seçenekleri. Sözlü Bildiri. *VIII. Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresi Küresel ve Bölgesel Sistemde Devlet ve Devletdışı Aktörler Özet Kitapçığı*. Bursa, 7.
- Aldırmaz, Y. (2017). Değerler Avrupası'ndan Duvarlar Avrupası'na: Göç, Sığınmacılar ve Mülteci Krizi Çerçevesinde AB Hukuku ve Politikaları. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 83-103.
- Alphan, M. (2011). Türkiye'nin yumuşak gücü: Dizileri. *Hürriyet Gazetesi Web Sayfası*. 21 Eylül 2018 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-nin-yumusak-gucu-dizileri-19414165> adresinden alınmıştır.
- Altınok, M. (2015). Ortak Kültür Mirasımızın Koruyucusu TİKA. *SGK Vizyon*, 15, 2-5.
- Arı, T. (2013). *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği* (Sekizinci baskı). Bursa: MKM Yayıncılık.
- Arıboğan, D. Ü. (2001). *Globalleşme Senaryosunun Aktörleri - Uluslararası İlişkilerde Güç Mücadelesi, Tarihsel Gelişim*. İstanbul: Der Yayınları.
- Arıboğan, D. Ü. (2007). *Uluslararası İlişkiler Düşüncesi, Tarihsel Gelişim*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.

- Arman, N. M. (2012). Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları ve Metodolojisi., Y. Bozdağlıoğlu. (Editör), *Uluslararası Politika-I* içinde (2-15). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Baldwin, D. A. (1993). Neoliberalism, Neorealism, and World Politics., D. A. Baldwin (Editör), *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate* içinde (3-25). New York: Columbia University Press.
- Bilim, C. (1990). Tercüme Odası. *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*. 1, 29-43.
- Boesche R. (2003). Kautilya's Arthasastra on War and Diplomacy in Ancient India. *The Journal of Military History*, 67(1), 9-37.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2012a). Güç ve Güç Politikaları: Realizm., Y. Bozdağlıoğlu. (Editör), *Uluslararası Politika-I* içinde (38-55). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2012b). Konstrüktivizm ve Rol Teorisi: Kimlik, Rol ve Dış Politika Analizi. T. Arı (Derleyen), *Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler-1: Kimlik, Kültür, Güvenlik ve Dış Politika* içinde (127-150). Bursa: MKM Yayınları.
- Bozdağlıoğlu, Y. ve Özen, Ç. (2004). Liberalizmden Neoliberalizme Güç Olgusu ve Sistemik Bağımlılık. *Uluslararası İlişkiler*, 1(4), 59-79.
- BYGEM, (2018). Tarihçe. *Hakkında*. 08 Ağustos 2018 tarihinde <http://www.byegm.gov.tr/turkce/hakkinda> adresinden alınmıştır.
- Can, H. D. (2011). Maurya İmparatoru Çandragupta Döneminde Yönetim. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 30(50), 49-56.
- CNNTURK, (2018). Maarif Vakfının yurt dışındaki okul sayısı 108 oldu. *CNNTURK.com*. 24 Nisan 2018. 17 Temmuz 2018 tarihinde <https://www.cnnturk.com/turkiye/maarif-vakfinin-yurt-disindaki-okul-sayisi-108-oldu> adresinden alınmıştır.
- Çakmak, H. (2012). *Türk Dış Politikası 1919-2012*. Ankara: Barış Platin Kitap.

- Gilpin, R. (1986). The Richness of the Tradition of Political Realism. Keohane, R. O. (Editör), *Neorealism and its Critics* içinde (301-322). New York: Columbia University Press.
- Glaser, B. S. ve Murphy, M. E. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate., C. McCiffert (Editör), *Chinese Soft Power and its Implications for the United States: Competition and Cooperation in the Developing World* içinde (10-26). Washington: Center for Strategic and International Studies.
- Goldstein, J. S., ve Pevehouse, J. C. (2015). *Uluslararası İlişkiler*. (Çev. Özdemir, H.). Ankara: BB101 Yayınları. (Eserin orijinali 2014 yılında yayımlandı).
- Gülyurt, H. (2017). Sadettin Saran: Premier Lig, 730 milyon hanede izleniyor. *FourFourTwo*. 13 Temmuz 2018 tarihinde <https://fourfourtwo.com.tr/premier-lig-istatistikleri/> adresinden alınmıştır.
- Gürsoy, B. (2005). *Soğuk Savaştan Günümüze Asimetrik Tehdit*. İstanbul: IQ Kültür Sanat.
- Holsti, K. J. (1964). The Concept of Power in the Study of International Relations. *Background*, 7(4), 179-194.
- Joffe, J. (2001). Who's Afraid of Mr. Big?. *The National Interest*, 64, 43-52.
- Kalın, İ. (2010). Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi., A. R. Usul (Editör), *Yükselen Değer Türkiye* içinde (49-66). İstanbul: MÜSİAD.
- Kurlantzick, J. (2007). *Charm Offensive: How China's Soft Power is Transforming The World*. New York: Yale University Press.
- Larsson, T. (2001). *The Race to the Top: The Real Story of Globalization*, Washington D.C.: Cato Institute. Books Google, 26.03.2018, <https://goo.gl/Ze7ZvA>
- Lee, G. (2009). A Theory Of Soft Power And Korea's Soft Power Strategy. *The Korean Journal Of Defense Analysis*, 21(2), 205-218.
- Maimaiti, B. (2016). *Uluslararası İlişkilerde Yumuşak Güç ve Çin'in Yumuşak Gücü*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Mattern, J. B. (2005). Why 'Soft Power' Isn't So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics. *Millennium: Journal of International Studies*, 33(3), 583-612.
- Mearsheimer, J. J. (2016). Yapısal Realizm., T. Dunne, M. Kurki ve S. Smith (Editörler), *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Disiplin ve Çeşitlik*. (Çev. Kelekçi, Ö.) içinde (86-106). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları. (Eserin orijinali 2010'da yayımlandı).
- Morgenthau, H. J. (1970). *Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi Cilt 1*. (Çev. Oran, B., Oskay, Ü.). Ankara: Sevinç Matbaası. (Eserin orijinali 1948 yılında yayımlandı).
- Muawad, A. C. (2012). Yumuşak Güç Kavramını Gözden Geçirmek: Ortadoğu Bağlamının Özelliği, Aktay Y. ve diğerleri (Editörler), *Değişen Ortadoğuda Kültür ve Siyaset, Arap-Türk Sosyal Bilimler Kongresi Seçilmiş Tebliğler* içinde (247-276). Ankara: SDE Yayınları.
- Mueller, J. (1989). *Retreat from Doomsday: The Obsolescence of Major War*. New York: Basic Books.
- NAFSA, (2003, Ocak). In America's Interest: Welcoming International Students. *Report of Strategic Task Force on International Student Access*. 12 Temmuz 2018 tarihinde https://www.nafsa.org/uploadedFiles/NAFSA_Home/Resource_Library_Assets/Public_Policy/in_america_s_interest.pdf adresinden alınmıştır.
- NTV, (2017). Game of Thrones'tan bir rekor daha. *NTV Web Sayfası*. 17 Temmuz 2018 tarihinde https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/game-of-thronestan-bir-rekor-daha,tXx_PamXeUK-mYnAd2VrSA/ISOpjSMIr0i81uFdJ68DNg adresinden alınmıştır.
- Nye, J. S. (1990). Soft Power. *Foreign Policy*, 80, 153-171.
- Nye, J. S. (2002). Hard and Soft Power In A Global Information Age, M. Leonard (Editör), *Re-Ordering The World* içinde (2-10). London: The Foreign Policy Centre.
- Nye, J. S. (2003). *Amerikan Gücünün Paradoksu, Dünyanın Tek Süper Gücü Neden Tek Başına Davranamaz?* (Çev. Gürol Koca). İstanbul: Literatür Yayınları. (Eserin orijinali 2002'de yayımlandı).

- Nye, J. S. (2004, Nisan). The Benefits of Soft Power. *Harvard Business School Working Knowledge*. 29 Haziran 2018 tarihinde <http://hbswk.hbs.edu/archive/4290.html> adresinden alınmıştır.
- Nye, J. S. (2005). Soft Power and Higher Education. *Educause*. 11-14.
- Nye, J. S. (2008a). *The Powers to Lead*. New York: Oxford University Press.
- Nye, J. S. (2008b). Public Diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 94-109.
- Nye, J. S. (2010). Responding to My Critics And Concluding Thoughts., I. Parmar ve M. Cox (Editörler), *Soft Power and US Foreign Policy Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives* içinde (215-227). New York: Routledge.
- Nye, J. S. (2014). The Information Revolution and Soft Power. *Current History*, 113(759), 19-22.
- Nye, J. S. (2017). *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları*. (İkinci baskı). (çev. Aydın, İ. R.). Ankara: BB101 Yayınları. (Eserin orijinali 2004 yılında yayımlandı).
- Nye, J. S. ve Keohane, R. (2001). *Power and Interdependence*. New York: Longman.
- Oğurlu, E. (2017). Türk Dış Politikası'nda Afrika Açılımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 47-62.
- Oran, B. (2015a). Türk Dış Politikasının Kuramsal Çerçevesi., Oran B. (Editör), *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt I: 1919-1980* içinde (19-53) (Yirminci baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oran, B. (2015b). 1923-1939: Görelî Özerklik., Oran B. (Editör), *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt I: 1919-1980* içinde (241-256) (Yirminci baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, H. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 114-144.
- Özel, C. (2018). Yumuşak Güce Bütünsel Bakış. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-27.

- Özkan, M. ve Akgün, B. (2010). Turkey's opening to Africa. *Journal of Modern African Studies*, 48(4), 525-546.
- Pierce, C. P. (2003). The Goodwill Games. *The Boston Globe*. 21 Eylül 2003. 17 Temmuz 2018 tarihinde http://archive.boston.com/news/globe/magazine/articles/2003/09/21/the_goodwill_games/?page=1 adresinden alınmıştır.
- Sancak, K. (2011). *Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sancak, K. (2018). Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinde Kamu Diplomasisinin Önemi ve Türkiye'nin Azerbaycan'da Resmi Kurumlarla Yürüttüğü Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 9(22), 297-318.
- Sander, O. (2010). *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü*. İstanbul: İmge Kitabevi
- Sander, O. (2015). *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*. (Yirmi dokuzuncu baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Say, S. (2011). *İbn Haldun'un Düşünce Sistemi ve Uluslararası İlişkiler Kuramı*. İstanbul: İlk Harf Yayınevi.
- Sönmezoglu, F. (2005). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*. (Dördüncü baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Şener, B. (2011). *Türk Dış Politikasında Güç Kullanma Seçeneği*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tarısever, O. F. (2012). Güç., A. Eralp. (Derleyen), *Devlet ve Ötesi Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar* içinde (53-71) (Yedinci baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- TDV, (2017). Eğitim-Öğretim Faaliyetleri. *Faaliyetlerimiz*. 07 Temmuz 2018 tarihinde <https://www.tdv.org/tr-TR/site/icerik/egitim-ogretim-faaliyetleri-1077> adresinden alınmıştır.

- TDV, (2018). Türkiye'nin iyilik hareketi. Hakkımızda. 07 Temmuz 2018 tarihinde <https://www.tdv.org/tr-TR/site/icerik/hakkimizda-1038> adresinden alınmıştır.
- TİKA, (2017, Aralık). 2017 İdare Faaliyet Raporu. *Faaliyet Raporları*. 26 Mayıs 2018 tarihinde <http://www.tika.gov.tr/upload/2018/2017%20Faaliyet%20Raporu/T%C4%B0KA%20Faaliyet%20Raporu%202017.pdf> adresinden alınmıştır.
- TİKA, (2018a). Tarihçe. *Kurumsal*. 04 Haziran 2018 tarihinde <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa /tarihce-222> adresinden alınmıştır.
- TİKA, (2018b). Balkanlar. *Yayınlar*. 04 Haziran 2018 tarihinde http://www.tika.gov.tr/upload/2018/BALKANLAR/ikinci_balkan_bulusmasi_kitap.pdf adresinden alınmıştır.
- TMV, (2018). Kurumsal. *Türkiye Maarif Vakfı*. 06 Temmuz 2018 tarihinde <https://turkiyemaarif.org/page/50-turkiye-maarif-vakfi-12> adresinden alınmıştır.
- TRT, (2018a). Tarihçe. *Kurumsal*. 16 Eylül 2018 tarihinde <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx> adresinden alınmıştır.
- TRT, (2018b). Televizyon. *Kurumsal*. 16 Eylül 2018 tarihinde <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/TelevizyonTanitim.aspx> adresinden alınmıştır.
- Tuğtan, M. A. (2016). Kültürel Değişkenlerin Dış Politikadaki Yeri: İsmail Cem ve Ahmet Davutoğlu. *Uluslararası İlişkiler*, 13(49), 3-24.
- Tuncer, H. (2002). *Eski ve Yeni Diplomasi*. Ümit Yayıncılık: Ankara.
- Türk Kızılay, (2018). Tarihçemiz. *Kurumsal*. 17 Temmuz 2018 tarihinde <https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz> adresinden alınmıştır.
- Türkeş, M. (1998). Doksanlı Yıllarda NATO'nun Öncelikleri ve Türkiye., Özcan, G. ve Kut, Ş. (Derleyenler), *Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar: En Uzun Onyıl içinde* (199-224). İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Uğurlu, D. (2018). Dünya Türk dizilerini izliyor. *Sabah Gazetesi Web Sayfası*. 21 Eylül 2018 tarihinde <https://www.sabah.com.tr/kultur-sanat/2018/03/31/dunya-turk-dizilerini-izliyor> adresinden alınmıştır.

- Umut, G., Çopur, E., Kanak, D. vd. (2016). *Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu 2016*. Ankara: TİKA.
- Vuving, A. L. (2009, Eylül). How Soft Power Works. Sözlü Bildiri, *The American Political Science Association Annual Meeting*, Toronto, 1-20.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Relations*. New York: McGraw Hill.
- Waltz, K. N. (1990). Realist Thought and Neorealist Theory. *Journal of International Affairs*, 44(1), 21-37.
- Yalçinkaya, M. A. (2010). II. Mahmud Dönemi Osmanlı Diplomasisi., C. Yılmaz. (Editör), *II. Mahmud: Yeniden Yapılanma Sürecinde İstanbul – İstanbul in the Process of Being Rebuilt* içinde (179-190). İstanbul: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti.
- Yapıcı, U. (2015). Yumuşak Güç Ölçülebilir mi?. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 12(47), 5-25.
- YEE, (2016). *2016 Faaliyet Raporu*. Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- YEE, (2018). Yunus Emre Enstitüsü. *Kurumsal*. 15 Temmuz 2018 tarihinde <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> adresinden alınmıştır.
- Yıldırım, G. (2014). *Uluslararası Halkla İlişkiler Perspektifinden Kamu Diplomasisi: "Türkiye Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Örneği Çerçevesinde Kültürel Diplomasi"*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, S. (2011). Yumuşak Güç ve Evrimi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 3(12), 31-36.
- YTB, (2016). Kurullar. *Kurumsal*. 06 Haziran 2018 tarihinde <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal/kurullar> adresinden alınmıştır.
- YTB, (2017). 2017 İdare Faaliyet Raporu. *Faaliyet Raporları*. 06 Haziran 2018 tarihinde https://www.ytb.gov.tr/uploads/documents/2017_FAAL_YET_RAPOR_U_Digital.pdf adresinden alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Yaşar ALDIRMAZ

Doğum Yeri ve Tarihi: Sivrihisar / 02.04.1984

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Anadolu Üniversitesi / İktisat ABD

Lisansüstü Öğrenimi: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi / Uluslararası İlişkiler ABD

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce (YDS: 62,50)

Almanca

İş Deneyimi

Franchise Müdürü (2007-2011) Office 1 Superstore Maslak \ İstanbul

Şirket Müdürü (2011-2017) Öz-Al Biyoteknoloji Tar. Sağ. Med. San. ve Tic. Ltd. Şti., Efeler \ Aydın

Ülke Müdürü (2012-2017) Almila Zirai Ürünler San. Tic. Ltd. Şti. – Biomax Pte Ltd. Singapur

Öğretim Görevlisi (2017-2018) T.C. Avrasya Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Ortahisar \ Trabzon

İletişim

e-posta Adresi: y.aldirmaz@gmail.com

Tarih: 29.11.2018